

**תכנית ייחודית - 5 יחידות מגדר רב-תחומי
מקיף לידי דיוויס תל אביב**

טל תמיר, ליאת פלס, יהודית זליגמן דורי

תוכן העניינים

1. מבוא.....	4
2. רקע על בית הספר.....	5
3. סיבות והנמקות לתכנית.....	8
4. ייחודיותה של התכנית.....	8
5. מספר יחידות הלימוד של התכנית.....	12
6. כותבות התכנית ושותפיה.....	14
7. צוות ההוראה.....	15
8. התלמיד/ה וצרכיהם.....	16
9. החברה וצרכיה.....	18
10. התפיסה הרעיונות של התוכנית (רציונאל).....	20
11. מטרות התכנית.....	25
11.1 מטרת העל.....	25
11.2 מטרות כלליות.....	25
12. דרכי הוראה – למידה – הערכה.....	28
12.1 דרכי ההוראה.....	29
12.2 דרכי הלמידה.....	32
12.3 דרכי הערכה.....	37
12.4 הערכת התלמיד/ה.....	39

13. דרכי הערכה.....	39
13.1 כיתה י'.....	39
13.2 כיתה יא'.....	40
13.3 כיתה יב'.....	41
14. מפרט התכנים.....	42
14.1 כיתה י'.....	46
14.2 כיתה יא'.....	51
14.3 כיתה יב'.....	56
15. ביביליוגרפיה.....	62
16. נספחים.....	75
16.1 שיעורים לדוגמא.....	76
16.1.1 מערך משפט מבוים.....	76
16.1.2 מערך תאוריות פמיניסטיות.....	88
16.1.3 מערך שיעור אקראי.....	94
16.2 מטלות לדוגמה.....	93
16.2.1 תלקיט, החלק הראשון, תלקיט.....	98
16.2.2 מטלת לימוד עמיתים וצילום מבוים.....	115
16.2.3 מטלת סיור לימודי: תרבות הצריכה.....	122
16.3 מחווני הערכה לדוגמה.....	133
16.3.1 מחוון לתלמיד/ה, סקירת ספרות, תלקיט.....	133
16.3.2 מחוון להערכת מטלת סיכום, השפה.....	135
16.3.3 מחוון הערכה, פרוייקט גרפיטי.....	136

"בחברה שתגיע לשוויון מגדרי, המילה 'מגדר' תיעלם; כולם יוכלו להיות עצמם."

גלוריה סטיינ

1. מבוא

התכנית המוצגת "מגדר רב תחומי" היא תכנית ייחודית לבגרות בהיקף של 5 יחידות לימוד אשר השקפת עולמה החינוכית מתבססת על תפיסה פדגוגית כוללת החותרת לחינוך לשוויון מגדרי, למיצוי הפוטנציאל האישי, למנהיגות ולהובלת שינוי. התכנית כוללת בחינה ביקורתית של "המובן מאליו" המגדרי באמצעות חמישה תחומי דעת עיקריים: סוציולוגיה, תקשורת, משפט, ספרות ואמנות. המדיום משקף את התוכן ודרכי ההוראה מתבססות על למידה מבוססת פרויקטים – PBL ועשייה יצירתית תוך פיתוח מיומנויות שונות ודגש על הרלוונטיות לחיי היומיום.

קטגוריית המגדר משפיעה על כל הוויתנו ומהווה עקרון מרכזי בארגון הסדר החברתי. בבסיס לימודי המגדר עומדת ההבנה כי ה"נשי" וה"גברי", כפי שהם מוכרים ומוצגים, אינם רק תולדה של שוני ביולוגי מהותני אלא שההבנייה המגדרית פושטת ולובשת צורות שונות בהקשרים היסטוריים, חברתיים, תרבותיים ופוליטיים שונים. תפיסות הומניסטיות ערכיות של חירות ושוויון אשר חילחלו לכלל מערכות החיים בעשורים האחרונים הובילו לתמורות ביחס למגדר בחברות מערביות רבות. כך, במערכת החינוך הישראלית דוח דברת (2005) פנה לבתי הספר בדרישה לקדם את נושא השוויון המגדרי ולשלב במערכת הלימודים ברמה של 2 עד 4 שעות בשבוע. דרישה זו לא התמלאה עדיין, אך חלו שינויים במהלך השנים: שינויים בספרי הלימוד, היחידה לשוויון בין המינים, הכנסת תכנים מגדריים במקצועות שונים, "שוויון מגדרי" נכנס אל היעדים הלימודיים ונראה שיש בתי הספר שנותנים דעתם על הנושא (בעיקר בכל הנוגע לתלמידות במקצועות המדעיים). ועדיין המסע לשוויון המיחול לא קרוב לסיומו. לתפיסתנו ראוי שבית הספר יתמודד עם דילמות וחסמים מגדריים ויכין את הנוער לעולם המבוגרים המשתנה.

עד השנים האחרונות הוכרו לימודי מגדר כמקצוע אקדמי הנלמד באוניברסיטאות ובמכללות בלבד. בתכנית זו אנחנו מתעתדות להוסיף עוד צעדים במסע של חשיפת תלמידי ותלמידות התיכון לתחום לימודי המגדר. דגש מיוחד יושם על חיבור רגשי ומעשי בין עולמם של התלמידים/ות לעולם הסובב אותם. התוכנית נפרסת לאורך שלוש שנים ובמהלכן נלמד מגדר מתוך נקודת מבט רב תחומית (משפטים, אומנות, ספרות, סוציולוגיה ותקשור) המשלבת תיאוריות מדעיות ממדעי החברה והרוח דרך מספר תימות מרכזיות (כגון: גוף, מבט, קול ושפה). בכל אחת מהתימות יהיה שילוב בין תחומי וכן בחינת מושגי המפתח (כמין, מגדר והבנייה חברתית) ועיסוק בפנים השוואתיים בינלאומיים ופנים לוקליים של האקלים החברתי הישראלי. כך למשל, דיון בתימה של ה"גוף" בכיתה י' נוגע בייצוגים מגדריים בטקסטים ספרותיים, מסתמך על הבנת ההבנייה החברתית הסוציולוגית של תפקידי המינים, על ניתוח מקומם השונה של המגדרם בחברה, על ייצוגי עירום באמנות ובגלגולי החקיקה והפסיקה הנוגעת למגדר וגוף במשפט. בנוסף, עיסוק במושג כ"סטריאוטיפים מגדריים" שלא יתמקד רק במאמרים המנתחים את המושג מהפן הסוציולוגי, בסרטים או בספרים אלא יאפשר גם

דיון מתמשך ביקורתי בכיתה אודות מקומם במציאות חייהם היומיומית, והצבעה על מקומות של שינוי, בהם מסתמנת "שבירה" של סטריאוטיפים ודרכי הביטוי של כך. חינוך הוא מרכיב מרכזי בהבנייה החברתית המגדרית. תלמידים/ות מושפעים מסוכני חברות שונים וממשיכים לעבור תהליך של חיברות גם במערכת החינוך. סטריאוטיפים הקיימים בגיל צעיר עשויים, לפי מחקרים, להתחזק ככל שאדם מתבגר. המגמה תייצר מרחב לימודי לשאילת שאלות ולהטלת ספק המזמנים הפעלת מבט ביקורתי. במסגרת הדיסציפלינות השונות יתאפשר לתלמידות/ים להיות רגישים ומודעים לפערים מגדריים ופערים אחרים בחברה, להעמיק ידע, לבחון את העולם באופן ביקורתי ולהוביל שינוי באמצעות התנסות אישית וקבוצתית. במהלך הלמידה יבחנו את העולם מבעד למשקפיים מגדריים, יבטאו עמדות אישיות, יגיבו לתיאוריות ולתכנים מורכבים תוך שאלת שאלות בדרכים מגוונות, המשלבות חשיבה ויצירה תוך עיסוק באישי, בחברתי, במשפטי ובאמנותי.

התכנית נועדה להעניק לתלמידים/ות בראש ובראשונה ידע וארגז כלים של מיומנויות לחיים, שיאפשרו להם חשיבה נוספת ומתווספת על הנושא. הלמידה תעשה בתוך מסגרת פתוחה, תומכת ואוהדת, המאפשרת ביטוי אישי, יצירתיות והבאת תכנים מעולמם של הלומדים לדיון הכיתתי. ההמחשה תיעשה הן ברמת לימוד התיאוריות והן ברמת העבודה המעשית בכיתה. הלמידה במגמה לא תהיה תיאורטית בלבד או תבסס על שינון, מטרתה לייצר מסילות ללב, לנטוע זרע ולהוביל לשינוי. מטרה זאת דורשת ריבוי דיונים כיתתיים המעודדים הצגת דוגמאות ותכנים מעולמם ומציאות חייהם, משימות שמתייחסות לשגרת חיי התלמידות והתלמידים.

למערכת החינוך, תפקיד מרכזי בעיצוב הסדר החברתי, הקיים והעתידי. על כן, יש לה בעינינו תפקיד מפתח בהובלת שינוי ערכי ונורמטיבי הנדרש על מנת לעודד נשים וגברים כאחד ליצור חברה שוויונית יותר, שבה כל אחד ואחת ימצו את מלוא הפוטנציאל והיכולות הטמונים בהם. תפיסות מגדריות הן לעיתים שקופות ומשפיעות באופן לא מודע (ולא רצוי) על התנהגויות ופרקטיקות מגדריות. התנהגויות אלו כשהן מתבטאות אצל ילדים/ות, נתפסות במרבית המקרים כ"התנהגות טבעית" הקשורה לטבע (הגנטי-מולד) של התלמיד או התלמידה, או ל"בחירתו החופשית". בפועל הזהות המגדרית, הן של נשים והן של גברים, נובעת מתהליכים תרבותיים, חברתיים ופוליטיים והעדר המודעות לכך הוא שמוביל לשעתוק של תפיסות מסורתיות. החזון שלנו הוא שהבוגרים/ות של מגמת מגדר יהיו אזרחים ואזרחיות דעתניים, בעלי בטחון עצמי, שלהם היכרות עם עצמם, עם הזהות והכשרונות שלהם/ן והם סקרנים, יוזמים ומעורבים.

2. רקע קצר על בית הספר

תיכון עמל לידי דיוויס ת"א, הוא חלק מרשת עמל המונה 57 בתי ספר בפריסה ארצית. קבוצת עמל – יזמות, חדשנות, מצוינות היא רשת עמל, היא רשת בתי ספר ומכללות למדעים, לטכנולוגיות ולאמנויות, המעניקה מסגרת לימודית-חינוכית לכל שכבות האוכלוסייה, החל מנוער בסיכון ועד נוער

מצטיין מהעילית של מדינת ישראל. לאור השינויים התכופים ובהתאמה לרוח התקופה ולצרכים הדינאמיים של מערכות החינוך, המדע והתעשייה הטכנולוגית המתקדמת של מדינת ישראל, יזמה קבוצת עמל מהלך של מיצוב מחדש שבמרכזו הפיכתם של בתי הספר המקיפים לבתי ספר רב תחומיים. תהליך מיצוב זה מבטא ראייה ארוכת טווח של הקבוצה, בפיתוח עדכון ושילוב של מגמות מתחומים מגוונים – מדעים, טכנולוגיה ואומנות. בית הספר הרב תחומי נועד להעניק לתלמידים/ות תוכניות לימוד גמישות ומעודכנות בהתאם להתפתחויות בתחומים השונים. חזון זה, המעמיד את רב התחומיות במרכז, מביא עימו בשורה לחינוך עדכני וערכי, המחובר לצרכיה של חברה דינאמית. ביה"ס הרב תחומי ליידי דייזיס תל אביב, הוא בית ספר על יסודי שש שנתי, בו כ-1,700 תלמידים/ות, כ-53 תלמידים בחינוך מיוחד וכ-180 מורים ומורות. ביה"ס משרת את אוכלוסיית התלמידים, מצטיינים והמתקשים תחת קורת גג אחת במטרה לחנך ולהביא את כולם, על פי יכולותיהם ובחירתם, לתעודת בגרות שתשקף באופן מיטבי את יכולותיהם ותאפשר מימוש חלומותיהם. בית הספר ממוקם בצפון תל אביב ומאופיין באוכלוסייה ממעמד סוציו אקונומי גבוה. בחטיבה העליונה כל התלמידים והתלמידות ניגשים לבגרות ואחוזי הזכאות גבוהים. זכאות לבגרות לצד התמדה: זכאות -97% (באופן מתמיד בעשור האחרון); התמדה – 99.7% (באופן מתמיד בעשור האחרון)

בית הספר זכה בשנים האחרונות לפרס בית הספר מצטיין, מחוז תל אביב, מטעם משרד החינוך ובנוסף מנהלת בית הספר, הגברת שרה הלפרין, זכתה בפרס המנהלת המצטיינת של המחוז. בשנת תשע"ז גיוס הבנות בבית הספר עמד על 100% וגיוס הבנים על 98%. בבית הספר אנו מקפידים על בניית כיתות הטרוגניות בהם מספר שווה של בנים ובנות, ככל שניתן. לאור העובדה כי בחטיבה העליונה נבנות כיתות הטרוגניות ולא על פי מגמות ומקצועות הבחירה השונים, גם שם נשמר האיזון המספרי שבין בנים לבנות. ניתן למצוא באותה כיתה תלמידים/ות הבוחרים מתוך מגוון של כ-14 מגמות לימוד שיש מתוכן מגמות שבהן האיזון המגדרי לא שיוויוני.

מתוך מסמכי החזון של בית הספר: ערכי הליבה הבית ספריים: כבוד האדם, אהבת האדם העם והארץ, השכלה, ידע, הצטיינות ומצוינות, חרות במרחב הזדמנויות, חוויה של מעורבות, מיומנויות וכישורים. החזון החינוכי של בית הספר: ביה"ס הרב תחומי ליידי דייזיס הינו מוסד חינוכי הפועל על פי ערכי הליבה הבית ספריים, בדיאלוג פתוח ומתמיד בין כל באי ביה"ס והקהילה. ביה"ס הינו מוסד חינוכי איכותי ומקצועי המעניק מסגרת לימודית חינוכית וחברתית מאתגרת בסביבה בטוחה, מאפשרת ומטפחת. ייעודו של ביה"ס להכיל ולטפח את כל תלמידיו, לאפשר להם לרכוש ידע ולהגיע להישגים הגבוהים ביותר תוך מיצוי יכולותיהם בסביבה בטוחה ומשרת אמון. להכשירם לחיים משמעותיים, מצוידים בערכים ובעלי מסוגלות לחשיבה פלורליסטית ועצמאית וברי מוטיבציה לפעול כיזמים מעורבים ואכפתיים.

בית הספר חרט על דגלו, ומביא לידי ביטוי בפועלו היומיומי, מתן מענה מכיל ומטפח לכל התלמידות והתלמידים, המאפשר להם לרכוש ידע ולהגיע להישגים הגבוהים ביותר תוך מיצוי יכולותיהם בסביבה בטוחה ומשרת אמון. מעבר ללימודי מגדר בחטיבה העליונה, אנחנו מלמדות

בבית ספר (כחלק מהעבודה החינוכית) את כיתות ח' וט' לימודי מגדר שהולכים וגדלים בהיקפם. בשנה הבאה, לא מדובר עוד על לימודי בחירה אלא על לימודי חובה בהיקף של 8 שעות מגדר בשכבה. המטרה היא לחשוף את התלמידים /ות לנושא המגדר כבר מהחטיבה, לפתח משקפיים מגדרים שיאפשרו להם להיות א/נשים פעילים בקהילה, אשר אינם עומדים מהצד כאשר מתרחש מפגע כלשהו והמנסים לממש את עצמם תוך קידום ערכים של פלורליזם, סובלנות, וקבלת האחר. בית הספר הוא חלוץ בתחום ההתנדבות והמחויבות האישית ומעודד מעורבות חברתית. בשנת 2016, קיבל ביה"ס את "אות הנשיא לתקווה ישראלית בחינוך" על עשייה למען ביסוס השותפות וההידברות בין מגזרים ולמיגור גזענות (אחד מתוך 3 בתי ספר בארץ). בית הספר מקדם ערכים דמוקרטיים ופלורליסטיים לא רק דרך לימודי חינוך אלא גם מעורבות בקהילה כגון מפגש להטבי"ם (עבודה משותפת עם חוש"ן), בית ונצואלה (ילדים עם מוגבלויות), תלמידים אוטיסטים, תקווה ישראלית, מפגשים עם נוער ערבי, דרוזי, דתי. מפגשים עם נוער מדרום העיר וכן באמצעות שיתוף פעולה הדוק עם תנועות נוער והנהגת הורים (הורים ערים).

ביה"ס מציע אקלים חם ותומך, התייחסות אישית לכל תלמיד/ה, מסגרת לימודים המאפשרת מגוון אפשרויות בחירה של תחומי דעת ומגמות, פעילות חינוכית, ערכית ורגשית מגוונת ומאתגרת ותקשורת פתוחה עם התלמיד/ה, ההורים והקהילה. יעודו של ביה"ס הוא להכשיר בוגר המודע לעצמו ולסביבתו, לזהותו הישראלית, היהודית והאוניברסלית, מעורב ותורם חברתית, שואף למצוינות ומצויד במיומנויות המובילות להגשמה עצמית בעולם משתנה. ביה"ס חרט על דגלו לסייע לתלמיד/ה לממש את הפוטנציאל האישי שלהם, להתקרב אל מוקדי העניין והסקרנות שלהם, להיות מודעים לנקודות החוזק והחולשה, להטמיע ערכים ולהביאם לידי מימוש.

המשנה החינוכית העומדת מאחורי פיתוח ויישום תכניות לימודים ייחודיות היא מימוש אחד מהיעדים החשובים שנקבעו במערכת החינוך – חיזוק האוטונומיה הפדגוגית בבתי הספר ועידוד למידה משמעותית ומעמיקה. ביה"ס ליידי דיוויס מצוי בשנים האחרונות בתהליך מבורך של מעבר להערכה חלופית המשולבת בחדשנות פדגוגית ובפרויקטים מבוססי תוצר. בביה"ס יש צוות מנטורים/ות המלווה את כלל הפעילויות בבית הספר באופן צמוד וכן השתלמויות מוסדיות לכלל המורות בהיקף של 30-60 ש"ש. ההנהלה ומרבית הצוותים עברו תהליכים של מעבר להערכה חלופית ביחד עם המכון לחינוך דמוקרטי.

כיום מתקיימות כבר בבית הספר מספר תוכניות תמ"ר וכן מספר תוכניות של חלוצי הערכה. תחומי הדעת שבהם יש בבית הספר תוכניות ייחודיות כלשהן הם:

אמנות חזותית 5 יח"ל

היסטוריה 2 יח"ל

היסטוריה מורחב 3 יח"ל

אזרחות 2 יח"ל (פיילוט של כיתה אחת)

תכניות אלו היו פרי יוזמה משותפת של ההנהלה וסגלי הוראה שפיתחו ומפעילים אותן וחשוב גם לציון שלאורך השנים נשמרו בהם הישגי התלמידים/ות.

3. סיבות והנמקות לפיתוח התכנית

כמתבקש מתכנית המתכתבת עם פדגוגיה ביקורתית ותיאוריות פמיניסטיות, נפתח בסיפור האישי. התכנית לחטיבה העליונה היא חלום משותף, שיזמנו ופיתחנו בשנים האחרונות. תחילתו ב"אשכול מגדר" שיצרנו בבית הספר, בחטיבה התחתונה, לפני 3 שנים. האשכול מאפשר לתלמידים/ות חשיפה ראשונית לתכני המגדר בחיי היומיום ואיפשר גם לנו ללמוד על המקומות שיש לכוון ולהתאים. החזון על התרחבות לכדי מגמה של ממש בחטיבה העליונה, התפתח במהלך העבודה על האשכול. ההתאמה הן של תכנים מלימודי מגדר באקדמיה אל תוך בית הספר, והן של עבודה ארוכת שנים עם נערות ונשים, לעבודה הכוללת גם נערים הובילה אותנו לרצון לשכלל את החלום. שלושתנו מלמדות באופן קבוע רק בחטיבה העליונה (אזרחות ואמנות) ולכן רצינו, בהמשך לעבודה בחטיבה התחתונה, "לעלות כיתה" אל החטיבה העליונה, ולהעמיק עוד רגשית ואינטלקטואלית בתחום. יתרה מכך, ההרכב של שלושתנו, בפן המקצועי והאישי, הוא שילוב יצירתי של תיאוריה ופרקטיקה המייצר תכנית שלה תוכן ייחודי ביחד עם דרכי הוראה, למידה והערכה ייחודיות.

ומהאישי אל הציבורי. לימודי מגדר הם בעלי ערך חינוכי רב, ומשלבים הקניית ידע חדש עם פיתוח תפיסת עולם וחיזוק תחושת הערך העצמי. האו"ם הגדיר את קידום השוויון המגדרי בחינוך כאחת ממטרות הפיתוח של המילניום לשנים 2000-2016. ואכן בעשורים האחרונים ניכר צמצום פערים בין גברים לנשים בתחומים רבים אך במרחב הבית ספרי ממשיך להתקיים פער מגדרי. כך בניסויים, יותר מבנות, לתת-הישגיות ולנשירה מהלימודים ומהצד השני נשמרת ההבחנה בין מקצועות לימוד הנחשבים "גבריים" ל"נשיים". בהתאמה, בחינוך העל יסודי ובאקדמיה, נשים אינן מיוצגות בשיעור התואם את שיעורן באוכלוסייה: בתחומי המתמטיקה, הפיזיקה, המדע והמחשבים הן מיעוט בעוד הן מהוות רוב בתחומי החינוך ומדעי הרוח. הססטיטיקה הזו היא בעלת השפעה עתידית על סטטוס ופערי שכר בעולם העבודה. לימודי מגדר יכולים לסייע לתלמיד/ה להעז ולפעול, להיות פתוחים להתמודדות ביקורתית עם סטריאוטיפים מגדריים, עם ערעור על ה"מובן מאליו" כטבעי ולאפשר להם את הרחבת יכולת הבחירה והפוטנציאל תוך מתן מקום לריבוי אפשרויות של "גבריות" ו"נשיות" – בלימודים, בצבא, באקדמיה ובעולם העבודה.

השאלה המתבקשת כאן היא לכן אולי הפוכה - הכיצד אין שלל תכניות כאלו בבתי הספר? לתפיסתנו, מתבקש היה שתהיינה תוכניות רבות של מגדר ברמת ה-5 יחידות. מבחינתנו זו האבולוציה המתבקשת במערכת חינוך הנסמכת על כוח נשי, שעובר במהלך השנים תהליכים של התמקצעות והתעצמות, מערכת שנפתחה בשנים האחרונות לרעיונות חדשים וללמידה משמעותית וחלופית, ואשר נדמה שראשיה נחשפו כבר למחסור החמור של נקודת המבט המגדרית בכל אחד מתחומי הדעת (ר' יחידה נלהבת המובילה שוויון בין המינים). ועדיין, מלבד זו המתוארת, ועוד מתי מעט של תוכניות נקודתיות (מצוינות) ברמת ה-2 יח"ל, בנוסף למורות העובדות באופן עצמאי במסגרות שונות, אין כיום תכניות מגדריות המקיפות 5 יח"ל במערכת החינוך.

נפנה כעת להסבר מניעים, סיבות והנמקות שהביאו אותנו לפתח תכנית זו שאיננה נלמדת בשגרה כיום במערכת החינוך דווקא בבית ספר לידי דייוויס בתל אביב. התכנית מתאימה ל"אופי" בית הספר המעודד יצירתיות, יוזמה, ביקורתיות וסקרניות. התמיכה הגבית הרחבה שזכינו לה בעיקר מצד ההנהלה הקלה עלינו מאוד, וכן תמיכת רשת עמל ועיריית תל אביב. תמיכה זו מאפשרת לנו מעוף וחזון של פיתוח תכנית לימודים המתכתבת עם אקלים של שינוי והעמקה המתקיים בבית ספר מזה כעשור. לתפיסתנו, התכנית היא בעלת ערך מוסף פדגוגי, יצירתי ואקדמי ברור, הן לתלמידי מגדר בפועל, והן ככוח מניע לשינוי בבית הספר שיעמיד במרכזו שוויון מגדרי כדבר שבשגרה. כך למשל, בעקבות הסקרנות שמחוללת התכנית בבית הספר התחלנו בתהליכי הטמעה של נושא המגדר גם לצוות ההוראה והקהילה כולה (בהמשך נרחיב על ההשתלמות המוסדית שערכנו).

חשוב לציין שערך מוסף מרכזי של התכנית הוא הקשר שבין התוכן למדיום. בכוונת מכוון(ות) בחרנו לייצר תכנית המתכתבת עם תכניות אחרות של הערכה מבוססת תוצר בבית הספר. הלמידה המשמעותית היא למידה המזמנת חוויית למידה רגשית, חברתית וקוגניטיבית המושתתת על שלושה רכיבים: ערך ללומד/ת ולחברה, מעורבות הלומד/ת והמלמד/ת ורלוונטיות ללומד/ת. עקרונות אלה יוטמעו וישולבו בתכנית הלימודים שלנו, בארגון הלימודים ובתהליכי הוראה-למידה-הערכה. מבחינתנו, המדיום הוא התוכן, התכנית מתבססת על צרכי התלמיד/ה והקהילה, מציעה חשיפה לנקודות מבט רב תחומיות, וההכשרה והסביבה החינוכית והערכית לה יזדקקו התלמידים/ות. בהתאם למטרותיה תתבסס התכנית על טכניקות הוראה-למידה והערכה מגוונות: חקר מושגים, אומנות, דיונים, משחקי תפקידים, תרגילים, ניתוח טקסטים, סיפורים, שירים, תרגול טכניקות לתקשורת בינאישית, סיורים והרצאות אורחות.

4. ייחודיותה של התכנית

נדמה שיחודיותה של התכנית ברורה מאליה, ועיקרה תחילה: אין בארץ תכנית ייחודית של לימודי מגדר ל-5 יח"ל. בנוסף, התכנית שאנו מציעות ייחודית משום שנבנתה בהתאמה לשני המגדרים; נמשכת שלוש שנים; במהותה היא רב תחומית, ודנה במגדר על מרכיביו השונים באמצעות בחינת מקומם של נשים ושל גברים בחברה, של הטרוסקסואליות, של ציפיות וזהויות דרך ניתוח חברתי, סוציולוגי, משפטי ותוך פרשנות תרבותית; שהלמידה בה היא חווייתית, שומרת על רלוונטיות, יצירתית ומרחיבה את המיומנויות של התלמידים; שהלמידה בה נעשית בשיטת ה-PBL בצורת תוצרי ביניים שצומחים מתימות ומושגים השזורים אלו והמשתרגים עם תחומי הדעת המייצרים מרחב בטוח ללמידה, לתהייה וליצירה. בנוסף לייחודיותה של התכנית המצויה במבנה ובתוכן, אנחנו מאמינות שחלק מייחודיותה וחשיבותה הוא ביכולתה לסייע לתלמידים ולתלמידות לעשות בחירות פחות צפויות: בבחירת המקצועות בבית ספר, בצבא ובחיים האזרחיים. על כל אלה נוסף המרכיב הקהילתי: אנחנו בטוחות שהתכנית תייצר שינוי בבית הספר, כאשר באמצעותה נכניס

ללמידה גם מעגלים רחבים יותר של הצוות והקהילה כולה.

להלן מרכיבי התכנית התומכים בייחודיותה בהרחבה:

א. **תכנית חלוצה בהיקף ובפרספקטיבה.** תחום לימודי המגדר מוכר בישראל כמקצוע אקדמי באוניברסיטאות ובמכללות. ברחבי הארץ יש 3 תכניות מצוינות למגדר בתיכונים, אך הן מקיפות רק 2 יחידות לימוד, ואינן מציעות רב תחומיות רחבה והערכה חלופית מלאה. התכנית חלוצה בהיקפה ואמורה להיות התכנית הראשונה ל-5 יחידות מגדר עם הערכה חלופית בארץ.

ב. **תכנית חדשנית, ייחודית ומקיפה - אינטרדיסציפלינרית לאורך 3 שנים.** התכנית היא רב תחומית ומעודדת יישום תובנות מגדריות בתחומי ידע משתנים, למידת היחסים החברתיים בין נשים לגברים, בין שלל זהויות ותפקידים מגדריים, היכרות ע"פ תיאוריות פמיניסטיות ותיאוריות ביקורתיות אחרות. התכנית מבוססת על עקרונות היסוד של לימודי המגדר ויישומם בספירלה רחבת ואנכית של משקפיים מגדריים בתחומי הדעת: תקשורת, אמנות, משפט, סוציולוגיה וספרות. תחומים יבחנו בזיקה לתימות מרכזיות שנתיות (כגוף ושפה), מהאישי אל הציבורי.

כך למשל, משפט, ספרות וקולנוע הם תחומים שונים, ואולם שניהם משתתפים דומיננטיים בשיח הציבורי ומהווים סוכני תרבות. בלימודי מגדר נעבוד גם בנפרד על כל תחום דעת, וגם נעמוד על ההשפעות ההדדיות והדיאלוג שבין התחומים. כך נבחן כיצד הספר/פסק הדין/הסרט מייצרים משמעויות, מעצבים סיפורים, מכוננים קהילות ומבנים סובייקטים בסוגיות של מגדר, מיניות, נשים, גברים והיחס ביניהם. מדי פעם נדון בצמידים של סרט/ספר ופסק דין המציגים התייחסות לנושאים שונים כגון: גוף ומבט. ננתח את הנרטיב, הרטוריקה, הזהויות, הדימויים, האידיאולוגיה, הערכים והנורמות, הזיכרון וההיסטוריה שעולים מפסק הדין ומהספר. בחינה ביקורתית של אופני הייצוג של דמות האישה, המבט באמצעותו היא מעוצבת, וניצור דיון מובנה ויסודי ביצירות הללו מההיבט המגדרי. המגדר נשזר כחוט השני, באחוז ניכר ונכבד של הטקסטים, שם נתייחס לגיבורות/ים ולשחקניות/ם שבסרט/בפסק הדין (עורכות/י הדין, השופטות/ים, הצדדים להליכים משפטיים) ולנמענים (קוראי/ות פסק הדין וצופי/ות הסרט).

ג. **תכנית המייצרת מודל פמיניסטי הוליסטי הכולל שילוב בין תיאוריה לפרקטיקה.** חקר פמיניסטי הוא מחקר בעל שאיפות לשינוי המציאות, הן בזירת המחקר והן בעולם החברתי, אשר בתוכם הוא מתקיים. בהמשך לכך, התכנית מיועדת לבסס את הידע המגדרי הקיים בתחומי הדעת השונים, ולהרחיבו באמצעות ידע מצטבר אישי של חוויות של הנערים והנערות והעלאת המודעות שלהם גם ליחסי הכוחות ההירארכיים בחברה. הבניית ידע חדש וגיבוש תובנות מעשיות פורצות דרך מחייבות תחילה את היכולת לדמיין את המציאות החדשה. למידה מבוססת פרוייקטים היא למידה משמעותית המרחיבה את גבולות הדמיון, פותחת עולמות חדשים ומאפשרת לחשוב על רעיונות שלא ניתן לדמיין בלעדיה. למידה המתרחשת מהאישי אל הציבורי, מהניסיון האישי להתרחבות לכיוון העמיתים והחברה באמצעות הרחבת הידע והתפיסה השוויונית, פיתוח מיומנויות כחשיבה ביקורתית, וקיום אקטיביזם מונה בתוך תכנית הלימודים. בדרך זו לימודי המגדר מטפחים תלמיד/ה שהם אזרחים מודעים המסוגלים להתוות תמונות עולם רצויה ולפעול להשגתה.

ד. **תכנית שצמחה מתוך פיילוט מוצלח של שלוש שנים.** בעצה אחת עם ההנהלה הוחלט לפני שלוש שנים להקים בבית הספר אשכול מגדר לכיתות ח' וט', במסגרת לימודי אשכול רב תחומי. השנה הראשונה היתה מצומצמת מבחינת הרשמת התלמידים/ות וככל שחולפות השנים אנחנו מתבססות כאשכול הגדול בבית הספר. על העבודה באשכול זכינו במענק מה"קרן לעידוד יוזמות חינוכיות" ובאמצעות העבודה המתמדת בנושא בשטח בית הספר אנחנו מרגישות יותר בטוחות בפיתוח התכנית. הידע האקדמי המגדרי המצטבר של שלושתנו הוא רב מאוד, חשוב היה לנו להפוך אותו לנגיש, בהיר ורלוונטי לתלמידים/ות. ההוראה באשכול היוותה לכן למידה שלנו מהשטח והיא שהובילה אותנו לפיתוח ושכלול התכנית ל-5 יחידות ולהפיכתה לתכנית מקצועית ומגוונת. האשכול מהווה גם עתודה מבחינת ההיכרות של תלמידות/ים בבית הספר עם הנושא ובעקבותיה נרשמו למגמת 5 יח"ל 22 תלמידים, (מתוכם 11 הם תלמידים). עצם כך שבנרשמים למגמה כמחצית הם נערים היא מבחינתנו הישג שהרי קל יותר לגייס נערות לתמוך בשוויון מגדרי.

ה. **דרכי הוראה המתבססות על למידה מבוססת פרויקטים (PBL)** ועשייה מתמשכת. התכנית נכתבה בזיקה למטרות החינוך של משרד החינוך ומתאימה בתכניה ובמידת העמקתה לנדרש. בהתאם למדיניות המזכירות הפדגוגית (ולתפיסת עולמנו) היא כוללת דגש על למידה משמעותית רב-ממדית, פיתוח החשיבה ושילוב של פדגוגיה דיגיטאלית. מכאן, דרכי ההוראה והלמידה בתכנית הן למידה אינטרדיסציפלינרית המשלבת בין תחומי ידע ובין מיומנויות ודרכי הוראה חדשות שאין רק פרונטליות ומחייבות שינון אלא למידה חוץ-כיתתית, הוראה בקבוצות, הערכה בתלקיט במקום בבחינה מסכמת. אלו מאפשרות פיתוח של מיומנויות הנדרשות לתלמידים/ות במאה ה-21, ומסייעות להם בפיתוח הביטוי האישי, יכולת הניתוח הביקורתי וההצגה מול קהל.

כוחות כלכליים, טכנולוגיים, מידעניים, דמוגרפים ופוליטיים, שינו לגמרי את הדרך בה א/נשים חושבים. בעתיד בתי ספר כמו עסקים, קהילות ומשפחות, יצטרכו לשנות ולאמץ דרכי חשיבה חדשות על מנת לפרוח ולשגשג. כיום, מערכת החינוך אינה רלוונטית וקיים צורך לגשר בין הדרך בה תלמידים/ות חיים ולדרך מה הם לומדים. הנחות רבות קובעות כי רבים מהתלמידים והתלמידות כיום יחיו את חייהם הבוגרים בסביבה רבת משימות, רבת פנים, מונעת טכנולוגית ומגוונת מאוד, ולכן הם צריכים להיות "מצוידים" לקראת זה. מטרת החינוך להיות רלוונטי לצורכי הלומד/ת והחברה, למידה משמעותית המערבת את הלומד/ת, מגבירה עניין והנעה היוצרת תהליך מעצים ומהנה ללומד/ת וללמד/ת. ולכם חשוב לפתח בקרבם מיומנויות המבטאות מבחר אינטליגנציות, מזמנות חקר, למידה משותפת ומעורבות בפרוייקטים ובתוצרים.

בנוסף, כפי שיתואר, התכנית היא בעלת צביון ייחודי וערך חינוכי-תרבותי. הציביון הייחודי נוגע לכך שלימודי מגדר משלבים ידע ו"תוכן", אלא שיש להשקיע מחשבה בדרך העברת השיעור, ובאופיו של מנחה/ מנחת השיעור, מכיוון שלאלו השפעה מהותית על הדרך בה נלמד החומרים.

ו. **הבשלת התנאים בבית הספר (תלמידים/ות, מורות/ים, הנהלה והורים) כמו גם בעיר תל אביב וברשת עמל.** אנחנו זוכות להתעניינות, לתמיכה ולפניות בנוגע לצורך בהקמת 5 יחידות

מגדר מהמוסדות הנזכרים. הגיבוי המלא והנלהב לא נוגע רק לתוכן ולשאיפה למיינסטרימינג של מגדר, אלא גם לפרופיל האקטיבי-חברתי של התכנית והיותה מבוססת פרוייקטים. בעקבות זאת גם העברנו במהלך הסמסטר הראשון השתלמות מוסדית נושאת גמול למורות/ים בנושא "מגדר וחינוך". ההשתלמות זכתה להדים חיוביים ונערכה בשיתוף תקציבי עם עיריית תל אביב. בעקבות המשובים הובטח לנו מימון תקציבי ובשנה הבאה נקיים השתלמות המשך בנושא וכן פעילויות נוספות בבית הספר בעזרת שת"פ פורה עם הממונה למגדר בעיריית תל אביב. רשת עמל גם היא זימנה אותנו להציג את הרעיון לתוכנית הלימודים בכנס רשת עמל ארצי שהציג פרויקטים חדשניים, יזמות ותוכניות ייחודיות, במרכז היזמות בבית הספר "שבח מופת" בתל אביב..

בית הספר מתמקד רבות בחינוך כנגד גזענות, קבלת האחר, רב תרבותיות ובשנים האחרונות גם במגדר. מגמת לימודי מגדר זוכה לתמיכה ולגיבוי שיאפשרו את היותה בת קיימא, משום שהיא שלובה בתפיסת עולם ערכית של בית הספר, ב-DNA הבית ספרי. ככזו היא בעלת פוטנציאל להפוך מתכנית בית ספרית לתכנית עירונית שתהווה מוקד למידה ועליה לרגל.

ז. תכנית רלוונטית לחיי היומיום של התלמידים/ות ומכשירה אותם להתמודדות עם העולם המשתנה – כיום בלמידה היומיומית בבית הספר התלמידים והתלמידות מרבים לשנן וממעטים לעסוק בעולם שמחוץ לכתלי בית הספר. בהיותנו נשות חינוך אנחנו יוצאות כנגד הנטייה של מוסדות חינוכיים להמנע מהתפקיד המרכזי שלהם לייצר דמות של בוגר/ת רצויה. מטרתנו היא לעודד את הקשר שבין עולם התיאוריה הנלמד בכיתה לבין עולם התלמיד/ה בחיי היומיום ולהרחיב את הגדרת החינוך. לתפיסתנו עלינו לייצר למידה משמעותית - בנוסף להרחבת ידע - שתתרום לפיתוח קוגניטיבי ורגשי. השקענו מחשבה רבה בשאלה כיצד נצליח בעבודה עם נערים ונערות בגיל ההתבגרות לסייע להם בחיזוק פעולות רצויות, לאפשר להם לגלות רגישות, מעורבות ונתינה, להרחיב את הציפיות שלהם מעצמם ומהחברה הסובבת? התכנית תעשה זאת על ידי הכשרתם לחיים במאה ה-21, נטיעת נקודת מבט שהיא רב-תחומית על העולם, וזאת משום שהיא מייצרת הזדמנויות לפיתוח מיומנויות ולהרחבת כישורי חיים כדוגמת טיפוח אינטליגנציה רגשית ויכולת אמפתיה, ניתוח ביקורתי של טקסטים, מיומנויות דיון ועבודה בצוות, מעודדת עבודה יצירתית הנוגעת לחמישה מרכיבי התנהגות (מיקוד, ריגוש, תיווך משמעות, הרחבה, מתן תחושת יכולת, ויסות התנהגות) ועוד.

5. מספר יחידות הלימוד של התכנית

תכנית לימודי המגדר רב-תחומי תורכב מ-450 שעות לימוד אשר יתפרסו על שלוש שנות לימוד. הלימודים יסובו סביב חמש תחומי דעת (סוציולוגיה, תקשורת, אמנות, משפט וספרות) בהיבטים מגדריים משתנים ובחינתם באמצעות תימות נושאיות מקיפות (גוף, קול ועוד) וכן באמצעות שאלות פוריות ולמידה מבוססת פרוייקטים. ציר למידה רוחבי מרכזי הוא המעבר בין האישי, לציבורי ואקטיביזם השזור באופן הדרגתי לאורך התוכנית כולה (ר' הרחבה בסעיף 13').

בכיתה י' תכלול התכנית 90 ש"ל שהן יחידה אחת ובתוכה חמשת תחומי הדעת בהרכבים משתנים. במחצית הראשונה, תתמקד התכנית ביצירת ארגז כלים מגדרי (מושגי יסוד: מין, מגדר, הבנייה חברתית, פטראירכיה, להטב"ק, זהות) ובמחצית השנייה בלמידת עומק של תימה המשמעותית לכל 3 השנים: הגוף (דגש יושם על דימוי גוף, מיניות ואלימות). נושא הגוף יידון ויבחן מפרספקטיבות משתנות: עבודה בפורמט של סדנה בנושאים דימוי גוף ומיניות בקבוצות חד מיניות; עיסוק בנושא מהפן המשפטי, הכולל למידה עיונית וכן יצירת משפט ציבורי מבוים ומצולם של "נחמני נ' נחמני"; ניתוח של שירה וספרות בנושא; ותערוכת תוצרים לקהילה שתעסוק ביצירות המערבות גוף ותכלול גם סקר עמדות המתכתב עמה, אותו ירכיבו וינתחו התלמידים/ות. דרך ההערכה במהלך השנה תכלול, מלבד תלמידאות פעילה, גם מגוון של תוצרי ביניים שירכיבו את הציון הסופי יחד עם תלקיט רחב של עבודות בנושא הגוף מכל תחומי הדעת.

בכיתה יא' תכלול התכנית 180 ש"ל שהן שתי יחידות. חמש תחומי הדעת יזכו לדיון ועיסוק בהרכבים משתנים תוך התמקדות בתימות: תיאוריות מגדריות, מתודולוגיה, שפה, האישי הוא הפוליטי ואקלים חברתי – אשר כל אחת מהן תכלול נושאי משנה מאחדים וחופפים. המתודולוגיה האיכותנית שתילמד בהרחבה, תלווה גם את העבודות השונות. כך, בעבודה על הפרקטיקה, והשתקפות האקלים החברתי המגדרי בשטח, נשלב בין הסטטיסטיקה בזירות השונות (אלימות נגד נשים, דת ומדינה, פערי שכר) והסיפור שהיא מספרת, לסיפורים אישיים בעקבות ראיונות עומק שהתלמידים/ות יערכו עם משפחותיהם. דרך ההערכה במהלך השנה תכלול מלבד תלמידאות פעילה, גם את תוצרי ביניים ואת הפרוייקט המסכם "קירות מדברים" שהוא המדיום: הפיכתם לאזרחים/ות מעורבים, היודעים לעבוד בצוות, ליזום, לבטא את דעתם המנומקת ובשלים לנהל שיח בעקבותיה (ר' בהרחבה בסעיף 13).

בכיתה יב' תכלול התכנית 180 ש"ל שהן שתי יחידות. גם שנה זו תכלול את חמשת תחומי הדעת בהרכבים משתנים ותתמקד בתימות: הקול והמבט, רב תרבותיות ותפקידי מגדר במשפחה ובמחאה ואקטיביזם – אשר כל אחת מהן כוללת נושאי משנה מאחדים. כך למשל, הנושא "תפקידי מגדר במשפחה" המתאים גם לפתיח של המגמה כיוון שהוא עוסק באישי, ידון הפעם באופן מעמיק ורחב יותר, תוך שימת דגש על הפוליטי. ביחד נבחן את היחסים וההחלטות שכל אחת ואחד מקבלים ביחס לזוגיות, ליחסים וגם להורות וכיצד החלטות אלו מעצבות את עולמם. נתמודד במהלך השנה בשאלות המשלבות תיאוריה עם פרקטיקה, אישי, ציבורי, מחאה והובלת שינוי.

יחידה זו מיועדת להוביל את הנערות והנערים כבוגרים ולצייד אותם בכלים של מנהיגות, יוזמה, תעוזה ושיקול דעת. במהלך הלימודים יחשפו התלמידים לארגון אשר אותו ילוו מקרוב במהלך מספר מפגשים ועליו יכתבו עבודת חקר הכוללת ראיונות אישיים. כך יעשה השילוב שבין התיאוריה לפרקטיקה שיאפשר לתלמידים ולתלמידות לחוות אקטיביזם מיד ראשונה.

שני פרוייקטים מרכזיים צפויים לנו בכיתה יב' בשנה זו: האחד, פאנל בהשתתפות תלמידים/ות, הורים ומרצים/ות מן החוץ הנוגע באחת התימות שעלו במהלך השנה. את הפאנל יארגנו, ייזמו ויפיקו התלמידים/ות והוא יערך בשעות הערב. חלק מאחריותם תהיה הזמנת הקהילה, יצירת

תערוכה בנושא והפקה של הערב כולו החל משלב התוכן, ההזמנה, תיאום המרצים/ות ועוד. במסגרת לימודי המגמה יחשפו התלמידים והתלמידות לא רק לריבוי שמייצר המגדר אלא לריבוי הזהויות הישראליות מבחינה מעמדית, רב תרבותית ודתית תוך הדגשת הקונפליקט וזיקת הגומלין בכלל ובהקשר לתפיסות מגדריות בפרט. במהלך השנים יכירו התלמידים/ות נקודות מבט שונות ודרכי ניתוח וחשיבה מגוונות, באמצעות ירכיבו גם פאנל מגוון וביקורתי. פרוייקט סיכום שני מסכם את נושא האקטיביזם והמחאה באמצעות פרוייקט מתמשך של גרפיטי אשר יכלול, למידה עיונית של גרפיטי כתופעה אורבנית עכשווית שלה נוכחות בחיי התלמידים/ות, על הספסלים בפארק, בפסלי חוצות או בשירותים הציבוריים. את תופעת המחאה הזו שהפכה לחלק בלתי נפרד מן הנוף העירוני אנחנו רוצות לבחון הן באמצעות סיור ברחבי העיר, והן באמצעות יצירת גרפיטי במרחבי בית הספר.

6. כתבות התכנית ושותפיה

כישוריהם ואפיוניהם של המורים בתכנית

התכנית נכתבה ביזמתה ובעידודה של מנהלת בית הספר הגב' שרה הלפרין ובהתחשב בהערותיהם של היועצים והיועצות האקדמיים אליהם נשלח המסמך המקדמי.

טל תמיר, מורה לאזרחות ולמגדר; ממייסדות עמותת נשים לגופן ועורכת הספר "נשים לגופן". עובדת במקביל גם כמנהלת מרכז הידע והפעולה של העמותה. עוסקת במגדר למעלה מ-20 שנה, באקדמיה ובשטח: רכזת מרכז לייפר למגדר באוני' העברית; עוזרת מחקר בוועדה לקידום מעמד האשה, כנסת ישראל; עוזרת מחקר במכון הישראלי לדמוקרטיה; מנהלת מרכז המידע, שדולת הנשים בישראל. בעלת MA במדה"מ מהאוני' העברית; MA בחינוך מסמינר הקיבוצים; ותעודת הוראה (כולם בהצטיינות, שלוש שנים גם מצטיינת הפקולטה למדה"ח באוני' העברית בירושלים). ממייסדות אשכול מגדר בחטיבת הביניים, ליידי דיוויס.

עו"ד ליאת פלס, מורה לאזרחות ולמגדר; עו"ד פעילה, עובדת גם במקביל להוראה כעו"ד פרטית, בתחום המסחרי אזרחי. בוגרת תואר במשפטים L.L.B., חברת לשכת עורכי הדין בישראל, בעלת B.A במדעי החברה והרוח (התמקדות במדעי המדינה ויחב"ל), בעלת תואר שני בחינוך ותעודת הוראה (התמחות באזרחות) M.Teach, מסמינר הקיבוצים. אחת ממייסדות אשכול מגדר בחטיבת הביניים, ליידי דיוויס.

יהודית זליגמן דורי, רכזת ומורה לאמנות, עם וותק של 20 שנה. עברה הכשרות פדגוגיות בתחום למידה מבוססת פרויקטים ופדגוגיה חדשנית. מנטורית אחראית בית ספרית, חלק מסגל הנהלה מצומצמת בית ספרית, מלווה צוותי מקצוע כמנטורית של PBL. חלוצת הערכה במקצוע האמנות, היתה שותפה מובילה בפיתוח תכנית לימודית ייחודית באמנות ברמה של חמש יח"ל. רכזת אמנות ומגישה לבגרות מורחבת באמנות 5 יח"ל, מוסמכת בהנחיית עבודות גמר באמנות חזותית.

7. צוות ההוראה

המורות המלמדות בתכנית נכון לשנה"ל תשע"ט, הן גם מפתחות התכנית:¹

טל תמיר, מורה לאזרחות ולמגדר, מנהלת מרכז הידע והפעולה של עמותת "נשים לגופן".

עו"ד ליאת פלס, מורה לאזרחות ולמגדר ועו"ד פעילה.

יהודית זליגמן-דורי, מורה לאמנות, חברת הנהלה ומנטורית בבית הספר.

שלושתנו בעלות רקע מקיף בתחומי המגדר, ולכל אחת מאיתנו תואר שני בחינוך וכן תארים נוספים רלוונטים, מתחומי מדעי הרוח ומדעי החברה. מלבד הכישורים האקדמאיים והמקצועיים הגבוהים, שלושתנו נשות חינוך ויזמיות בחיינו הפרטיים והציבוריים, בעלות רקע נרחב בחינוך, בהוראה ובהדרכה במסגרות שונות.

העיסוק בתכנים מאפשר לתלמידים ולתלמידות להפתח בפני צוות המורות והקבוצה ולהעלות חוויות אישיות לטוב ולרע – אנחנו עדות לתופעה זו גם בלימודי האשכול ולכן יש חשיבות עליונה לכך שצוות ההוראה יכלול מורות ומורים שאמפתיה ומקצוענות מדריכים אותם ושיוכלו לתת מענה לבעיות אלה (תוך הפניה והסתייעות בעת הצורך בגורמים נוספים בבית הספר ובקהילה). יש בבית הספר עוד מורות ומורים שהביעו כבר נכונות ורצון להצטרף לצוות, אך כיוון שהתכנית תהיה בהרצה, אנחנו מעוניינות בשנתיים הראשונות להתמקד בהרצה ובחינה שלה מקרוב ובהמשך לפנות למורות/ים להצטרף אלינו.

תפקיד המורה בתכנית הוא מורכב וכולל ידע מקצועי רב, רב תחומיות, יצירתיות, אהבה לתלמידים/ות, קשר בין אישי, נכונות לעבודה בצוות ותפיסת עולם שוויונית. אופן הלימוד מתבסס על יחסי גומלין בין סמכות המורה כמקור לידע, תמיכה והדרכה לבין הפיכת התלמיד/ה ללומדים עצמאיים. כך שאם בתחילת התהליך רוב הידע והסמכות מצויים אצל המורה, הרי שבמשך התהליך תוך שימוש במיומנויות מגוונות, דיונים פעילים, מטלות אקדמאיות ושימוש בכלים יצירתיים שונים - הידע והסמכות עוברים אל התלמיד/ה. התלמידים/ות לומדים גם מעמיתיהם והופכים לחלק ממקני הידע ומפתחי הלמידה והאוטונומיה והאחריות שלהם מתרחבים בהתמדה. במשך הזמן, המורה מוותרת אומנם על מקומה כמתווכת יחידה של הידע אך מרוויחה תלמידים ותלמידות שהם סקרנים, ביקורתיים ומקור לידע עצמאי, והופכת בעצמה למתווכת ולתומכת שמסייעת להם בתהליכי העמקה של עבודתם.

הצוות שלנו בנוי, מבחינה זו, באופן מאוזן: כל מורה מתמחה בתחומי הדעת הספציפיים שלה, אך כלל העבודה שלנו היא עבודת צוות דה פקטו, לא רק בהכנת התוכנית והמערכים אלא גם בכיתה. ושוב - המדיום הוא התוכן. ההוראה המשותפת מאפשרת לתלמידים/ות ליהנות מקולות שונים ומדגימה את החשיבה הפמיניסטית המעגלית של ידע משתנה, מצטבר ותומך. הצוות נפגש לפחות אחת לשבוע לישיבת סיכום, דיווח ותכנון ההוראה תוך כיוון שלה במקרי הצורך. כל איש/אשת

¹ הרחבה נוספת על הביוגרפיה של הצוות ניתן למצוא בסעיף 6. בנוסף מצ"ב קורות החיים של שלוש המורות מפתחות התכנית.

חינוך שיצטרפו אלינו בעתיד יצטרכו לעמוד בתנאים אלו. קרי, יצטרכו לעסוק הן בהוראה (של מושגים וידע) והן בחינוך (ערוצי תקשורת פתוחים והנחלת תפיסת עולם שוויונית). חשוב גם לציין שעבודתנו המגדרית איננה נותרת בכיתה, בסדנה, במרחב הבית ספרי או במרחב הציבורי. הלמידה מחוץ למרחב הכיתתי איננה רק מעלה את המוטיבציה של התלמידים/ות ללמידה אלא גם משפרת את ההישגים הלימודיים בפועל. ליציאה אל מחוץ לכיתה, במיקום שונה – יש יתרונות רבים, כך, לימוד בחוץ:

- מעורר את אינסטינקט הלמידה הטבעית והספונטנית.
 - מציב לתלמידים/ות אתגרים מסוג חדש.
 - מגשר בין החומר התיאורטי למציאות הרלבנטית לחיי התלמידים.
 - במגוון של סביבות ובתנאים משתנים, מפתח עצמאות וכישורים חדשים.
 - לרוב מזמן יותר אפשרויות לאינטראקציות חברתיות.
 - מפתח את היכולת להתמודד עם אי ודאות ומעודד לקיחת סיכונים (מבוקרים, כמובן).
 - פונה לכלל החושים ומעודד סקרנות ויצירתיות.
 - מפתח קשר עם הסביבה הטבעית ועם הקהילה המקומית הסובבת את התלמיד/ה.
- יתרון נוסף של צוות ההוראה הוא בגיוון וברב תחומיות המאפיינת אותו. כולנו בעלות ניסיון חיים רב, של ניהול, הוראה, הדרכה, איסוף ידע, יזמות ובעלות רשת של היכרויות בנושאי חינוך, אמנות, חברה, אקטיביזם ומשפט, כך שנוכל לזמן מפגשים עם א/נשים שקשורים לתחומי הליבה שמרכיבים את התכנית ולפרספקטיבה המגדרית שלה.
- עוד נציין שבית הספר הוא האחראי לביצועה התקין, התוכני והמנהלי, של התכנית ויש בו גם עתודה של מורים/ות שיוכלו לתרום ולהירתם מהתכנית בעתיד.

8. התלמיד/ה וצרכיהם

תלמידי ותלמידות בית הספר "ליידי דיוויס" משתייכים לעשירון טיפוח 1 של משרד החינוך והלמ"ס. כקבוצה, מרביתם בעלי יכולת למידה טובה (אפשרות לעכל חומר תיאורטי בדרגה ממוצעת ומעלה) והם מורגלים לדרישות גבוהות בלימודים, כך שבהכללה יש פחות צורך לעבוד על מיומנויות ברמה בסיסית או ללמד חומרים ברמה התחלתית, ואפשר לאתגרם ברמת החשיבה והציפיות הנדרשות מהם וגם ברמת הדרישה להתבונן על החברה כולה. באשר לפרופיל האינטלקטואלי של התלמידות והתלמידים בתכנית, מדובר על פרופיל הטרוגני (עד כמה שאוכלוסיית התלמידים/ות בבית הספר נחשבת לכזו). בכל שכבה בממוצע 9 כיתות, מתוכן שתי כיתות ל"ב – מלבדן, מדיניות בית הספר היא שכל התלמידים/ות צריכים להגביר 2 תחומי דעת ברמה מוגברת של 5 יח"ל (בנוסף לאנגלית). מבחינת ההרכב בין המגדרים, בהכללה יש צפי שיהיה רישום גדול יותר של תלמידות, אך השנה נרשמו 12 תלמידות ו-11 תלמידים. אנחנו מקוות שאין זה מקרי, חשוב לנו שהמגמה תחשוף את שני המגדרים לרווחים (וגם להפסדים) שבמשקפיים מגדריים.

בחשיבה על צרכי התלמידים והתלמידות אנחנו לוקחות בחשבון גם מאפיינים שאינם ייחודיים לבית ספר זה או אחר, אלא לעצם הגיל: גיל של חיפוש מתמיד אחר שייכות, בניית העצמאות והנפרדות מההורים ותקופה שמציבה את בני הנוער כולם (גם הנורמטיביים) כמצויים במצב סיכון. מטרת התכנית, מעבר להקניית ידע, היא גם לתרום לעיצוב זהותם המגדרית ולהתפתחותם האישית. ב"דור המסכים", יש מקום משמעותי בסדר היום ובאופן החשיבה והתבוננות על העולם לוויזואליה ובתוכה עולם הפרסום, הגלוי והסמוי. התכנים המשודרים ללא הרף ובכל אמצעי המדיה, לוקחים חלק חשוב בעולמם ומשמשים גם מקור חינוכי מקביל לבית ולמערכת החינוך. מכאן שהסתכלות ביקורתית על העולם וצריכת תקשורת מודעת, הן צורך ממשי וחשוב לנערים ולנערות, צרכים שהתכנית מתעתדת לענות עליהם.

הצרכים הפסיכולוגיים של התלמידים/ות בהיותם בשיאו של גיל ההתבגרות, כוללים גיבוש דימוי עצמי, השוואה מול אחרות ואחרים, עיצוב דימוי גוף ובחירה נבונה של זוגיות וקבוצת השווים. התכנית תעסוק בכל אלה ותספק מסגרת פתוחה, תומכת ואוהדת שמושם בה דגש על הצורך בהשתייכות ועל ביטוי אישי והבאת תכנים מעולמם לתוך הכיתה. גם בתוך בית ספר שהוא לכאורה הומוגני יש שונות בין התלמידים/ות, ויש לה משמעות: יש ותיקים ועולים, בני עדות שונות, ממעמד סוציאקונומי שונה וברמות שונות של מיומנויות למידה. גם בהיבטים של תפיסות מגדריות יש שוני בין התלמידים/ות. העלאת המודעות להיבטים מגדריים היא לא תמיד קלה, חלק מההתלמידים/ות מגיעים ממשפחות שבהן יש חלוקת תפקידים מגדרית נוקשה, ואילו אצל אחרים יש יותר פתיחות לנושא. לבית שממנו הגיעו מצטרפים עוד נושאים רגישים שעולים במהלך הלמידה, כמו הזהות המינית המתגבשת לעיתים בשלבים אלו. על כן יושם דגש כבר בתחילת התכנית ליצירת מרחב בטוח, סובלני ומכיל, בתוכו ניתן לנהל קונפליקטים שיעלו. הקשבה היא ערך פמיניסטי חברתי הניצב במרכז התכנית ומתבטא לא רק בדיונים כיתתיים אלא גם בכתיבת רפלקציות מרובות לפיתוח אינטלגנציה רגשית, וכן כאמצעי המנכיח את הערך שבדיבור והערך שבהקשבה. לחיזוק ההתמודדות עם הצרכים הפסיכולוגיים, תתקיים הקפדה על קשר רציף עם נשות המקצוע הטיפולי בבית הספר.

התכנית תטע יסוד של עומק בתלמידים/ות גם במה שנוגע לכאורה "רק" לתחום היומיום ו"בלי קשר למגדר", באופן ממוקד ומכוון נדון למשל בהחלטות לגבי בחירת המגמות בבה"ס, במערכות יחסים, בשאלה מה יעשו בצבא ומהם החלומות לעתיד. שאיפתנו היא לספק להם אמונה ביכולתם לבחור וזאת בהתבסס על היכרות אמיתית עם מה שנכון להם כך שיפתח בפניהם עולם של הזדמנויות שיתרום גם למוביליות שלהם כבוגרים/ות.

הצרכים של התלמידות והתלמידים נוגעים גם להבדלים המשמעותיים המעמיקים המתקיימים בתיכון בין המגדרים בהיבטים של מצליחות ומנהיגות, וגם לא פחות חשוב בהיבטים של אינטליגנציה רגשית. מתוך עבודתנו עם שני המגדרים ברורה לנו החשיבות שבחיזוק יכולת העצמי אל מול קשיים, במימוש הפוטנציאל תוך הליכה אמיצה בעקבות התשוקה ולא הלחץ החברתי. מבחינתנו צורך מרכזי של התלמידים/ות הוא קבלת מסר ברור ומעצים מאיתנו ומקבוצת השווים

במגמה שבכל אחד ואחת מהם טמונים כישורים וכוחות להתמודד עם קושי ולחולל שינוי בחייהם האישיים, ללא תלות בתפקידי המגדר המסורתיים אליהם נותבו ע"י החברה.

9. החברה וצרכיה

בית הספר וההורים מהווים חלק חשוב מסוכני החיברות של התלמידים והתלמידות ולכן נתייחס כאן בקצרה למושג חיברות: תהליך של השפעה חברתית שבאמצעותו היחיד רוכש את תרבותו ומפתח את עצמיותו. לתהליך החיברות שתי מטרות מרכזיות: מבחינת החברה מכון תהליך החיברות ליצור המשכיות תרבותית, ומבחינת היחיד מכון תהליך לסייע לו להסתגל לחברתו ותרבותו ולממש את הפוטנציאל האישי. תהליך החיברות לתפקיד המגדרי מתחיל מרגע הלידה באמצעות בגדים, צעצועים, לימוד השפה ועוד. הילד/ה לומדים ומפנימים את ההתנהגות הנורמטיבית למגדרם מתוך צפייה בהתנהגות ההורים, המחנכים וקבוצת השווים ומתוך תגובותיהם להתנהגותם. הציפיות החברתיות עשויות, למשל, לעודד ילדים לפתח את הדחף האגרסיבי שלהם (ולהפוך לגברים), ובמקביל ללמד ילדות להדחיק דחפים דומים (ולהפוך לנשים). הגברים מצידם ילמדו לדכא בתוכם כל מה שהוא עדין וסביל (ונחשב נשי). כל סטייה מהתנהגות לגיטימית למגדר עשויה להיתפס כהפרה של דפוסי התנהגות חברתיים. גברים המתנהגים בדרך 'נשית', ונשים המתנהגות בדרך 'גברית' עלולים לסבול מתגובות שליליות של סביבתם.

קהילת לידי דיווס היא בהכללה קהילה הומוגנית המורכבת ממשפחות מבוססות ביותר מבחינה סוציאקונומית. תלמידי ותלמידות בית הספר מגיעים ברובם משכונות אפקה, צהלה, הדר יוסף ומעוז אביב. הם משתייכים לעשירון גבוה, השתייכות שגוזרת מספר מאפיינים ייחודיים בעלי משמעות ייחודית בבניית תכנית לימודי מגדר:

- צריכה מוגברת. תרבות הצריכה אומנם מאפיינת היום את רוב המעמדות בחברה המערבית, אך מי שמשתייכים למעמדות גבוהים יותר, רוכשים מותגים רבים יותר, יקרים יותר ובאופן תדיר יותר. מרכזיותה של תרבות הצריכה בחיי התלמידות והתלמידים היא משמעותי בכל הנוגע לתהליך החיברות והיכולת להיות ביקורתיים יותר כלפי המסרים של תעשיית היופי ועולם הפרסום. אנחנו מייחדות שיעורים רבים לנושא ואף נערוך סיור בקניון בכדי להתמודד עם "קדושת המקום" באופן ביקורתי.

- התלמידים והתלמידות נוסעים לחו"ל פעמים רבות יותר מהמוצע של בני גילם. כך, הם נחשפים יותר לעולם מכלי ראשון. החשיפה הזו יכולה להיות בעלת משמעות הן בניתוח נושאים מגדריים באופן השוואתי, הן בניסיון לאפיין הבדלים תרבותיים הנוגעים לסוגיות מגדריות והן באפשרות להתבונן אחרת על מקומות ולחוות אחרת את מציאות הטיול ככל שהלימודים יעמיקו. בה בעת הם משתייכים למה שמכונה "הבועה התל אביבית" וחשוב שהראייה הביקורתית לא תתמקד רק במגדר, אלא גם תסתמך על ההבנה שהם משתייכים לרוב למעמד פריבילגי בחברה, שהם מקבלים לעיתים כמובן מאליו. כמי שלרוב משתייכים להגמוניה תפקידנו הוא להעיר להם נקודות עיוורון,

לסייע להם להכיר את ה"אחר" המצוי ממש לצידם, ולחשוב כיצד ביכולתם לתרום באופן מהותי להפיכת החברה לטובה יותר מתוך תפיסה של שוויון, חמלה וערכים הומניסטיים.

- קהילת ההורים היא קהילה בעלת רשת קשרים ענפה בתחומי התקשורת, העסקים והאקדמיה. ככזו, היא עשויה לסייע רבות הן ביצירת שיתופי פעולה והן בקישורים למומחים ומומחיות רלוונטים לתחומי העיסוק של התכנית. אנחנו רואות חשיבות גדולה לשיתוף של ההורים בתכנים מתוך הבנה שהלימודים אינם מתרחשים בוואקום ושהתלמידות/ים צריכים לנהל את השיח על זהותם הפרטית המתגבשת מול מבוגרים אחראיים ומעורבים, המדברים בשפתם.

- ככלל, יש ציפיה מצד קהילת ההורים הן ללימודים ברמה גבוהה, והן להשתלבות במסלולים עתידיים יוקרתיים בצבא ולאחר מכן בעולם העבודה. לציפייה זו מספר השלכות רלוונטיות על התכנית, הן מבחינת המסרים שלה והן מבחינת האטרקטיביות שלה. ברמת האטרקטיביות, כדי שתהיה מגמה פופולרית, התכנית צריכה להיחשב יוקרתית ולהוכיח שהיא מקנה כישורי חיים ומיומנויות שיסייעו להשתלבות מוצלחת במסלולים עתידיים יוקרתיים. מבחינת המסרים, צריכה התכנית להיות כזו שמעודדת התבוננות ביקורתית בתהליכי הסללה נורמטיביים מגדריים בחברה הישראלית, התבוננות שתאפשר הצטיינות מתוך בחירה בלי חשש מתיוגים.

- דימוי גוף: נראה שדווקא בקהילה מהסוג אליו משתייך בית הספר, יש צורך להאיר בזרקור על נקודות נוספות שנדרשות פחות בקהילות אחרות בכל הנוגע לגוף. לדוגמה, עיסוק בניתוחים פלסטיים, פרקטיקה נהוגה הרבה יותר בחברה בתוכה גדלים התלמידים/ות בבית הספר מאשר בשאר החברה הישראלית, או עיסוק בסטטוס של נשים "לא עובדות" (בשכר) משום שכביכול אין צורך בשתי משכורות בבית, שרווח גם הוא בחלקים מסוימים בשכבה זו, כמו גם השאלה לגבי עצמאות ותלות כלכלית של נשים. כל הנושאים הללו ראוי שיידונו בכל תכנית העוסקת במגדר, אך נקודת המבט והדגשים עליהם בתכנית בבית הספר שלנו יותאמו באופן מדויק יותר לקהילה אליה משתייכים התלמידים.

לצד כל אלה, כדאי לחזור ולציין כי התכנית מפותחת בבית ספר המשתייך ל"חברה התל אביבית" וככזו היא נהנית מתמיכה – תקציבית ותוכנית – של בית הספר והעירייה ובנוסף לכך, מתקיימת בסביבה עירונית שהתפיסה שלה ואירועי התרבות והחינוך הנגזרים ממנה מאופיינים במודעות גבוהה לסוגיות של מגדר ושוויון וכך מהווים כר פורה ללמידה בלתי אמצעית, לחיבור בין חיי היומיום לסוגיות שנלמדות בכיתה ולאפשרות לעשות שימוש בשגרה העירונית ללמידה חווייתית משמעותית.

לאחורנה יצרנו קשרים עם החוג ללימודי מגדר, כך שהחל משנה הבאה יוצר שת"פ מובנה שיאפשר למגמה להתרם מסטודנטיות וסטודנטים למגדר מהאוניברסיטה אשר יעשו אצלנו פרקטיקום של כ-100 שעות בשנה. כמו כן דיברנו על אפשרות לאירוע סוף שנה משותף ב-2019 הכולל הפנינג, סדנא, הרצאות מרכזיות ושולחנות שיח בין סטודנטים/ות למגדר ותלמידים/ות באוניברסיטה וכן על השתתפות שוטפת של התלמידים/ות במפגשי הבוקר של "מרחב משלנו", כמו גם הרצאות אורחות של מרצות למגדר אצלנו בבית ספר בפורמטים משתנים.

10. התפיסה הרעיונית של התכנית (רציונאל)

הלמידה בתכנית סובבת ציר מארגן אחד, מגדר, המרושת בחמישה תחומי דעת, במושגים, ובהקשרים תרבותיים. מושגי המפתח (כמין, מגדר, הבנייה חברתית) מהווים ארגז כלים לבחינה רב-תחומית ביקורתית המשלבת תיאוריות ממדעי החברה ומדעי הרוח בדגש על התחומים: תקשורת, סוציולוגיה, אמנות, משפטים וספרות. התכנית תשים דגש על מושגים מגדריים, כגון: מין, מגדר, מיניות, "האחר", הגמוניה, פטריארכיה, דיכוטומיות, פמיניזמים, פמיניזציה, תקרת הזכוכית, באקלש, דימוי גוף, זהות, להט"ב, ייצוגים של "נשיות" ו"גבריות" בספרות, עירום נשי וגברי באמנות, חקיקה ופסיקה כהטרדה מינית, חקיקת מגן והעדפה מתקנת ועוד. הלמידה תספק משקפיים מגדריים ביקורתיים שיבחנו ייצוגים "טבעיים" באופן חתרני החושף את הסטריאוטיפים, את הבנייה החברתית ואת יחסי הכח המאפשרים את שימורה ושכפולה.

רבים מהמושגים המצויינים בהמשך כחלק מהתכנים של שכבה מסויימת ילוו את התלמידים בדרך זו או אחרת, במהלך הלמידה כולה. סכמות מגדריות הן אחת הסכמות המרכזיות ביותר לארגון ולמיפוי המציאות החברתית. לכן סטריאוטיפים מגדריים אינם נידונים רק בכיתה י' שהרי הסיבה שסכימות אלו נשמרות היא שא/נשים לא ששים לעצב מחדש בכל פעם את מציאותם החברתית. סטריאוטיפים מגדריים הם תבניות חשיבה שגורות, נוקשות וכוללניות המייחסות לגבר או לאישה אפיונים, תכונות אישיות והתנהגויות טיפוסיות בשל מינם הביולוגי מבלי לבחון אותם מול מציאות פרטית כלשהי (מלאך-פינס, 1998, 93). סטריאוטיפים מאפשרים להם לפשט בכך את מכלול המורכבויות שמסביבם. זהו מושג מרכזי שניתן לזהות שימושים בו החל מרגע הלידה ולאורך מעגל החיים, מושג בעל השלכות על כל תחומי החברה, המעכב לא פעם א/נשים כנבואה שמגשימה את עצמה, כדרך להגדרה העצמית. הציפיות מועברות ברובד לא מודע וההתנהגות שנוצרה באמצעותו נתפסת כ"טבעית".

תפיסות סטריאוטיפיות גורמות לבני אדם לשייך לשני המינים תכונות ותפקידים המאפיינים את קבוצת הגברים לעומת המאפיינים את קבוצת הנשים. שינוי הסכמות המגדריות הוא תהליך שילווה את כלל הלימודים שלנו במגמה, מחקרים מראים ששינוי בחשיבה הסטריאוטיפית יכול מתרחש בתנאים הבאים: כאשר התנהגות מתווגת מגדרית נצפית לאורך זמן גם בקרב המגדר השני (למשל רגישות בקרב גברים); עקב חשיפה עקבית לא/נשים התואמים את הסטריאוטיפים בתחומים רבים אך חורגים מהם בעקביות בתחום מסוים (לדוגמא נשים מטופחות אך אסרטיביות). בתנאים אלו ההתייחסות תפרק את ההכללה ותגרום לנו להסתכל על כל פרט בפני עצמו/ה ולא על פי שיוך מגדרי. בהמשך לכך, עוסקת המגמה בפירוק של סטריאוטיפים והיכרות עם קולות בלתי מיוצגים נוספים שאינם תואמי ההגמוניה, הלבנה, הגברית והבריאה. יחסי כוח אינם קשורים רק למגדר למרות שהוא משחק תפקיד חשוב בהבניה החברתית. התכנית תבחן בנוסף למיקומים של נשים וגברים בחברה (לרוב בעמדות הניהול והכח יהיו הגברים), אך יש עוד צורות וגורמים ליחסי כוח למשל גיל, מעמד חברתי, במרכז או פריפריה, אשכנזייה או מזרחי, בעלת הופעה מגדרית ברורה ונורמטיבית או שונה מגדרית.

בנקודה זו, כדאי לציין כי תכניות לימודים מגדריות עוסקות בעיקר בילדות, בנערות ובנשים, באפלייתן, במיעוט ההזדמנויות הניתנות להן, בסטריאוטיפים המעצבים וכו' – נושאים שלהם ללא ספק מקום של כבוד בתכנית זו. ברם, שוורץ במחקרו (2013) מדגים כי מרבית המחקר המגדרי בשלושה העשורים האחרונים עסק בניתוח מעמד הבנות והנערות בבית הספר, ומיעוט מזערי נוגע לנערים, חינוך ומגדר. אל ההבחנה האקדמית החשובה הזו מצטרפת עבודתנו בשטח. במהלך העבודה על אשכול מגדר עברנו בעצמנו (כמי שבקיאאות בתחום המגדר מזה שנים רבות) מהלך של שינוי. הפגישות התכופות עם הנערים בחטיבת הביניים העמידו אותנו מול הצורך לייצר תוכנית שהיא מקיפה ומלאה המכילה בתוכה חשיבה המכווננת לנערים, לא רק כדרך לייצר חברה שוויונית יותר לטובת הבנות, אלא כדרך לייצר חברה שוויונית וטובה יותר גם לטובת הבנים.

לימודי המגדר עוברים אבולוציה במהלך השנים, אם בהתחלה הפמיניזם חתר להרחיב את מנעד ההזדמנויות של ילדות, נערות ונשים, הרי שעם התפתחות פמיניזמים שונים עלתה ההכרה שחסרה התייחסות לילדים, לנערים ולגברים שנשארו מחויבים לפורמט צר של ביטוי אישי הכולל הסתרת חולשה, כאב ופגיעות. כך, נערים מבליים זמן ממושך בכיתה עם קבוצת השווים וזו חוזרת ומאמתת דפוסי גבריות אלימים והיררכיים הנתפסים כ"טבעיים" ומבנים מאליו". שוורץ מציע מהלך כולל שברצוננו לנסות לאמץ כתפיסת עולם חינוכית אותו הוא מכנה 'חינוך מגיב למגדר' GRP (Gender Responsive Pedagogy).

חלק מרכזי ברצינאל של התכנית הוא הצבת **חשיבות לימודי המגדר גם לנערים והתאמת תכניה לשני המגדרים**, לא מתוך צורך של תקינות פוליטית אלא מתוך ההבנה כי שינוי משמעותי בתחומי המגדר והשוויון יתרחש כשיהפוך מנושא "נשי" לנושא אנושי. לצערנו אין ביכולתנו במסגרת המצומצמת של 5 יחידות לשנות את כלל המערכת ולהפוך את בית הספר למוסד שוויוני כפי שמציעים שוורץ ואחרים בצדק רב (קליין, 2000; תמיר וכן פורת, 2002; שוורץ, 2013). אך כן ניקח את הדגש המיוחד שמציע שוורץ וניישם אותו בתכנית שתתמודד עם ההתנגדות והפחד של נערים מפני האפשרות של יצירת שינוי במעמדם ההגמוני. מטרנתו היא לייצר מרחב בטוח ומאפשר גם לנערים, לסייע להם בפיתוח מודעות מגדרית באמצעות התאמת התכנים כך שידברו גם בדרכם ובשפתם. אחת הדרכים שאנחנו מאמצות לצורך זה היא פיתוח (גם בקרב הנערות) אינטלגנציה רגשית בתהליך מתמשך ושכלול האמפתיה ככלי להכרת רגשות בקרבם, ובקרב אחרים ואחרות. בנוסף, שינוי בתפיסה המגדרית אצל נערים מתרחשים לאור חוויות שנוצרות במהלך משחק, הצגה, הפעלה, או כל חוויה מעשית אחרת. אי לכך אנחנו מערבות את הנערים (וגם נערות) בצורה אקטיבית בפרוייקטים חברתיים המאתגרים את היחסים המגדריים.

תפיסה זו מתכתבת עם נושא **האקטיביזם שהוא אחר מעמודי האש של התכנית**. דרכי הפעולה האקטיביסטיות אינן דרכים סלולות, לא פעם מדובר בפרקטיקות רדיקליות המבקשות לחולל מחאה תרבותית תוך הפניית הזרקור לפגיעה בכבוד האדם, בחירותו ובזכויותיו (הבראמס, 2001). הנושא מטופל במסגרת בית הספר בגרסה מרוככת יותר המתרכזת באקטיביזם כדרך נוספת של בניית העצמי כסובייקט, כמתנגד וכיזם. הנערים והנערות יגדירו את עצמם מחדש במהלך התיכון

כסובייקטים גם באמצעות תרומה לזולת, היכרות מעמיקה עם ארגון מגדרי, העברת מערכי שיעור שוויוניים בכיתות וכו'. הצורך להסביר לאחרים אודות אי צדק מגדרי, ולעיתים גם לחוות אותו מיד ראשונה או שנייה מפתח את האמפתיה שבהם, מגביר את ההזדהות עם הצרכים השוויוניים מגדריים שיפגשו בחברה ומאפשר להם בניית זהות מורכבת יותר.

מבחינה תכנית, **המגמה משלבת בין חמשת תחומי דעת, המוסיפים ומעשירים זה את זה ומרחיבים את נקודת המבט וההבנה של התלמיד/ה באמצעות הפעלת חושים, מיומנויות ואינטלגנציות שונות.** כלל התמות המרכזיות שיילמדו בתכנית, יתפתחו באופן ספיראלי, כלומר - ילמדו בכל אחת מהשנים ובאמצעות חמשת תחומי הדעת, אך יעמיקו ויתרחבו בכל שנה בהתאם לגיל התלמידים והתלמידות, לידע המוקדם שכבר רכשו בשנים קודמות, לכלים שפיתחו וליכולות הרגשיות והקוגניטיביות המייצרות חוויית למידה אחרת משנה לשנה.

כך אם ניקח לדוגמא תימה מרכזית בה נעסוק בכיתה י': הגוף, הרי שההקשרים המגדריים של תימה זו משתקפים ומעמיקים ככל שניגע בעוד ועוד תחומי דעת: החל מדיון ביקורתי בתקשורת בייצוגי גוף של נשים וגברים בקולנוע, בטלוויזיה ובפרסום, בשינויים שחלו בתחום לטובה ולרעה, בזרקור על ה"בקלש" הנוגע להיפר מיניות וצמצום נשים לכדי גוף הצומח מתוך מקומה המרכזי של הוויזואליות בימינו; בתקשורת יושם גם דגש על יחסי חברה-תקשורת בישראל שהם בעלי השלכות מגדריות: (א) שימוש בפרסומות לשעתוק סטריאוטיפים מגדריים או כבסיס לשינוי מגדרי, בדגש על ביטויים של גבריות חדשה (ב) שימוש בשיח של אינטימיות ואותנטיות בתוכניות ריאליטי ועוד. הניתוח הביקורתי של פרסומות וסרטים תורם, מעבר להבנת מנגנוני התקשורת, גם לחשיפתה כאחד מסוכני החיברות המרכזיים אליהם נתייחס בסוציולוגיה.

העשרת הדיון בהקשר כוללת גם דיון אנתרופולוגי בחשיבות הגוף בתרבויות השונות, בטומאה, באיסורים, במחזור החודשי, בטקסי התבגרות ובטקסי הנישואין. הדיון הסוציולוגי מתרחב גם לסוכני חיברות נוספים, בהקשרי הגוף כגון התא המשפחתי. מכאן נמשיך לעבודה על דימוי גוף, נחשוב ביחד כיצד הוא מתפתח ומתעצב גם מהילדות, מיחסים עם ההורים, מהדרך בה נדונים בבית תכנים גופניים ומעצבות ציפיות מגדריות מהשימוש שלנו בגוף, איך לומדים לאהוב את הגוף המשתנה, כאשר כל זה נוגע כמובן גם בחינוך מיני ופתיחת ערוצי תקשורת סביב הנושא;

הדיון על הגוף במערכת **המשפט** נוגע בעיקר בתיאוריות הפמיניסטיות של הגל השני, הפמיניזם הרדיקלי, שמציב את הגוף במרכז תוך דיון על עונג ופגיעה. בהקשרי המשפט נידון הגוף בעיקר בפגיעה, בתקיפה, באלימות ובהתמודדות של החקיקה ובתי המשפט עם סוגיות של הסכמה, רצון ויחסי כח; הדיון בגוף נמצא גם הוא מאז ומעולם בספרות, במהלך העבודה במגמה ננסה גם ללוות את חומר הלימוד בספרות 2 יח"ל ולבחון אותו מתוך נקודת מבט התרה אחר יצוגי גוף ומגדר ביצירות שהתלמידים/ות מכירים כבר מכיתת הלימוד האורגנית. תחום **האמנות** מאפשר לנו דיון בגוף גם על פני רצף היסטורי, החל מדיון בעירום גברי ונשי בתולדות האמנות ועד לגוף כמדיום האמנותי החדש של המאה ה-21 וביטוייו בהקשרי האמנות הפמיניסטית ומשטור גופן ומיניותן של

נשים מחד ובחינת מודלים גבריים ובהם מודלים של גבריות חדשה, וכן בדיון בנושא בדרכי אמנות מסורתיות כמו ציור כמו גם בדרכי אמנות לא מסורתיות כמו אמנות מושגית.

דוגמא לאמנות מסוג זה נמצא ביצירותיה של אומנית חשובה ומרכזית בסצנת האומנות המודרנית של ליסבון היא Joana Vasconcelos. ג'ואנה וסקונסלוס פרצה לתודעה הבינלאומית בביאנלה של 2005 כאשר הציגה את יצירתה "הכלה", שנדליר אלגנטי מונומנטלי העשוי מ-250 אלף טמפונים לבנים שנשלפו מאריזתם. יצירתה עוסקת בבחינת זהויות מגדריות, מעמדיות ולאומיות במדינות של פיסול, מיצב, אסמבלאז', וידיאו וצילום, תוך קריאת תיגר על השגרה של מהלך החיים היומיומי. בעבודותיה היא מרחיבה הן את עקרונות הפופ האמריקני והריאליזם החדש האירופי, והן את השימוש בחפץ המצוי בהשראת מרסל דושאן, תוך התאמתם לשיח העכשווי.

יצירותיה של וסקונסלוס מושתתות על ניכוס של אובייקטים, הוצאתם מהקשרם וערעור על מעמדם. היא משבשת ופורצת את הגבולות של דיכטומיות תרבותיות מושרשות כמו: פרטי/ציבורי, מסורתי/מודרני, עבודת יד/תיעוש, נשי/גברי, גבוה/נמוך. מגוון החומרים שהיא משתמשת בהם (טקסטיל, פלסטיק, קרמיקה), כמו גם טכניקות של התקה וחיקוי, משרתים רעיונות אלה, המתממשים גם בעבודות גרנדיוזיות, מכוונות-מקום (site-specific), כדוגמת עבודה זו.

דגש מרכזי בתהליך הלמידה יינתן על עידוד ופיתוח תחושת הערך אצל מתבגרים ומתבגרות, עידוד גישה אופטימית לחיים, אמונה בעצמם וביכולתם להתמודד ולמצוא פתרונות, המתאימים להם, בהתמודדות עם משימות החיים. התכנית תייצר אלטרנטיבות מתוכן יוכלו לצאת ולפגוש, ביתר אומץ והיכרות עצמית את החיים עצמם: ההשתייכות החברתית, החברה/ה, ביה"ס, בחירת מקצוע, היחסים עם המשפחה, אינטימיות וכו'. בהתאם גם יעלו קונפליקטים בין המסרים והנורמות של משפחת המקור ושל קבוצת השווים, ולעיתים גם התנגשויות הנובעות מתפיסות אישיות ואינטואיציות. המרחב הבטוח מיועד לאפשר התלבטויות, לערער על המובן מאליו ומתוך כך לחזק את תחושת הערך העצמי ולהעביר מסר שניתן לשנות. הדיונים כוללים מעבר למגדר גם שאלות רחבות יותר של זהותם המתפתחת כגון דת ותרבות, פוליטיקה ולאום.

תשומת לב מיוחדת בהבניית הרציונל של התכנית ניתנה למקומו של הצוות החינוכי הן בתכנית עצמה והן בבית הספר בכלל. במגמה, מובן וברור שכל זאת יוכל להתפתח רק בהקפדה על צוות מורים ומורות שעוסק הן בהוראה (של מושגים וידע) והן בחינוך (ובהנחלת אידיאולוגיה שוויונית), תוך שימת לב מיוחדת ורגישות מרבית לתלמידים/ות. ברמה הבית ספרית יושם דגש על הצוות החינוכי בשני מובנים: הראשון – פיתוח הידע המגדרי של צוות בית הספר כחינוי להצלחת התכנית. מורות/ים מהווים לא אחת כתובת ראשונה להיוועצות ולשאלות של תלמידים ותלמידות בנוגע ליחסים המורכבים עם הגוף, הציפיות המגדריות, הזהות והדימוי העצמי. השיעורים מעודדים הצגת דוגמאות מעולמם של התלמידים ומציאות חייהם כמו גם משימות המתייחסות לשגרת חייהם. לכן, חשוב לנו שגם כלל צוות ההוראה בבית הספר יטמיע בעבודתו אלמנטים של מגדר.

במהלך השנה האחרונה עשינו מהלך של הטמעת תכני המגדר ב-DNA של בה"ס. במסגרת זו קיימנו השתלמות מוסדית למורות/ים, שהובלנו ביחד עם "עמותת נשים לגופן", וזכתה במשובים מצויינים. במהלך 10 המפגשים (שכללו גם 6 מפגשים עם עמותת "נשים לגופן") הרחבנו את ארגז הכלים המקצועי, הרכבנו משקפיים מגדריים וניסינו למצוא דרכים להרחבת הפוטנציאל של כלל התלמידים/ות ולייצר תקשורת טובה בנושאים מגדריים. ההשתלמות נועדה לסייע גם בפרקטיקה הכיתתית, בהכנת שיעורי חינוך בנושאי מגדר, בהתמודדות עם חפצון, דימויי גוף וסוגיות שונות של התבגרות בדור המסכים. המפגשים והחומרים איפשרו חשיבה משותפת, רכישת ידע ודרכים ליצירת ערוצי תקשורת פתוחים בנושאים מושתקים ומורכבים. ההשתלמות כללה גם התמודדות של צוות המורות/ים עם הכובעים המשתנים: כמי שהיו בני נוער, כהורים וכמורים/ות.

השני: חשיבות היות התכנית "מבית" (in house), מרמת הפיתוח וההתאמה לקהילת בית הספר ועד להנחייתה בפועל. לתחושתנו, על אף שישנן תכניות רבות בבתי ספר שהמנחים והמנחות שלהם אינם משתייכים לצוות בית הספר בפועל, הרי שבנושאים חשובים ורגישים, יש חשיבות לכך שההנחיה תתבצע על ידי צוות בית הספר, מכיוון שהעבודה הרבה, הקשה והמורכבת ביותר בתכנית מסוג זה היא יצירת אמון ותחושת בטחון בין התלמידים והתלמידות למובילות התכנית והאפשרות להזדהות עם מי שמנחה אותם. הקרקע להטמעת תכנים מגדריים במסגרת היחסים בין מורים לנערים בשלה הרבה יותר, נוכח האמון והגיבוש הקיימים ביניהם מתוך עבודתם הצמודה יחדיו. לעומתם, מנחים מבחוץ, מתקשים מאוד ליצור חוויה דומה מול נערים, ועשויים לוותר על מטרות מגדריות מתוך חשש לאבד את האמון בו זכו בעמל רב. יש לציין כי לרעיון זה של הפיכת המורים/ות והמחנכות/ים למנטורים מגדריים, יש תקדימים בעולם המערבי הזוכים להצלחה.²

הנדבך האחרון עליו בנוי רציונל התכנית הוא דרכי הלמידה, שכן **"המדיום הוא המסר"**. תכנית הלימוד צמחה מפדגוגיה פמיניסטית המובילה שינוי מהותי בפרקטיקות החינוכיות, בידע ובתכנים הנלמדים. מגדר איננו רק מקצוע הכולל תיאוריה ושינון אלא תחום דעת המייצר קשר בין התיאוריה לפרקטיקה, לעולם הלומדים/ות, תנועה דו סטירית באמצעות ריבוי דיונים המעודדים הצגת דוגמאות ותכנים מעולמם; משימות יצירתיות המתייחסות לשגרת יומם; ניתוח ביקורתי של טקסטים; מניפה של סרטים, סיורים, הרצאות אורחים/ות; משימות חקר, פרזנטציות; צפייה וניתוח יצירות אמנות המלווה בהתנסות בטכניקות ובמיומנויות שיהפכו רעיון מופשט לאובייקט מוחשי. חשוב לנו בכל עת לבחון האם אנחנו מיישמות את מה שאנחנו פועלות למענו *Do we practice what we preach?* כמי שפועלות שינוי וממשות מודל לתלמידות ולתלמידים עלינו לשים לב כי העבודה והערכים אותם אנו שואפות לקדם כלפי חוץ מקבלים ביטוי גם בתוך הלמידה. דרכי הלמידה של כל תימה מרכזית תעשה באמצעות חמשת תחומי הדעת כך שיתאפשר העשרה מרובדת של עולם התוכן אך גם של עולם הרגש של התלמידות/ים, בדרך שתאפשר הרחבת נקודות המבט, הריחות והטעמים של כל אחד ואחת בכל נושא.

² לדוגמא ראה/ה פרויקט: Coaching Boys into Men, בכתובת: <http://www.coachescorner.org>

11. מטרות התכנית

11.1 מטרות העל

- מטרות העל** של התוכנית הייחודית הן לטפח ולהכין את הבוגר/ת להיות בני אדם שלמים ומורכבים:
1. התלמידים/ות יהיו בעלי בטחון ביכולותיהם, סקרניים, בעלי השכלה וידע בתחומי דעת מגוונים, ובעלי יכולת קריאה וניתוח ביקורתיים.
 2. תלמידים ותלמידות יהיו מודעים לאי השוויון הקיים בין המינים והשוואפים להוביל שינוי ולכונן חברה שוויונית וצודקת. תלמידים שמכירים ומאמצים ערכים הומניסטיים ופמיניסטיים של שוויון בין שונים ושל כבוד האדם באשר הוא אדם.
 3. התלמידים/ות יבטאו את ה-self בנתיב ובמסע עצמאי המנותק מהבנייה חברתית מגדרית. כך שיגדלו להיות אזרחיות ואזרחים מעורבים המבקשים להתמודד באופן אמיתי עם העולם בו הם חיים על כל בעיותיו ומורכבותו, והממשים את חירויות הפרט שלהם ואת הפוטנציאל האישי.

בהתאם לכך התוכנית תתמקד בהיבטים הבאים:

- העלאת המודעות לאי השוויון הקיים בחברה בין המגדרים.
- חשיפת התלמידות והתלמידים לתהליכי חיברות, לפטררכיה וליחסים שבין תנאים כלכליים חברתיים למה שמוגדר כ"הצלחה", בקהילתם הקרובה והרחוקה.
- הבניית ידע רב תחומי וציווד התלמידים והתלמידות בארגז כלים מגדרי, ראייה ביקורתית של המציאות והשקפת עולם עצמאית שתסייע להם לבטא את עצמם בקול שונה ויחודי.
- הכשרת התלמידים/ות להיות אזרחים מעורבים בחברה, ערכיים ותורמים לקהילתם הפועלים לשינוי ולכינונה של חברה שוויונית וצודקת.
- טיפוח התלמידות והתלמידים להיות בני אדם המזהים צרכים של אחרים, מסוגלים לאמפתיה רגשית ובעלי כלים להתמודדות עם מורכבויות.
- יצירת סביבה מרחיבת דעת ורבת השראה וחינוך המשלבת ידע וחוויה עיוניים ויצירתיים עם אקטיביזם בחיי היומיום.

11.2 מטרות כלליות

מטרות ערכיות, חברתיות

- התלמידים/ות יפתחו עמדה חיובית לגבי השוויון בין המגדרים ויפנימו את החשיבות של מימוש עקרונות הדמוקרטיה ובהם הפלורליזם, זכויות האדם, ערך השוויון המהותי, ערך חירות הפרט ומימוש כבוד האדם במאה ה-21.

- התלמידות/ים יחוו תהליך של התעצמות ושחרור מהתניות מגדריות מסורתיות, יפתחו ביטחון ביכולתם תוך הפיכתם לבני אדם אוטונומיים, אסרטיביים וביקורתיים המחוללים שינוי בחייהם הפרטיים וממשים את יכולותיהם וכישוריהם האינטלקטואליים והרגשיים.
- התלמידים/ות יכירו סוגיות העוסקות בתופעות אנושיות ורעיונות אידיאולוגיים, ילמדו על מורכבות החברה האנושית, על מהותם של אי צדק וחוסר שוויון, מקורותיהם ודרכי התמודדות עימם.
- התלמידות/ים יפתחו חשיבה ביקורתית כלפי תופעות חברתיות-תרבותיות אלו ואחרות וישתמשו בידע כמצע לפיתוח מנהיגות ורגישות ל"אחר", סבלנות וסובלנות, הכלה והקשבה פעילה ונכונות לשמוע דעות מגוונות של מי ששונים מהם תוך פיתוח דיאלוג מכבד, מנומק וביקורתי.
- התלמידים/ות ירכשו תודעה אזרחית, אחריות ומעורבות חברתית ויפתחו מוטיבציה לאקטיביזם חברתי שיסייע להם בתהליכי שינוי אישיים וחברתיים.
- התלמידות/ים ישכללו את מיומנויות הביטוי, הביקורת והעצמאות המחשבתית שלהם באמצעות התמודדות עם ביקורת בונה, באמצעות תהליך מתמשך של PBL המאפשר טיטוט מרובות, תוצרי ביניים ולמידת עמיתים.

מטרות בתחום הקוגניטיבי

- התלמידות/ים יחשפו לארגז כלים מגדרי (מושגים, תימות, פרשנויות ועמדות) ולתולדות המחשבה והמאבק הפמיניסטי ומשם לתיאוריות מגדריות המציעות פרשנויות שונות של המציאות.
- התלמידים/ות ירכשו דעת על החברה והתרבות בישראל מההיבט המגדרי מתוך חמש תחומי הדעת, תוך התמקדות בפער בין המצוי לרצוי בחברה ובמשפט, בספרות הקאנונית, בקולנוע, ועוד.
- התלמידות/ים יזהו את הממשק שבין חברה, לפוליטיקה, לתרבות ולאמנות ויבינו את הקשר שבין בחינת ייצוגם של נשים וגברים במשפט, בספרות, ובקולנוע ומעמדם בחברה.
- התלמידים/ות יחשפו לתחומי דעת מגוונים בשיטת לימוד אינטרדיספלינרית, שתאפשר להם לעשות אינטגרציה בין תחומי הדעת השונים בהם עוסקת התכנית.
- התלמידות/ים יפתחו יכולת קריאה וכתביה ביקורתית המשלבת בין עולמות מדעי הרוח כגון היכולת לזהות ביצירה תפיסת עולם מנומקת, סאבטקסט וייצוגים של נשיות וגבריות שיקוליהם של יוצרים ויוצרות ביצירה, יוכלו להבין את שיקוליהם של האמנים, לנתח את הבחירות שלו או שלה, את האמירה והעושר התרבותיים המתבטאים ביצירות שונות.
- התלמידים/ות יכירו בשונות שבין א/נשים בכל הנוגע לזהות מגדרית ולנטייה מינית, וכן יכירו את כלל הזכויות בהקשר המגדרי בתחומי המשפחה, העבודה והחברה כפי שהן משתקפות בפסיקה, בחקיקה ובחיי היומיום.

- התלמידות/ים ילמדו להשתמש בתיאוריות, במושגים, במחקרים ובמקורות מידע ויצירה וישפרו את כישורי הדיון ו/או כתיבת טקסט קוהרנטי המסוגל להשוות בין גישות ועמדות שונות בשאלות חברתיות ותרבותיות תוך הסתמכות על בתחומי דעת ויצירה שונים.

מטרות רגשיות

- התלמידים/ות יפתחו רגישות לעצמם כמו גם לסביבתם באמצעות פיתוח אינטליגנציה רגשית וחברתית גבוהה. אינטליגנציה רגשית מורכבת מארבעה חלקים: מודעות עצמית; ניהול מוצלח של רגשות (שליטה עצמית); אמפתיה; ומיומנויות בתחום היחסים עם הזולת (אינטליגנציה חברתית).³
- התלמידות/ים יגבירו את מודעותם לאפשרות לשנות עמדות ואמונות אישיות, להתמודד עם בעיות, דילמות ואתגרים מורכבים.
- התלמידים/ות יכירו בחשיבות עבודת צוות הכוללת הקשבה לחברי הקבוצה ותרומתו של היחיד לעבודת הצוות. התלמידים/ות יקחו חלק פעיל התעצמותם הם, ובהעצמת עמיתים באמצעות פיתוח של איכויות כגון בניית ארגומנטציה מדויקת ומפרגנת המסייעת בפיתוח יסוד המנהיגות בקרב התלמידים והתלמידות.
- התלמידות/ים יתפתחו באופן מקורי וייחודי תוך הכרה בערך עצמם ואמונה ביכולותיהם מבלי שיוגבלו על ידי פרדיגמות מגדריות.

מטרות בזיקה למיומנויות וכישורי למידה

- התלמידים/ות יפתחו אסטרטגיות של למידה עצמאית. הם ישכללו את מיומנויות האוריינות, הביטוי בכתב, ירכשו כלים לניתוח טקסטים עיונים ואחרים, לשימוש באינטרנט, היכרות עם תוכנות גרפיות ומיומנויות חשיבה של למידה עצמאית וקריאה ביקורתית תוך הכנת הרצאות, מצגות, מערכי שיעור ועבודות יצירתיות.
- התלמידות/ים ירכשו כלים להתמודדות עם הלחצים הכרוכים בהופעה פומבית וניהול דיון תרבותי בסביבה דיאלוגית תוך העלאת טיעונים, הנמקתם והצגתם בצורה בהירה.
- התלמידים/ות ישכללו את היכולות האקדמיות שלהם, ילמדו להגדיר נושא מחקר, לנסח שאלת חקר והשערות ראשוניות, ילמדו לערוך השוואות בין מקורות, מחקרים והוגים שונים ולנתח באופן ביקורתי גם את המידע האקטואלי המופץ במדיה הכתובה והאלקטרונית.
- התלמידות/ים ירכשו חשיבה רב כיוונית ורב תחומית. חשיבה אינטרדיספלינרית שתאפשר לעשות השוואות ואינטגרציות בין תחומי הדעת. באמצעות תרגול מתיאוריות בתחום הסוציולוגיה, עבור דרך טקסט משפטי, ניתוח ויזואלי של אמנות, קליפים, סרטי קולנוע ופרסומת וכלה במיתוסים, אגדות וספרות.

³ אינטליגנציה רגשית קשורה למודעות עצמית, לניהול מוצלח של רגשות בעייתיים, לאמפתיה ולמיומנויות ביחסי אנוש. אמפתיה מייצגת את המיומנות היסודית של כלל הכישורים החברתיים החשובים לאדם כהבנת הזולת כך שאדם שידע ויבין צרכים של אחרים יוכל ליצור קשרים ושיתופי פעולה עם מגוון רחב של בני אדם (גולדמן, 1997).

- התלמידים/ות יפתחו מיומנות גבוהה מבחינה מעשית וקונספטואלית בלימודי הסדנה תוך תרגול של טכניקות שונות בעיקר של ציור וצילום והרחבת ההיכרות עם יצירות ושכלול יכולת הביטוי בשפת האמנות.

12. דרכי הוראה - למידה - הערכה

"כדי להיות בעלות חזון אמיתי,

עלינו לנטוע את הדמיון שלנו בקרקע המציאות המוצקה,

ובאותה העת לאחוז בדמיונו אפשרויות החורגות ממציאות זו"

בל הוקס

החברה בארץ ובעולם עוברת תמורות ביחסה למגדר והישגיו החברתיים, להם השפעה על כל מערכות החיים. מחקרים העוסקים במגדר בעשורים האחרונים (קוליק, 2006) מצביעים על כך שבבית הספר מתרחשים תהליכים הקשורים בעיצוב עמדותיהם של נערים ונערות בקשר למגדר, בנוסף מצביעים מחקרים אלה, כי בבית הספר התיכון נוצרים הבדלים משמעותיים בין בנות ובנים בהיבטים של מצליחות, מובילות ומנהיגות. בגיל ההתבגרות נערות ונערים נמצאות/ים בצומת קריטי שבו מתעצבת במיוחד בניית התדמית הגברית והנשית. מכאן נובעת החשיבות לעסוק גם במערכת הבית ספרית במודעות לנושא הסטריאוטיפים המיניים, בשיפור הדימוי העצמי של התלמידות והתלמידים הנמצאים בגיל ההתבגרות. עיסוק בסוגיות אלה יכול לתרום הזדמנויות שוות לפיתוח תפיסות למימוש עצמי, לגיבוש זהות עצמית ולהישגים אישיים אשר בעתיד עשויים לתרום למוביליות שלהם כמבוגרים בחברה.

מערכת החינוך היא גורם החברות (סוציאליזציה) השני במעלה לאחר המשפחה, ומכאן חשיבותה הרבה בעיצוב תפיסות מגדריות של ילדים ובני נוער. בנוסף היום "דור המסכים" חשוף וצורך טקסטים חזותיים לאורך שעות רבות, למדיה יש השפעה חזקה שהנפכת להיות גורם מרכזי בבניית הזהות. בני הנוער מוצפים בדימויים המשמרים את המודלים המסורתיים של גבריות ונשיות, הדימויים החזותיים מייצרים אידיאלים תרבותיים ובכך מייצרים את המציאות על ידי ה"טקסטים" הנכתבים על ידי אנשי הפרסום והמדיה (למיש, 2002).

תוכנית הלימודים כוללת, בנוסף ללמידה העיונית עליה הרחבנו, גם פן של חינוך חזותי. לימודי המגמה יעסקו כאמור רבות בטקסטים החזותיים הסובבים אותנו, המעבירים מסרים גלויים ונסתרים. לימודי תרבות חזותית מבוססים על העשייה וההערכה של הדימויים. מתוך כך יכולים התלמידים/ות לגלות את עמדתם ביחס לשאלות ונושאים בהתנסות תרבותית, מה שיעזור להם להבין את מבנה הסובייקטיביות שלהם ואת האופן בו הם יכולים לראות עצמם באמצעות הדימוי (Duncum, 2002).

חשיבות בגרות זו כשמה כן הוא, הבגרות היא נדבך נוסף בהתבגרותם והתפתחותם של התלמידים/ות, ומכאן למרות שהיא עוסקת במדעי הרוח והחברה ובתיאוריות היא גם בעלת השלכות יישומיות. שינוי עמדות אצל התלמידים/ות דווקא בגיל ההתבגרות, משום שבגיל זה חלה

תפנית חדה לכיוון המינני, ובו מתעצבת במיוחד בניית התדמית הגברית והנשית. יצירת מודעות לנושא הסטריאוטיפים המינניים מסייעת בשיפור הדימוי העצמי של התלמידות והתלמידים הנמצאים בגיל ההתבגרות, ומאפשרת להם הזדמנויות שוות לפיתוח תפיסות למימוש עצמי, לגיבוש זהות עצמית ולהישגים אישיים שעשויים לתרום למוביליות שלהם כמבוגרים. התכנית ודרכי ההוראה-למידה-הערכה שלה נועדו לתרום למיצוי הפוטנציאל והשאיפות של בני שני המגדרים, ובכך – לחברה שוויונית יותר אשר בה ימוצה הפוטנציאל של גברים ונשים לתועלת החברה כולה.

דרכי הוראה - למידה - הערכה, נעשים בהתאמה להכנת בוגרי מערכת החינוך לדרישות עולם העבודה והאקדמיה של המאה ה-21, התוכנית יוצאת מהנחה שהמיומנויות הנדרשות שונות מאלה שבמאה ה-20 ועל כן על מערכת החינוך להתאים עצמה לדרישות הללו. אנחנו מאמינות שבעשייה החינוכית נוביל את הקהילה לקראת שינוי ליצירת חברה טובה יותר. וזאת דרך עידוד התלמידים/ות לנקוט עמדה וליזום מהלכים לצמצום עוולות חברתיות. דרכי הוראה, למידה והערכה בתכנית מעודדות מימוש עצמי מרבי של תלמידות ותלמידים משום שבדרכי ההוראה-למידה מגוונות כוללות ניתוח אירועים, קטעי עיתונות, אירועים בחדשות, משחקי תפקידים, סדנא יצירתית, פרסומות וכל תוכן רלוונטי שמובא ע"י התלמידים/ות או המורות. כך התוכנית מחד, רלוונטית יותר לחיי התלמידים/ות ומאידך, מאפשרת להם לפתח מיומנויות חשיבה גבוהות.

המשקפיים המגדריים יחלחלו אל הקהילה כולה שתדבר בשפה מגדרית. זאת נעשה באמצעות פעילויות לתלמידי בית הספר, ערבים להורים, השתלמויות למורות/ים, יצירת מאגרי מידע (מערכי שיעור וחומרים לכל המורות/ים והתלמידים/ות) ופריסת עבודתנו במרחב הבית ספרי. התכנית משלבת מבט רב תחומי ומטפחת בתלמידים/ות אקטיביזם, רצון לשנות עולם, פותחת צוהר להסתכלות בקורתית על המובן מאליו ומעוררת דיון אודות מקום המגדר בכל שטחי הקיום האנושי.

12.1 דרכי ההוראה

העיקרון המוביל את תהליכי הלמידה בתכנית הוא שהמידע ועולם הדעת מהווים אמצעי ולא מטרה. התכנית שלנו עושה זאת על ידי התייחסות למידע שהתלמיד/ה צריכים לדעת, הכישורים שעליהם לרכוש והמיומנויות שבהם עליהם לשלוט, על פי קטגוריות ולא על פי דיסציפלינות.

מיומנויות קוגניטיביות	מיומנויות בין אישיות	מיומנויות תוך אישיות
הבנת דרישות העבודה	שיתוף פעולה בעבודה קבוצתית	בחירה אישית חופשית או מתוך מאגר
הוצאת עיקר מטפל	מסוגלות לוותר ולהתחשב בזולת	כתיבת רפלקציה
איתור מידע מהימן ומגוון	תרומה לתוצר הקבוצתי	התמדה

ארגון ומיפוי של מידע וידע	ניהול שיח מכבד	שיפור באיכות המשימה
עריכת השוואה	יכולת להיות קשובים ומקבלי משוב	ויסות ומשמעת עצמית
העלאת שאלות	נתינת משוב בצורה מכובדת ועניינית	תחושת מסוגלות עצמית
הצגת טיעון	מסייע לחברים/ות בקבוצה	נקיטת יוזמה
הסקת מסקנות	קבלת השונות בין חברי הקבוצה	יכולת קבלת החלטות
יישום ופתרון בעיות		נטילת אחריות
אבחנה בין דעה לעובדה		פרשנות אישית
הבעת עמדה מנומקת		
מפעיל חשיבה ברמות שונות		
יכולת העברת ידע ושימוש בו בתחומים אחרים		
שימוש בכלים טכנולוגיים		

רוב רובם של השיעורים יתבסס על משימות ביצוע של התלמידים והתלמידות שיכללו למידה שיתופית, טיפול במידע, ביצועי הבנה, הסקת מסקנות, שימוש ויישום של הידע. תפקידה של המורה יהיה להדריך, להנחות וללוות את התלמידות/ים בעבודתם.

בחיי היומיום בכיתה המורות משמשות כמובילות ומלוות של תהליך הלמידה כאשר הן בהדרגה מעבירות את האחריות על רכישת הידע אל התלמידים/ות. כך שהמורה איננה מקור המידע העיקרי, אלא מנחה את הכיתה כקבוצת למידה המבנה את הידע במשותף. תפקיד המורה מתמקד בהנחיית הלומדות/ים והנעתם לאיסוף מידע והפיכתו לידע. כך בארועי הלמידה השונים:

- המורה תכין את התלמידים/ות לקראת הסיור באמצעות הדרכתם באופן הכנת הסיור, הדגשים שעליהם להתייחס בסיורים אלו, מיקוד והבהרת מטרות הסיורים והנחייה בכתיבת דוח סיור מתאים על פי הדרישות.
- המורה תעודד את התלמידות/ים לייצר פתרונות משלהם ולגלות מקורות ויצירתיות במסגרת הכיתה.
- המורה תדריך את התלמידים/ות לקראת הכנת הפרזנטציות והצגתן.
- המורה תלווה את התלמידות/ים בבניית המיזם החברתי ובכתיבת דוחות הסיור.

- המורה תעודד למידה שיתופית ועבודה בקבוצות המעודדות אינטראקציה ושיתוף פעולה תוך מתן ביטוי לכישוריו של הפרט במסגרת הקבוצה.

דוגמאות למגוון משימות ביצוע

- ניתוח טקסטים אקטואליים על פי החומר הנלמד.
- כתיבת דו"חות סיור.
- תכנון סיור.
- כתיבת נייר עמדה אודות סוגיה חברתית.
- הצגת החומר בפני הכתה (פרזנטציה).
- בנית מיזם חברתי על כל שלביו.
- תכנון וניתוח כלי אבחון.
- תכנון ובנייה של תכנית עסקית.
- שליטה בתוכנת גרפיקה ועיצוב (כרזה/סטיקר).
- תכנון וביום צילום בעקבות נושא נבחר.
- הפקת דוחות לבחינת התקדמות המיזם.

אסטרטגיות ההוראה והלמידה של התכנית ישאפו לפתח ולעודד חשיבה ולמידה עצמאיות. תוכנית הלימודים, כפי שהוצגה לעיל היא אינטרדיספלינרית. בחרנו להתמקד ב"למידה מבוססת-פרויקטים" משום שהיא מזמנת לתלמידים ולתלמידות חוויה של חקר משמעותי והיא עולה בקנה אחד עם התפיסה הפמיניסטית מניחה אינטראקציה, שיתופיות, היכרות עם העצמי ומנהיגות. היום, מורים ומורות בכל רחבי העולם מתכננים פרויקטים ומטפחים מגוון רחב של מיומנויות (למשל ניהול זמן, עבודה שיתופית ופתרון בעיות אמיתיות) שתלמידות/ים יידרשו להן בהמשך לימודיהם ובצאתם לעולם העבודה כמבוגרים כך הלמידה תהיה מותאמת לתלמידים/ות עם מגוון רחב של יכולות וצרכים לימודיים. המהפכה הדיגיטלית מאפשרת לתלמידות/ים לערוך מחקרים רציניים, ליצור עבודה באיכות גבוהה, איכותית, המאופיינת ברצינות אקדמית, לתעד את כל התהליך ולשתף את יצירותיהם עם העולם.

ניסיוננו מלמד שאירוע מסכם הוא כלי רב עוצמה המעורר מוטיבציה ללמידה, הן עבור התלמידים/ות והן עבור הצוות החינוכי. "למידה מבוססת-פרויקטים" PBL משולבת בעשייה מתחילתה ולכל אורכה. משימה לפרויקט ניתנת בתחילתו והיא מניעה את הלמידה ומתייחסת לתלמידות והתלמידים בכובד ראש ובאחריות כמי שמעצבים, מתכננים ומבצעים פרויקט מורחב, המוביל ליצירת תוצר המוצג בפני קהל (מוצר, חומר כתוב, הצגה או יצירה).

להלן מקבץ שיטות הוראה ולמידה שיעשה בהן שימוש במהלך הלימודים:

1. **שיטת הביאור:** (Expository Mode) גופי הידע הבסיסיים ועקרונות מרכזיים בתחום הדעת יהוו את תשתית ההוראה של המורה אשר תבהיר, תבאר ותסביר אותן תוך פירוקן ליחידות קטנות. כמקור ידע מרכזי (לפחות בתחילתה של התוכנית) התקשורת והאינטראקציה תהיינה מילוליות במרבית הזמן. לצורך כך אמצעי ההוראה יהיו בעיקר ספרים, סרטים, שקפים, מצגות וכו'.
 2. **שיטת הפעלתנות:** התלמידים/ות יהיו פעילים בדיון ובהצבת הסוגיות המשמעותיות הנובעות מנושא טעון כשוויון מגדרי. ההשתתפות הפעילה בתהליך הלמידה תוך הדגשת תרומת כל אחד ואחת מהם לתהליך נוגעת גם ליכולת לחלק מידע, דעות ורעיונות בנושא המגדר והאפשרות להעלות נקודות מבט שונות ולהאיר את הלמידה מנקודות מבט משתנות.
 3. **סרטים:** כמעט בכל פרק בתכנית הלימודים כללנו שימוש בסרטים הממחישים את הנושא הנלמד, ומפגישים בדרך חווייתית את התלמידים/ות עם התופעה. התלמידים והתלמידות בסרטונים ובבסרטי תעודה המיועדים להציג את הנושא בצורה תמציתית ובהירה וכן בסרטי קולנוע שלאחריהם יתקיים דיון על בסיס שאלון צפייה שימולא על ידם ויכלול גם מרכיב יצירתי.
 4. **קטעי עיתונות ומאמרים:** התנסות בקריאה של עיתונות כתובה מספקת מקור ליישום החומר הנלמד וכן קריאת מאמרים יסייעו להבין תופעות מגדריות במציאות החברתית בת זמננו. בהדרגה יידרשו התלמידות/ים לקריאה ביקורתית ולניתוח הכתוב. בכל פתיחה של נושא חדש במהלך רצף הלמידה ידרשו התלמידים והתלמידות להביא דוגמאות קונקרטיות לנושא מהאקטואליה ונערוך ניתוח בהרכב הכיתתי.
 5. **אתרי אינטרנט:** במסגרת מטלות הלמידה יופנו התלמידות/ים גם לאינטרנט כדי ללמוד ולהכיר את המגוון הרחב של אתרים העוסקים בהיבטים השונים של מעמד האישה והגבר בחברה.
 6. **עבודת סדנה:** התנסות במגוון טכניקות ומיומנויות יצירה (עיצוב גרפי, גרפיטי, צילום, קולאז' ועוד), ביטוי יצירתי לנושאים שונים.
- נקודות החוזק של התוכנית הן דרכי ההוראה החלופיות לכל נושא ונושא, בזכותן המגדר ייצא מהכיתה והלמידה תתבצע במגוון של שיטות ומשימות.**

12.2 דרכי הלמידה

למידה שיתופית

למידה שיתופית היא למידה בחברותא, בקבוצת למידה. המקדמים ללמידה הם ההתבוננות באחר, הנתינה, האמון ההדדי ועבודת הצוות. בדרך זו הלמידה מתאפיינת באינטראקציה פורייה בין השותפים (כולל המורה) וכן ביוזמה עצמית של הלומדים והלומדות ובהבניה פעילה של הידע. למידה שיתופית כזו מבטאת את מטרות ורוח התכנית הייחודית.

מרכיבי הלמידה השיתופית

- **למידה משותפת:** שלב התחלתי שבו מתקיימת למידה של כמה תלמידות/ים באמצעות מטלה לימודית משותפת בה יש מקום וחשיבות לתרומה של כלל חברי הקבוצה.

- **למידה בצוותים:** צוותי למידה שמבנים ידע בנושאים שונים. דרך למידה זו מאפשרת ליישם למידה שיתופית באופן מלא משום שיש צורך להכיל מרכיב של שיתופיות בין הצוותים, לייצר אינטגרציה כוללת של תוצרי למידה חלקיים לתוצר אחד שלם.
- **דו שיח (דיאלוג) ותקשורת:** תרגול התלמידות והתלמידים בדו שיח ע"פ כללים מובנים כמו כיבוד הדדי ללא תנאי, חילופי דעות, שכלול יכולת הארגומנטציה, קבלה, מיומנויות של הקשבה ובניית אמון גם כאשר יש חילוקי דעות.
- כך לדוגמה, ניתן לנהל בכיתה דיון שיתופי על נושא/ סוגיה חברתית מגדרית תוך כדי שימוש בכלי חשיבה המבטיחים הבעת מגוון דעות, זוויות ראייה והשקפות על הנושא ובהמשך לסכם את הדברים באופן שיהיה מושתת על תרומות כל התלמידים/ות.
- **שיתוף פעולה** מטלה שיתופית שבה נבנה הידע במשותף על ידי קבוצות הלמידה, ובה באה לידי ביטוי הסינרגיה, כשהאיכות הלימודית גדולה מסך התרומות האישיות. דרך הפעולה מתאפיינת בשיתופיות מלאה ואמון הדדי לשם יצירת תוצר משותף מקורי, כאשר היכולות של כולם יחד מתמזגות לתוצר שיתופי. על כל חבר/ה בקבוצה קיימת אחריות על מרכיב מסוים, תוך כדי עבודה בכלי שיתופי שבו כולם רואים הכל, וכל אחד ואחת יכולים לתרום, לבקר, להציע ולסייע. החלק החשוב בתהליך הוא האינטגרציה של החלקים לשלם כשכל לומד/ת בקיאים בחלקים האחרים, גם אם לא היה להם בו חלק, זאת על ידי הערכת עמיתים, סיכום אישי קצר, מטלת הבנה ועוד.
- **שימוש במגוון מקורות מידע** הבניית המידע מושתתת על מקורות מידע מהרשת, מקורות מידע כספרים וארכיונים שאינם ברשת, ופנייה למומחים בתחומי תוכן ייחודיים.

דרכי היישום ללמידה שיתופית

- **עזרה הדדית בין התלמידים/ות,** חלוקה לקבוצות שבהן קיימת הטרוגניות של יכולות וכישרונות של התלמידים/ות בהלימה לתוצר המתוכנן. שילוב בין מגוון יכולות בקבוצה מחזק ותורם ומגביר הן את הסיוע הבינאישי בין העמיתים והן את היכולת לעמידה במטלות מורכבות באמצעות עזרה הדדית רצופה. העזרה ההדדית תורמת הן למי שמסייע/ת והן למי שמסייעים לה או לו, הקבוצות משתנות וביכולתם בכל פעם להיות בכובע אחר. שילוב כזה נותן גם לתלמידים/ות מקום לשימוש במיומנויות חשיבה שמונחות ספונטנית, כמו גם מיומנויות של יצירה, הפקה ואוריינות דיגיטלית.
- **הבניה שיתופית,** עבודה של כמה לומדים/ות באמצעות כלי שיתופי ככתיבה, הפקה וכדומה. כלי הפתוח להערות והארות של עמיתים וגם של המורה.
- **הצגת תוצרים בפני מליאת הכיתה,** הצגת תוצר / נושא על ידי התלמיד/ה או הקבוצה. בהצגה זו מתנסים התלמידים/ות בהבאת נתונים ודעות באופן רהוט ומובן לאחרים. מיומנות זו תלווה אותם לאורך כל חייהם. זו גם הזדמנות להנחיל ולתרגל עם הכיתה מיומנויות של הקשבה, הבעת ביקורת עניינית וכיבוד הזולת. בלמידה שיתופית למרכיב זה גם היבט של הפיכת מציגי העבודות הנתפסים כ"מומחים" בתחום שחקרו. הצגת תוצרים אינה נעשית רק בעל פה במליאת הכיתה, אלא

גם באתר בית הספר שגם בו ניתן לפתח ולהנחיל מיומנות הצגת תוכן מקוון, שילוב מדיות שונות וכדומה חלק מובנה בדרישות המטלה.

- **יצירה עצמית ואיחודה בתוצר משותף**, פעילות בסיסית שבה תלמידים ותלמידות יוצרים תוצר עצמאי כחלק מתוצר שיתופי שמתוכנן לפרטים קודם לכן. כל התוצרים נאספים לתוצר שיתופי, שייראה כתוצר אחד המאופיין בפורמט ועיצוב אחידים.
- **פרסום תוצרים במרחב מקוון**, יצירת מאגר שיתופי של תוצרים אישיים או קבוצתיים כמאגר מידע לימודי לתלמידים/ות וכחומר עזר ששמור באתר בית הספר לרשות הקהילה.
- **תצוגת אוצרות במרחב הבית ספרי**.
- **כתיבת סיכומים משותפים**, חלוקת הנושאים בין הצוותים לצורך יצירת סיכומים שיעלו למרחב שיתופי שבו תלמידים אחרים יכולים להוסיף ולהעיר, ומרחב זה משמש את כלל הקבוצה. יש במרחב השיתופי מקום לשאלות, והמורה/המנחה מחליט מי וכיצד לענות עליהן.

שימוש בכלים שיתופיים

- שימוש בכלי הפקה ויצירה מקוונים; כלי יצירה וארגון מידע שיתופי, כמו טבלה, טופס או מסמך שיתופי. כל תלמיד/ה ממלאים פריט בתוך מאגר מידע ובמקביל ניתן לבצע תהליכי הערכה, ניתוח, הערות וכיוצא באלה.
- הצגת תוצרים תוצרים גרפיים, או פרזנטציות ממוחשבות, המוצגים בפני התלמידים/ות ובוחרים את מה שהם אהבו ומנמקים את בחירתם.

דרכי הערכת החומר העיוני הנלמד

אדם העוסק ביזמות חברתית חייב לפתח יכולות לאיתור יוזמות בעלות הקשר חברתי רלוונטי ובעלות היתכנות ממשית. אין ספק כי יזם שכזה פועל מתוך "אינסטינקט", טבעי או נרכש, המכוון את פעולתו, אך בד בבד מן הראוי לומר כי אינסטינקט שכזה אינו יכול להיות הרכיב העיקרי בפעולתו. במקביל "אופי יזמי" חייב כל יזם לשלוט היטב בנעשה סביבו ולפצח את מפת הקורדינטות החברתית כלכלית שבתוכה הוא פועל. לשם כך עליו להיות אדם הלומד את סביבתו כל העת וניזון ממספר מקורות מידע אשר מעשירים את עולמו, ידיעותיו ותובנותיו. בלימודי המגמה יצוידו התלמידים והתלמידות בכלים ללמידה אישית וקבוצתית שיאפשרו להם לנווט באוקיינוס המידע והעמדות הסובב אותם. חלק ניכר מלמידה זו ייעשה באמצעות חשיפה לחומר עיוני מגוון: כעיתונות יומית ידיעות, כתבות ומאמרי דעה; מאמרים מחקרניים ותיאורטיים, מאמרי סקירה; חקר מקרים; ספרות עיונית לסוגיה השונים ועוד.

על מנת שהחשיפה לחומר העיוני תהיה משמעותית ומלמדת, התלמידים/ות יתמודדו באופן אמיתי עם גוף התוכן ועם המסרים הצפונים בו. למידה שכזו חייבת להיות ביקורתית, מערערת, מסקרנת וחקרנית. בים המידע הפרוש לנגדם המטרה אינה להשיג את המידע כבעבר, אלא דווקא לסנן אותו

כראוי ולבחון את טיבו, אמינותו ומהימנותו, ומעל הכול להתאים אותו להשקפת העולם, ממנה יוצאים התלמיד/ה אל פעולתם.

הערכת החומר העיוני הנלמד במגמה תשלב מספר מרכיבים, והיא כשלעצמה אף תשמש מנוף להעצמת הלמידה, ולהסרת דפוסי למידה שאבד עליהם הכלח, כדוגמת שינון ופליטת המידע.

להלן דוגמאות לדרכי הערכת החומר העיוני הנלמד

א. **הצגת דעה נגדית**, לאחר ההיחשפות לחומר עיוני כלשהו יידרשו התלמידים והתלמידות לכתוב מאמר או נייר עמדה נגדי, ללא קשר למידת הסכמתם עם התוכן והמסרים שהוצגו בפניהם.

הערכתם תיעשה בהתייחס למידת היכולת שלהם להתבונן על סוגיה כלשהי במספר כיווני מחשבה, תוך שהם מעמיקים בשורשיה של כל דעה ודעה. במהלך הכתיבה ייחשפו התלמידים/ות, במודע ושלא במודע, לקשת דעות רחבה ויחדדו את תפישת עולמם והשקפתם החברתית. כך למשל השיעורים במתודת הכיתה ההפוכה במהלך יא' העוסקים בתיאוריות הפמיניסטיות.

ב. **סתירת מידע**, על התלמידים והתלמידות להביא נתונים סותרים ה"מתווכחים" עם המידע אותו רכשו. הערכת התלמיד/ה תתמקד ביכולתם "לתקוף" את המידע ממספר כיוונים במטרה להפריכו או

לאוששו. התלמידים/ות יפתחו חוש ביקורתי וידעו לסנן מידע באופן ביקורתי, מחושב ומושכל. כך למשל בכיתה יא' כאשר יעסקו בסיבות השונות לפערי השכר במשק ממכוני מחקר שונים.

ג. **הצגת החומר הנלמד באופן חלופי**, על התלמידים/ות להציג את המידע שרכשו באופן שונה המבטא את הבנתם אותו כהכנת מצגת, תרשים זרימה, בניית מודל, כתיבת סיפור ברוח התוכן הנלמד ועוד. כך למשל בכיתה י' כאשר אנחנו עוסקות בהבנייה חברתית, אחת מהעבודות היא לספר סיפור מתוך חיי המשפחה שהטריד/שימח אותם מבחינה מגדרית באופן חלופי.

הערכת התלמידים/ות תיעשה בהסתמך על יכולתם להביא את הדברים ממקור פנימי ובמילותיהם שלהם. כך תתקיים פעולה כפולה הן הפנמה עמוקה של התוכן, והן הטמעתו בעולם המושגים הנהיר להם עצמם.

ד. **דיון כיתתי**, כלי משמעותי נוסף לעיבוד והערכה של החומר העיוני הנלמד. הדיון יתבצע במגוון מתודות: "משפט" סביב סוגיה כלשהי (ר' למשל פרשת נחמני בשיעורים), ויכוח במודל "אקווריום" בו כל אחד ואחת מהמשתתפים יכולים להחליף דעות שונות וסותרות, או סתם דיון ענייני בו התלמידים/ות מנהלים את הדיון.

ההערכה באופן זה תתייחס ליכולת התלמידים והתלמידות תוכל בין התוכן הנלמד והתכנים שנצברו בלמידה קודמת לבין עמדות אישיות.

ה. **שאלת שאלות פוריות**, היא מרכיב חיוני בהערכת הידע המצטבר (ר' בהמשך רשימת שאלות מניעות בעמ' 40). על התלמיד/ות תוטל חובה כחלק ממטלותיהם הקבועות, לשאול שאלות המתייחסות ונובעות מן התוכן הנלמד. על השאלה הנשאלת לבטא התקדמות מחשבתית קוגניטיבית או ערכית הנובעת מן התוכן החדש. תשובות לשאלות כגון אלה תהפוכנה למאגר נושאי החקר הפוטנציאליים.

הערכת השאלה תתייחס למידת המקוריות המחשבתית ולכושר הקישור הרעיוני שהתקיים בה בין התוכן הנלמד ותחומי הסקרנות שנוצרו בגינו.

ו. **תלקיט Portfolio**, מאפשר בדיקה מורכבת ומקיפה של ביצועי התלמידים והתלמידות והוא משמש גם כלי חינוכי לעידודם לקחת אחריות על למידתם לפתח את היכולות הנדרשות מהם להפוך ללומדים עצמאים.

הערכת התלקיט תתייחס לנתונים הבאים:

1. התוצר הסופי צריך להכיל מידע המעיד על כך שהתלמיד/ה אכן עסק ברפלקציה עצמית.
2. התלמיד/ה יבחר בעצמם בכל שנה את הפריטים שייכללו בתלקיט אותם ירצו להציג.
3. התלמיד/ה ידעו לכלול בתלקיט פריטי מידע בעלי משמעות.
4. התלקיט ישקף את מגוון פעילויות התלמיד/ה. כך לדוגמה הרציונל שעומד מאחורי הכנת התלקיט הספציפי, המטרות שלו, התכנים שנבחרו והסטנדרטים לשיפוט.
5. התלקיט ישקף שיפור במיומנויות שהתלמיד/ה רכשו.

בנוסף לעבודות PBL ולמידה שיתופית ידרשו התלמידים/ות ליכולות של קריאה וכתובה ביקורתית. במהלך כיתה י' יתנסו התלמידים/ות בקריאה אקדמית תוך קבלת מחוונים מקדימים והערות והארות שאמורות לסייע להם לא רק בהעמקת הידע המגדרי אלא גם בקריאה אקדמית, זיהוי מבנה המאמר, הבחנה בין עיקר טפל, זיהוי ההשערות וחילוף הטענה המרכזית. במהלך כיתה יא' נמשיך ונקדיש גם זמן מרוכז לאוריינות אקדמית במסגרת שיעורים בהם נעסוק גם בתכנים של סוגי ידע ודרכי מחקר (איכותני מול כמותני) וגם במטה הידע, בדרכים שונות לאיסוף, עיבוד וייצור של ידע. במסגרת זו גם ינתנו מספר מטלות שמטרתן לאפשר התנסות בסוגיות הנדונות: איסוף מידע, קריאה, סיכום ועיבוד חומר, כתיבה ורישום ביבליוגרפי, כתיבה טיעונית ועוד. במהלך השנתיים הללו וכן בכיתה יב' נלטש גם את עקרונות הכתיבה המדעית, שיטות לארגון וסיכום חומר וכן נתרגל כתיבה נכונה ונקייה, מבנה הפסקה ומבנה העבודה, רענון כללי כתיבה נכונה ותקנית של משפט, סימני פיסוק ופסקאות.

התרגול יתבצע גם לאורך שלוש השנים באמצעות כתיבת דוחות קצרים במחברת משותפת בקלאסרום של כלל המאמרים מרשימת הקריאה, וזאת על פי הנחיות שינתנו לתלמיד/ה התורנים המסכמים. מטרת הדוח היא להוכיח יכולת קריאה, הבנת מאמר וניתוח שלו בהקשר רחב יותר. הדוח יכלול דיון קצר בשאלות העיקריות בהן עוסקים המאמרים (לא לסכם אלא רק לחדד את הנקודות העיקריות) ויקשור את המאמרים באופן אנליטי למאמרים אחרים שנלמדו בקורס. למשל: אפשר לבחון מאיזו גישה תיאורטית המאמרים יוצאים, עם מי המאמרים מתווכחים, מהן הביקורות האפשריות עליהם, מה חסר במאמרים, ניתן לערוך הנגדה בין המאמרים, לבחון את נקודות השוני והדמיון ביניהם וכדומה. אפשר גם להגיב באופן אישי על המאמרים: איך הם מתייחסים לחיים האישיים שלי, או לחיים של נשים בישראל למשל.

מיומנות נוספת חשובה ביותר במאה ה-21 היא הפרזנטציה, כיצד להתכונן להצגת רפרט או הרצאה בכנס מדעי, עקרונות יסוד להכנת המצגת ועמידה מול קהל. נערוך פרזנטציות שונות בכל תחומי הדעת הכוללות גם למידית עמיתים, מושא העבודה ייבחרו מדי שנה. כך העבודה במשפט ומגדר תתמקד בניתוח ביקורתי של פסק דין מרכזי. הניתוח יתייחס להיבטים הנרטיביים של התיאור העובדתי, לפן הערכי הסמוי בפסיקה ויכלול השוואה תרבותית לטקסטים נוספים – משפטיים ואחרים. העבודה תסתכם במשפט מבוים או בפרזנטציה; גם העבודה בספרות ומגדר תתמקד בקריאה ביקורתית של טקסט ספרותי או טקסט מן התרבות הפופולרית ביחס ליצירות ספרותיות או מיתולוגיות שנלמדו בכתה, תוך שימוש בתיאוריות הפמיניסטיות שנלמדו בכיתה י"א. גם כאן כמו גם בדיון ביצירות אמנות, התלמידים והתלמידות ידרשו מדי פעם להציג בפני קהל.

12.3 דרכי הערכה

המחווה והערכת המורה

מחווה הוא כלי המארגן קריטריונים לאורם נבדקת משימה מטרתה, מאפייניה, יתרונותיה וחסרונותיה. קשר של המשימה לדברים אחרים בעבר בהווה ובעתיד. המחווה יכול לכלול קריטריונים הקשורים לסגנון ההגשה ולאפקטיביות שלה, למבנה המשימות הכתובות ולאיכות המשימה עצמה. הקריטריון ניתן למדידה בדרגות שונות של איכות:

בעזרת המחווה התלמידים/ות שופטים את איכות עבודתם ואיכות עבודות של אחרים. כשמחווים משמשים למשוב עצמי ומשוב עמיתים, עולה היכולת של התלמידים והתלמידות להבחין בבעיות בעבודות ולפתור אותן. המחווה מאפשר למורה להסביר לתלמיד/ה את נקודות החולשה והחוזק, ולהחליט מה להציע כדי לשפר.

מחווים מספקים לתלמיד/ה מידע על נקודות חוזק ועל תחומים הדורשים שיפור. בעזרת השימוש במחווים התלמידות/ים יכולים להבהיר לעצמם מה הם למדו ויכלו לדייק יותר בהערכותיהם. המחווה יכול לשמש גם הורים המעורבים לעיתים בעבודות ורוצים להבין למה ילדיהם זקוקים כדי להצליח.

תהליך בניית המחווים

- תהליך בניית המחווה בתכנית יעשה בשיתוף עם התלמידים/ות ויפעיל אותם בשלבים הבאים:
- דוגמאות ודירוג איכות, התלמידים/ות יכירו דוגמאות של עבודות טובות וטובות פחות.
 - התלמידות/ים ילמדו לזהות את המאפיינים הגורמים לעבודות מסוימות להיות עבודות טובות ולאחרות להיות גרועות.
 - ירכיבו רשימת קריטריונים, רשימה שירכיבו תוך דיון על הדוגמאות על מנת שיוכלו להתחיל ברשימה של מה יש להביא בחשבון בעבודה איכותית.
 - שימוש במשוב עצמי ובמשוב עמיתים חשוב לתת לתלמידות/ים את המשימה שלהם ולהפסיק אותם מדי פעם לצורך מתן משוב עצמי ומשוב עמיתים.

- טיוטות מרובות - יינתן לתלמידים/ות זמן לשפר את עבודתם בהתבסס על המשוב שקיבלו.

משוב עמיתים

משוב עמיתים הוא משוב שתלמידות/ים נותנים לחבריהם על הטיוטות שלהם. המשוב בדרך כלל מתבצע בזוגות או בקבוצות קטנות, אף שניתן לקיימו גם במסגרת הכיתה כולה. ניתן להשתמש בסוגים שונים של משוב עמיתים:

- **סיור תערוכה:** התלמידות/ים מציבים את הטיוטות שלהם בכיתה. חבריהם עוברים בין העבודות ורושמים לעצמם הערות על כל עבודה. על כל עבודה הם יכולים להדביק פתקיות שעליהן כתבו התרשמויות כלליות והצעות לשיפור. המשוב יערך כ-20 דקות. כל עבודה שמוצגת תקבל משובים מהתלמידים/ות.

- **פרוטוקול דילמה:** התלמידים/ות נחלקים לקבוצות של שניים או שלושה. כל תלמיד/ה משתפים את הקבוצה בדילמה שהתעוררה תוך כדי העבודה, מציגים את טיוטת העבודה, עונים על שאלות הבהרה, ואז מאפשרים לשאר הכיתה לדון בפתרונות אפשריים לדילמות שהעלו – בזמן שהתלמיד/ה מקשיבים בשקט ורק רושמים לעצמם נקודות חשובות (6-7 דקות). לאחר מכן התלמיד/ה המציגים חוזרים לשיחה בקבוצה, מציגים אילו מההצעות נראות מעניינות וישימות. התלמיד/ה יכולים גם לבקש עוד הסברים או הבהרות, אם יש צורך. התהליך חוזר על עצמו עם כל אחד מהתלמידים/ות. חשוב שלכל תלמיד/ה תהיה ההזדמנות להציג, לשמוע הערות ולחזור לשאלות שאלות את נותני המשוב.

- **משוב סדנא:** בקבוצות של שלושה, התלמידות/ים מקבלים מהמורה שאלות על התוצר שיצרו. כל אחד בתורו מציג את התוצר שלו לשני חברים בקבוצה. יחד הם דנים ברשימת השאלות שקיבלו מהמורה. מטרת הדיון היא לשפר את התוצר. הקבוצה מקדישה לכל תלמיד 10-15 דקות.

- **משוב זוגי:** פורמט המאפשר העמקה, כאשר שני התלמידות/ים מקדישים יותר זמן ומחשבה כל אחד ואחת לעבודה של בן/בת הזוג – למשוב, להבהרות ולבחינה משותפת של דרכים אפשריות לשיפור העבודה. בדרך כלל לכל תלמיד יוקדשו 15-20 דקות. פורמט זה אפקטיבי במיוחד בשלב האחרון לפני הגשת הפרויקט להערכה המסכמת.

טיפים למשוב

אפשר להציע לתלמידים/ות להעלות את שאלות האלה כאשר הם נותנים משוב לחבריהם:

- מה הכי מוצא חן בעיניך בעבודה הזאת ?
- אילו נקודות חוזק אתה מזהה בה ?
- אילו לא ידעת מראש מהו נושא העבודה, איזה עוד מידע היית צריך לקבל כדי להבין את הנושא ?
- באיזה אופן עזרו לך אמצעי מדיה שונים (למשל גרפיקה, מוסיקה וכדומה) להבין את הרעיון של העבודה ?
- אילו שאלות תרצה לשאול את מציג העבודה ?
- שאלות הבהרה: למה אתה מתכוון ב ? ...

- שאלות הרחבה: ספר לי עוד על ...
- מה תציע לשנות או לשפר בעבודה בטיסה הבאה שלה ?

12.4 הערכת התלמיד/ה

בעידן הפוסט מודרני, שבו השוני הוא ערך מרכזי, אין גבולות ברורים, והידע הוא אקלקטי, יש צורך בשינוי דרכי הוראה-למידה והערכה. זאת כדי להכשיר את הבוגר של היום לתפקד ב"עולם העתידי". לכן, על מערכת החינוך, ביה"ס, הקהילה, ההורים, התלמידים והתלמידות לנהוג בפתיחות ובביקורתיות, לשם אימוץ מושכל של ההערכה חלופית.

מאפייני הערכה החלופית עולים בקנה אחד עם מאפייני העידן הפוסט מודרני. ההערכה היא מקיפה, רב-ממדית, תקפה, ניתנת להכללה, שוויונית ורגישה להבדלים האינדיבידואליים בין הלומדים/ות. ניתן לספק בעזרתה מידע רלוונטי ואיכותי על הישגי התלמיד/ה.

הערכות חלופיות הן בעלות השפעה חיובית על התלמידים, לכן, למורים תהיה נטייה רבה יותר להכיר בערכן ולאמצן, כתוספת כדאית לרפרטואר ההוראה שלהם. כאשר זה יקרה, תתחיל ההערכה למלא את ההבטחה הגלומה בה ככלי בעל השפעה ברפורמה הבית ספרית.

התכנית מכוונת לטפח בוגר ערכי, בעל תחושת ערך, משמעות ויכולת ניהול עצמי, המרגיש שייכות ומחויבות לקהילה, לחברה ולמדינה ומוכן ליטול חלק בעיצובן ובבנייתן.

כדי לקדם מטרות אלו, יש חשיבות עליונה לקיומו של שיח מעצים בין התלמיד לחבריו ובין לבין המורים המלווים אותו. שיח זה מתקיים במהלך כל השנה בכיתה, בתכנון הפרויקט ובשישום.

תהליך הערכת התלמיד מזמן לנו המורים קיום שיח רפלקטיבי עם התלמיד, המחזק אותו, תומך בהתפתחותו האישית ומטפח יחסי קרבה ואכפתיות בין המורה לתלמידו. הערכת המורה מסכמת את הליך ההערכה ומתייחסת להערכת איש הקשר את התלמיד ולהערכת התלמיד את עצמו.

13. דרכי הערכה

13.1 הערכה בכיתה י' תהיה על פי ההרכב הבא

משקל כולל	דרכי הערכה	ארועי הערכה ותוצר	דרכי הוראה
20% מתוך ציון סופי של המגמה	הכנת מדבקות 20% מבחן בעל פה 10% ניתוח פרסומות 10% עריכת ראיון מצולם וסרטון 10% תוצרי התלקיט: 45% השתתפות פעילה בתערוכה 5%	- מבחן - ראיונות ויצירת סרטון - עבודת חקר ומטלות - כתיבה וניתוח - פרזנטציות - והערכת עמיתים - דוח צפייה - עבודת סדנא - תערוכת תוצרים	-סקר - הוראה פרונטלית - עבודה בקבוצות - דיונים - עבודה מתוקשבת -הרצאות אורחים -עבודה בסדנת אמנות -יצירות טקסטואליות וויזואליות וניתוחן -צפייה בסרטים, סרטונים, פרסומות וקליפים

		- רפלקציה אישית	- דוח צפיה - השתתפות פעילה - עבודה במתודה של סדנא דינמית - משימות כתיבה, קריאה וניתוח ביקורתי - פרזנטציות ורפלקציות - הפקת סרטון - משימת חקר: מטלת ביצוע בחמישה תחומי הדעת. -הכנת תערוכה - הגשות לקלאסרום מבחן בעל פה , ניתוח מושגים ויצירות שאלות פוריות קבוצתיות: איסוף מידע, טיוטות, הערכת עמיתים, רפלקציה.
--	--	-----------------	---

13.2 הערכה בכיתה יא' תהיה על פי ההרכב הבא

משקל כולל	דרכי הערכה	ארועי הערכה ותוצר	דרכי הוראה
40% מתוך ציון סופי של המגמה	שיג ושיח 20% ראיון אישי וכתיבה 10% הפקת תערוכה 10% עבודה סדנאית קבוצתית קרוגר 15% כתיבה ודוח בעקבות סיור 5% פרזנטציה 20% אינפוגרפיקה 5% מבחן בחומר פתוח 5%	הסיפור האישי והחברתי: ראיונות, רפלקציות וצילום תערוכות: אוצרות, צפייה דיאלוגית והנחיית תלמידים/ות מידע לוחות אינפוגרפיים. - חברותא, ערב קהילתי - הערכת עמיתים על פי מחוון - תוצרים בעקבות סיורים	-סקר - כיתה הפוכה - הוראה פרונטלית - עבודה בקבוצות - דיונים - דפי עבודה - מתודולוגיה פמיניסטית, ראיון פתוח אישי - עבודה מתוקשבת -הרצאות אורחים -עבודה בסדנת אמנות -יצירות טקסטואליות וויזואליות וניתוחן - סדנת פרופורמנס צפייה בסרטים, סרטונים, פרסומות וקליפים - דוח צפיה - השתתפות פעילה - סדנא דינמית - משימות כתיבה, קריאה וניתוח ביקורתי ואקטואלי - פרזנטציות - רפלקציות - הפקת סרטון - הכנת תערוכה לערב תוצרים "קירות מדברים": סדנת

			אוצרות דימויים וטקסטים - הכנת קיר אינטראקטיבי - יצירת אינפוגרפיקה - סיורים: שירה בתל אביב, חדר בריחה בקניון ר"ג, סיור בדרום עיר, - - הגשות לקלאסרום - קהוט - השוואה וניתוח דיאגרמות -משחק תפקידים מבחן עם חומר פתוח שאלות פוריות קבוצתיות: איסוף מידע, טיטות, הערכת עמיתים, רפלקציה
--	--	--	--

13.3 הערכה בכיתה יב' תהיה על פי ההרכב הבא

משקל כולל	דרכי הערכה	ארועי הערכה ותוצר	דרכי הוראה
40% מתוך ציון סופי של המגמה	תערוכות צילומים ופרזנטציה 25% - בוקר שירה – השתתפות פעילה 10% עבודת חקר+מבחן 15% מפת חשיבה 10% כתיבת מערך שיעור 10% עבודת חקר+כרזה דפי מידע ורפלקציה 10% פרויקט גרפיטי, סדנא, פיץ' וכתובה 20%	-עיצוב סביבה לימודית: "בוקר שירה" – פאנל לקהילה -הפנינג גרפיטי מגדר (עבודה כתובה, מצולמת ועל קירות בה"ס) -הכנה והשתתפות בתערוכה -למידה עצמית ויצירת מערכי שיעור ב-classroom - העברת שיעור ע"י התלמידים/ות בשיעורי חינוך בשכבה - ליווי ארגון מגדרי + כתיבת דפי מידע - סדנת פרפורמנס - סיורים - מופע ורפלקציה - מבחן	מתיאוריה לפרקטיקה: - למידת עמיתים - סקר - הוראה פרונטלית - עבודה בקבוצות - דיונים - דפי עבודה - עבודה מתוקשבת -הרצאות אורחים -עבודה בסדנת אמנות -יצירות טקסטואליות וויזואליות וניתוחן - סדנת פרפורמנס - צילום מבנים צפייה בסרטים, סרטונים, פרסומות וקליפים - מטלת צפיה - השתתפות פעילה - כתיבת ראיון וצילום - מעגלי שיח - משימות כתיבה, קריאה וניתוח ביקורתי ואקטואלי - פרזנטציות - רפלקציות - הפקת "בוקר שירה" - הכנת תערוכה לערב

			תוצרים ופרזנטציות לקהילה - הכנת מערך שיעור של התלמיד/ות - סיורים: קולנוע וריאליטי, הקהילה הלהט"בית, גרפיטי - מופע מחול - סדנת אנימציה - הגשות לקלאסרום - עבודת חקר - ניתוח סוגיות משפטיות - מפת חשיבה - עבודת חקר: מנהיג/ה - מבחן הכולל כתיבת שאלות - יצירת קמפיין קבוצתי - ליווי ארגון מגדרי + דפי מידע שאלות פוריות: איסוף מידע, טיטות, הערכת עמיתים
--	--	--	--

14. מפרט התכנים

ראשי פרקים של הנושאים הנלמדים ודרכי ארגון התוכן

הלמידה של מגדר דרך חמישה תחומי דעת מאפשרת ללומדים לפתח שפה וחשיבה של הקשרים תרבותיים, חזותיים וסוציולוגיים רחבים ומגוונים. בנוסף, מהותה של המגמה היא להפגיש חוויות אותנטיות מחיי היומיום עם שפה, ידע וכוח. כך נוצר מקום לשיח מעמיק ורחב בתנאי חממה, שכולל סוגיות של מוסר, תרבות, זהות, מגדר, חברה ופוליטיקה. חינוך מגדרי הוא יותר מהצגת עובדות אודות תפיסות חברתיות – לימוד משמעותי של מגדר, כאשר נעשה מתוך דיון דיסקורסיבי, הוא למעשה הכנה לחיים בחברה דמוקרטית מתפתחת.

המושגים והתיאוריות שילמדו בתכנית, יידונו במסגרת התוכנית המקדמית דרך המפרט של שכבות הגיל. בטבלה המצורפת לעיל, ניתן לראות בכל שכבת גיל את הנושא הנלמד, דרכי ההוראה החלופיות, התוצרים הסופיים והמשקל השנתי שניתן להם. כך ננסה לעמוד על הקשר שבין מגוון דרכי ההוראה המוצעות לדרכי ההערכה, וזאת בכדי כדי לשקף באופן מלא את תהליך ההל"ה: הוראה-למידה-הערכה. כמו כן, הוספנו טקסטים קאנוניים אליהם תהיה התייחסות במהלך השנה. מובן שהתלמידים/ות עצמם לא ילמדו את כל הסילבוס המתוכנן (הראשוני) ופרטים רבים נמצאים בו בהיותם מקור השראה עבורנו לנושאי הלימוד השונים או חומרים שיכנסו על קצה המזלג למצגת או לכרטיסיות. הטקסטים שאנחנו מתעתדות שהתלמידים/ות יזכו לעיין בהם מסומנים בסגול (ובהמשך נייצר מהם חוברת למגמה).

הלימודים במגמה עובדים מתוך עקרון ספירלי בשני מובנים:

הראשון - לכל שנת לימודים יש מספר תמות מרכזיות, אך הנושאים, המושגים והתיאוריות נלמדים לאורך כל שלוש השנים. צורת הלמידה הזו מאפשרת לעסוק בנושאים השונים מתוך

העמקה, צבירת ידע וחוויות שמתרחשות משנה לשנה באופן מואץ בגיל ההתבגרות.

דוגמה שמבהירה את העקרון הראשון היא העיסוק בנושא **האלימות** במסגרת העיסוק בתמת הגוף. אין מדובר על הנושא השגור של אלימות בקרב בני נוער ובחברה בכלל אלא לאלימות מגדרית שלה היבטים רבים כגון יחסים, מרחב אישי, גבולות, קונפליקטים מגדריים, תפקידים של אינדיבידואלים ושל קבוצות, סטריאוטיפים מגדריים, תפקיד המדיה ועוד. ומכאן נושא האלימות המגדרית מאפיין את כלל הלמידה לאורך השנים ויש לו מטבע הדברים התכתבות עם כלל הנושאים החל מהגוף בכיתה י' ועד להובלת השינוי בכיתה יב'. לדיון באלימות חשיבות עצומה מהבחינה המגדרית והחינוכית ונתייחס אליו באופן ממוקד וישיר: הן לאלימות פיזית ומינית כנגד נשים, על ידי גברים; הן לאלימות הנוגעת לדמות ה"גבר-גבר" ולשכיחותה בקרב בנים כדרך תקשורת; והן לאלימות המילולית המתקיימת בקרב בנות (ארהרד ושמר-אלקיים, 2003). הטיפול בנושא יתחיל עוד בשלב המבואות, במהלך מפגשים חד מיניים (כמו שנעשה בעבודה על הנושא המיניות והאנטומיה). בהמשך בכיתה יא' נערוך גם מפגשים משותפים על הנושא, דרך הדיון ב"אישי הוא הפוליטי" שיאפשרו לתלמידים/ות להתחיל ולהבין לא רק את התנהגותם שלהם אלא גם את האקלים החברתי המאפשר ואף מעודד אלימות, וכן את תפיסות המגדריות של המין השני.

השני - ציר רוחבי תלת שנתי שעובר מהאישי ביותר - הגוף כנושא מרכזי בכיתה י', דרך הציבורי בכיתה יא' שמתמקדת באינטראקציה בשפה, בקול ובמבט ובפערים שבין המצוי לרצוי, ועד לבחינת הנושא בתפקידי מגדר במשפחה, ברב תרבותיות ובביטויי מחאה ואקטיביזם בכיתה יב'.

תפיסה זו מוצאת ביטוייה הן בתימות המרכזיות והן בתוצרי ביניים והפרייקט המסכם שגם להם נראות במרחב הבית ספרי. כך, בכיתה י' העיסוק הוא **בעצמי**, בסוכני החיברות במשפחה ובחברה הקרובה, במיניות, בגיל ההתבגרות, בגוף, דימוי גוף, אלימות ועוד. הפרוייקט המסכם הוא תלקיט של מבט מגדרי על הגוף במבט רב תחומי, בהקשרנו התלקיט כולל גם עבודות אמנות שיתלו במרחב הציבורי העוסקות במפגש של האני והחברה בהתייחסות מגדרית אל הגוף ויצוגיו, וכן נערוך ערב תוצרים להורים ולקהילה; בכיתה יא' אחת התימות המרכזיות היא **הקהילה הקרובה**, דרך השפה, שהיא דרך התקשורת שלנו אל העולם וסקירת הפער שבין המצוי לרצוי מבחינה מגדרית. אחד מתוצרי הביניים בהקשר זה הוא מערך שתלמידי המגמה יבנו בעצמם לקראת יום האשה הבינלאומי, ולאחר מכן יעבירו בקבוצות בכיתות האם. כמו כן, לקראת סוף השנה התלמידים/ות יארגנו יקימו אירוע בהשתתפות אורחים/ות מהחוץ המיועד לקהילה כולה באחד הנושאים שנלמדו, לבחירתם. בנוסף, במהלך השנה יהיו התלמידים/ות באינטראקציה מתמדת עם קהילת בית הספר בשל פרוייקט ה"קירות מדברים מגדר"; בכיתה יב' נעבור **לפוליטי, לזירה הציבורית**, תוך בחינת השפעתה על הפרט. כך התלמידים/ות ירחיבו השכלתם על קולות, נקודות מבט שונות בחברה כרב תרבותיות, מחאה ומגדר. נושאי המחאה והאקטיביזם יגיעו לשיא, ברמה

העיונית, המחשבתית וגם ברמה האמנותית באמצעות פרוייקט הגרפיטי על קירות בה"ס כחלק מהפנינג מגדר שיאפשר להם לבטא את עצמם/ן, את הזהות שגיבשו במהלך השנים, את המחאה, השאלות והתהיות.

בהמשך לפירוט בסעיף 12, חשוב לומר שבמהלך שלוש שנות הלימוד יצרו התלמידים/ות פורטפוליו רשתי, בכיתת הקלאסרום שתפתח במסגרת שיתוף הפעולה של בה"ס ליידי דיוויס עם חברת גוגל, המספקת לבית הספר פלטפורמה ייחודית חינוכית. הפורטפוליו של כל תלמיד/ה במגמה יכול לכולל את מגוון המטלות והתוצרים שיצרו התלמיד/ה במהלך 3 השנים. פורטפוליו זה יביא לידי ביטוי את התקדמות התלמיד/ה ויאפשר להם לתקן משימות ולהוות הערכה מסכמת רבתחומית שיבטאו את מגוון התוצרים שיצרו.

אסטרטגיות ההוראה והלמידה נועדו לפתח ולעודד חשיבה ולמידה עצמאית בהלימה לרציונל המוצע של התוכנית, השם דגש על למידה מבוססת פרויקטים. במהלך העבודה על כל תימה נעלה שאלות פוריות ומניעות להעלאת הסקרנות ויצירת דיון פורה. כל תחומי הדעת הנזכרים (אמנות, סוציולוגיה, משפט, תקשורת וספרות) משפיעים על התפתחותם ועיצוב זהותם ויבחנו באסטרטגיות הוראה ולמידה מגוונות. התלמידים/ות יעברו תהליך של למידה משמעותית, יוסיפו פרשנות אישית למידע ויעבדו על פרוייקטים אינדיבידואלית כמו גם באינטראקציות חברתיות; העבודה תשלב דיונים בכיתה עם עבודה עצמאית בקבוצות קטנות; כך למשל בתחום העיוני, כל תת קבוצה תחקור את הספרות העוסקת במגדר בתחום דעת מסוים ותציג בפני הקבוצה הגדולה את מסקנותיה; כל פרט יחוזה עבודה על מטלת ביצוע, עבודות חקר עיונית ועבודה אמנותית בסדנא; כמו גם עבודה שהיא מקפת יותר של התעצמות במסגרתה עליהם לתכנן פרוייקטים, סיור, להציג מול כיתה, לעבור הערכת עמיתים ועוד; שייצרו למידה חווייתית, ובשפתו של פיאז'ה אסימילציה וגם אקומודציה.

דוגמאות לשאלות מניעות

שכבה י' תעסוק במושגי מפתח שהם ארגז הכלים ללמידה במהלך המגמה כולה:

"מה זה מגדר בכלל?" "האם יש הבדל בין נשים לגברים? כל דבר זה שאלה של מגדר?"

"למה אתה בוכה כמו תינוקת?" הבניות חברתיות במאה ה-21.

"מה הופך אותנו למאושרים? האם יופי משמעותו אושר?" מודל היופי לאורך השנים

"העדפה מתקנת זה טוב?" זכויות מגדריות ומקומן בחיינו

"גבר תותח, אשה במטבח" - סטראוטיפים בחיי היומיום

"איך כל זה קשור לאלימות?" נערים ונערות במערכת החינוך

שכבה יא' תעסוק בתימות המובילות להתפתחות המחשבה המגדרית:

"מה הסיפור שלך?!" חשיבות הסיפור האישי והמשפחתי ועיצובם את חיינו

"אל תקרא לי כוסית" - שפה וגוף ומשמעותם

"כבר אי אפשר היום להתחיל עם בנות?" גוף, גבולות, יחסים ושינוי
 "איך אפשר להיות עצובה כשאת ילדה הכי יפה בגן?" דימוי גוף והשפעתו על חיינו
 "מה אתה הומו?" - זהות מגדרית, שפה והבניית מציאות שלילית
 "תכלת זה צבע של בנים" - הצבע המגדרי
 "שוויון מגדרי כרוך בהשוואת אשה לגבר?" - בין שונות לדמיון, בין חירות לשוויון.
שכבת יב': תעסוק בכלל המושגים שנלמדו מתוך מקום של אקטיביזם והובלת שינוי:
 "אני פמיניסט/ית?!" - האם כולנו אקטיביסטים?
 "האחר הוא אני?" באיזה הקשר? מגדר ו"האחר" יחסי הגומלין התיאורטיים והפראקטיים
 "למה לי מגדר עכשיו?" - איך אני יכול/ה להשפיע, האם זה קשור אלי?
 למה אישה מעולם לא הייתה נשיאת ארצות הברית? - מחאה ושינוי במבט היסטורי⁴
 מה זה בכלל "תקרת זכוכית", המצאה של נשים?! מגדר בזירה הציבורית
 "האם זה שווה להיות שווה?" מחירים ורווחים ממהפכה בהתהוות
 "מה יקרה בעוד מאה שנים?" תיקון עולם, התמודדות, חזון ומציאות.

⁴ מטרת החשיבה הפמיניסטית בדיסציפלינה של ההיסטוריה היא לאפשר הסתכלות מורכבת יותר על ההיסטוריה, המשלבת גם את נקודות המבט של נשים, עיצוב קטגוריות כגבריות בהיסטוריה, חשיפת מבניים אשר ייצרו ושימרו את הסדר המגדרי במקביל לשינויים פוליטיים, תרבותיים וחברתיים.

14.1 מטרות אופרטיביות ותכנים מרכזיים: שכבה י'

יחידת לימוד אחת לבגרות, סה"כ 90 שעות.

במהלך השנה לומדת השכבה 90 שעות שנתיות המרכיבות ביחד יחידת לימוד ראשונה שהציון בה מורכב ממספר תוצרי ביניים, מבחן בעל פה ותלקיט מסכם. כיתה י' תתמקד במושגי היסוד שישרתו אותנו במהלך כל 3 השנים, על חלקם דיברנו באריכות לאורך התכנית: מגדר, מין, סטריאוטיפים, פטריארכיה, זהות מגדרית ועוד וכן תקיף בהרחבה תימה מרכזית, הגוף.

כנשות חינוך חשוב לנו שהלימודים יכללו את ה-חוויה המרכזית של נערות ונערים, גיל ההתבגרות. תקופה של שינויים גופניים ורגשיים מסעירים אשר במהלכה תחושות ותשוקות ממלאים את עולמם והם פוגשים במסרים סותרים ומבלבלים. התלמידות והתלמידים זוכים לדון במסגרת המגמה גם על מיניות בריאה, על ההיבטים החיוביים, המהנים של הגוף. מיניות היא מהות שלמה, כוח מניע מרכזי בחיינו, קשר בין גוף לנפש, שהוא תוצר גם של חינוך, עמדות, תפיסות עולם ותרבות. חשוב שבני הנוער יוכלו לשאול שאלות, לחלוק בחוויות טובות ופחות טובות מול מבוגרות אחראיות וכן שהנושא ידובר, יפורק ויועבד במסגרת חברי הקבוצה במרחב בטוח וכן בשיחות פרטיות במקרה הצורך.

ההתמקדות בגוף עם זאת איננה נשארת רק בפן החיובי. לצערנו, העיסוק הבלתי פוסק בגוף יכול להוביל לא אחת גם להתנכרות לו. אם נתייחס לאלומות מגדרית של נערים, הרי שמעבר לשיח הבוטה ברמה הרגשית נערים בישראל נוטים לדכא ולהכחיש מלל העלול לסמן אותם כפגיעים; במקום זאת הם בוחרים לבטא עצמם דרך אקטים פיזיים, החל ממרחבי קרבה אישיים המאופיינים ב'צ'פחות', 'בעיטות' וזריקת חפצים אישיים, ועד למרחבים ציבוריים בהם משתמשים הנערים באלומות פיזית של ממש כמפגן לגבריותם. הגוף עולה גם בהיבטים של התנכרות כאשר נעסוק בהפרעות אכילה ולהתרחקות מהגוף, מהמיניות האישית לטובת הלחץ החברתי. הגוף גם מאפשר לנו במהלך השנה לתרגל חשיבה גבוהה, התמודדות עם תיאוריות ומאמרים סוציולוגיים, עבודה על הסוגייה מבחינה אמנותית וכן משפט מבויים שנעשה המשלב למידה בפועל של פסק דין נחמני, רקע ושאלות למחשבה וכן מיומנויות שונות.

כיתה י' היא תחילתו של המסע המשותף, ומבחינה זו היא הזמן לכונן מרחב בטוח וכללים של תרבות דיון. במהלך השנה נרבה באופן יחסי בלמידה שהיא סדנאית. יושם דגש על תרגול של הקשבה פעילה, של עבודה קבוצתית וניהול דיון לא כוחני ולא מדיר – כך נתרגל למשל דיבור בסבב, המאפשר לקולות שונים להישמע, נפנה את תשומת ליבם זמן וכך שעלינו להקצות זמן דיבור לכל משתתפת/ת. כיתה י' עוסקת אומנם באישי, אך כידוע אין אישי ללא ציבורי והרבה מהלמידה תכלול דוגמאות מהמרחב הפרטי והבית ספרי לאפליה ולדיכוי מגדריים.

נושא	שעות לימוד (ש"ש)	מושגים מרכזיים	מטרות אופרטיביות	ביבליוגרפיה לתלמיד/ה	דרך ההוראה	דרך הערכה
היכרות וגיבוש כיתתי	5	היכרות ראשונית				
זהות	2	זהות: האני והאחר	היכרות: תיאום ונגיעה במושגי היסוד.		משחקי היכרות, מעגלי שיח, דיון	
	2	זהות וחינוך	היכרות הזהות המגדרית	מצא מין את שוויונו	תרגיל ההכרות יעשה באמצעות צעצועים וחפצים מהבית.	
	1	סקר ראשוני של עמדות בקרב התלמידות/ים	סקר זהה ינתן גם בסוף השנה לבחון האם הייתה השפעה ממשית		העברת סקר עמדות, הכירות עם תפיסותיהם, לפני תחילת התוכנית	
ארגז מושגי יסוד	30	הגדרות: גוף ומגדר				
	10	מין ומגדר				
מושגי יסוד	1	מושגים	מבוא: היכרות עם המושגים המרכזיים: מין, מגדר, להט"ב	ללמוד פמיניזם מקראה, "מבוא". תקציר	מצגת	
מגדר, מין, להט"ב	2		היכרות עם המושגים והטמעתם	מעבר למיניות מקראה, "מבוא". תקצירים.	עבודה בקבוצות סביב המאמרים.	שיעורי בית: ניתוח מושגים בהקשר של סיפור אישי
מין ומגדר בזירה הפרטית	3	משפחה קבוצת השווים בין שונות לשוויון	מודל המשפחה בחברה המערבית	למיש, 2011	דיון סביב משמת כתיבה: מיקום עצמי, איפה המושגים (מין, מגדר וזהות) פוגשים אותי ביומיום	
מין ומגדר בזירה הציבורית	4	מדד המגדר: 11 מדדים	היכרות ראשונית עם ביטויי המגדר בזירה הציבורית ועיבוד יצירתי	מדד המגדר בישראל, סרטון	מצגת קצרה ועבודה סדנאית סטיקרים+דף עמדה	הכנת מדבקות עם ההגדרות שיתלו על לוח מגדר בבית הספר 20%
	10	הבנייה חברתית ופטריארכיה				
הבנייה חברתית	4	הבנייה חברתית, היררכיה, פטריארכיה,	היכרות עם המושגים (ומושג הרקע, מיסוד)	תקציר בעברית של ברגר ולקמן	מצגת ועבודה בקבוצות על המושגים	

				הגמוניה		
הבנייה חברתית מגדרית	4	הבנייה חברתית מגדרית וסוכני החיברות	קישור המושג לחיי התלמיד/ה וסוכני החיברות: תקשורת, פרסומות, חינוך ובתי המשפט	עבודה מתוקשבת	מטלת כתיבה, ניתוח מקרה אקטואלי על בסיס המושגים ותקציר המאמר	
"נשיות" ו"גבריות" בתרבות	2	אלימות, קנאה, בעלות	הצבעה על הבניה תרבותית מגדרית	ניתוח שיר באמצעות עבודה בזוגות בכיתה ודיון במליאה		
סטריאוטיפים					10	
סטריאוטיפים מילדות	2	ורוד ותכלת מבוא	1. קוליק: סטריאוטיפים מגדריים בקרב מתבגרים. 2. אורטנר: נשים לטבע כמו גברים לתרבות. 3. דה-בובאר, מבוא	מצגת, קריאת תקציר מאמר בקבוצת עבודה והצגתו במליאה		
סטריאוטיפים	4	סיסי וב'וצה, הומופוביה	התמודדות ביקותית עם המושגים והכלה	סרט: שושנה חלוץ מרכזי	צפייה בסרט וניתוח צפייה	
יצירה	2	איפה אני?	"גבר-גבר"? איך התכנים פוגשים אותי? אתגרים, קשיים וסוגיות מחיי היומיום	דיון וסדנת אמנות: קולאז' גבריות ונשיות מתוך עיתונות		
מבחן	2	מבחן ביניים		הוצאת שאלות מתוך צנצנת	10% מבחן בע"פ לסיכום המושגים. ניתוח תמונות	
גוף					26	גופנו עצמיותנו
דימוי גוף					10	
דימוי גוף	2	מהו דימוי גוף?	דימוי גוף: נערות ונערים בדור המסכים	Obsessed with my Body (נערים - יס דוקו)	מצגת, נערות, נערים ודימוי גוף	
דימוי גוף בתעשיית המוסיקה	2	דימוי גוף במסכים	מתן כלים לצפייה, לזיהוי ולביקורת	קליפים בנושא	בחירת 3 קליפים, יצירת מחוון עצמאי לניתוח (כולל הקטגוריות)	
מה איתי?	2	דימוי גוף ואני	התמודדות עם התכנים באופן אישי וביקורתי	תמיר, 2011 – חלקים אישים	עבודה סדנאית תוך שימוש בערכה "בעד עצמי"	
אכילה	2	אכילה ודימוי	אכילה, תזונה	אנורקסיה	סרטון ודיון	

	גוף	והפרעות אכילה	ישראלית – גולדין 2002	בעקבות התקציר	
עולם היופי והפרסום	2	תקשורת ותעשיית היופי	אי נחת כבסיס קפיטליסטי של תרבות הצריכה	צפייה ביקורתית בפרסומות והגשת שאלון חשיבה ביקורתית על 6 פרסומות	שאלון ביקורתי – ניתוח פרסומת 10%
מיניות: עבודה מעורבת במתודות מתחום הנחיית הקבוצות אפשרות לעבודה עם עמותת "נשים לגופן" המתמחה בתחום					19
אנטומיה	3	אנטומיה, נערים ונערות (בנפרד)	סודות וקסמי הגוף, מחזור, קרי לילה ושאר נושאים "מביכים"	סרטונים, כרזות אנטומיית הגוף הנשי והגברי, עבודה בקבוצות חד מיניות	שיעורי הכנת שאלות אנונימיות
בריאות מינית	3	הפרטים ממש	מיניות, מה עושים בעצם? יש הבדלים בין בנים לבנות?	עבודה בקבוצות חד מיניות, סרטונים ומצגת	המורות שולפות מהצננת שאלות ועונות בקבוצות חד מיניות
בריאות מינית	3		מגע מיני מיטיב; התנהגויות מיניות בריאות ובטוחות	סרטונים של "השיחה",	
זהות מינית	2	זהות מגדרית וזהות מינית	זהות מינית, הומופוביה	תקציר: משעלי, 2011	תקציר, דיון, סרטונים
יחסים	3	מיניות ויחסים: מי אני, מה אני רוצה?	פורנוגרפיה והשפעות לא מיטבות (עישון, שתייה, לחץ חברתי) של קבוצת השווים	סרטונים	דיון וחלוקה לעבודה בשלוש ראיונות מצולמים אישיים ועריכת סרטון קצר 10%
יחסים ואני	3	מיניות ויחסים: מה המסר מקבוצת השווים, מה המסר מההורים – איפה אני?	זיהוי של כל תלמיד/ה: מי אני, מה אני רוצה?	מתודת כסא השואל/ת- "מדוע אני רוצה חבר/ה; מדוע אני מעוניין/ת במגע מיני;	
יחסים ואני	2	איפה אני?	עיבוד של הנלמד בדרך אמנותית	לאחר תהליך סדנאי. אמנות: עיבוד ביצירה ובצבע של התכנים ביחידת המיניות	
תלקיט	20	הגוף במבט מגדרי, בתחומי דעת שונים			
	6	תלקיט, חלק ראשון: הגוף במבט סוציולוגי			
			1. תמיר, טל,	עבודה אישית	15% הגשת

הגוף במבט סוציולוגי	4	יצירת תלקיט עבודות, שלב ראשון סקירת ספרות.	עמידה על הקשרים שבין נערים ונערות, לדימוי גוף ולאלימות?	"דימוי גוף" שוורץ, ירון. חינוך, מגדר. תקציר ארגז המושגים	עיונית (מצ"ב). עבודה בכיתה ובבית.	העבודה הכוללת רפלקציה אישית.
הגוף	2	פרזנטציה			הכנת פרזנטציה בקבוצות	למידת עמיתים
	3	תלקיט, חלק שני: אמנות וגוף				
הגוף והאמנות	1.5	יצירת תלקיט עבודות, שלב שני	ה-self עמידה על קשר בין הציפיות הסביבה הציפיות שלי		סדנת אמנות – עבודת צלילית	
אני, הגוף והסביבה	1.5	המשך	שיקוף הראייה הפנימית והחיצונית		עבודת צלילית, ברישום, הדבק וטקסט	הצגת הצלילית ודף עמדה 10%
	4	תלקיט חלק שלישי: ספרות				
הגוף בספרות	4	יצירת תלקיט עבודות, שלב אחרון, ניתוח ספרותי של שיר או סיפור קצר	התמודדות עם טקסט ברמה הספרותית וגם האישית	ליברט, תפוחים מהמדבר הר אדוני, דה לוקה	עבודה אישית עיונית	עבודה בכיתה ובבית. הגשת עבודה הכוללת רפלקציה אישית. פרזנטציה 20%
	7	הגוף במשפט ותקשורת				
גוף, משפט ותקשורת	2	מבט משפטי ותקשורת	מערכת המשפט בישראל	אתר תמיד אזרחות-להיות אזרחים בישראל, קטעים	מצגת ודין	
מקרה מבחן	2	פס"ד נחמני נ' נחמני	היכרות עם דעת רוב ומיעוט, סתירת מידע	1. נחמני נ' נחמני 2. פרידגוט-נצר 3. דוידוב-מוטולה 1995	דין ודף עבודה מקוון, היכרות עם מערכת המשפט	
משפט מבויים	3	עבודה בעקבות פס"ד	עבודת צוות, כתיבת תסריט, הצגת מקרה מזווית פרטית		הפקת סרטון הכולל דמויות תמונות, כתבי הגנה וסיכומים	
	9	שעות כלליות בהתאם לחגים ומועדים בלוח השנה ותערוכת תוצרים שנתית				
מועדים משתנים			יום זכויות האדם הבינלאומי; יום תמיכה בטרנסג'נדרס; יום האשה הבינלאומי; יום נגד הומופוביה; פורים (ושתי ואסתר); פסח (נשים באגדה); יום השואה (אנה פרנק); שבועות וכו'		עבודה טקסטואלית ויצירתית של נראות בבה"ס	
תערוכת תוצרים		הכנה וביצוע של התערוכה בערב			בערב התלמידים/ות יסבירו מושגים ופרויקטים ויקיימו סקר אקטיבי.	השתתפות בהפקה ובהוצאה לפועל של התערוכה והסקר 5%

14.2 מטרות אופרטיביות ותכנים מרכזיים: שכבה יא'

שתי יחידות לימוד לבגרות, סה"כ 180 שעות.

במהלך השנה לומדת השכבה 180 שעות שנתיות המרכיבות ביחד 2 יחידות לימוד שהציון בהן מורכב מתוצרי ביניים ותוצר מסכם במהלך השנה. את כיתה יא' נפתח בהעמקה תיאורטית **בפמיניזמים ובתיאוריות של גבריות** והחשיבות הניתנת לקולות שונים. עקרונות האפיסטמולוגיה הפמיניסטית ילמדו על קצה המזלג, מתוך ביקורת על גוף הידע הקיים וההבנה שההיסטוריה נכתבה ע"י המנצחים כשהיא נלמדת ומוצגת, בדרך שמכוננת אתוסים, מתווה ראוי ולא ראוי, מרכז ושוליים, גבוה ונמוך. בתקווה שנגיע גם לשיעור מתקדם בפמיניזם סביב יצירת ידע אקדמי כמו: מי מייצר את הידע? מי קובע מה יפורסם בכתב עת? מהו מושא המחקר? תרגול המבט הרפלקסיבי והבנת המשמעות שיש למיקום החוקר/ת בשדה על המחקר ותוצריו.

מהתיאוריה נצא אל הפרקטיקה, להמשך הריקוד המתמשך שבין **האישי לפוליטי** וזאת כהכנה ללמידה ביב' שתעסוק **בפער שבין הרצוי למצוי** והובלת שינוי, מחאה ופעולה (נושא מרכזי בשכבה יב'). במהלך יא' נשתמש בארגז מושגי היסוד שביססנו בכיתה י' תוך שנמשיך ונעמיק בהם מכיוונים משתנים. כך למשל התימה המרכזית של הגוף, תידון גם ובתימה של השפה ושל אלימות מגדרית הנפוצה מדי בחברה. לאחר התבססות החלק התיאורטי המגמה תתחלק לצוותי עבודה שילוו את העבודה הכיתתית, במקביל.

בהמשך ללמידת נושא **השפה והתקשורת** כמובילת שינוי – נשתמש גם במדיום כתוכן והתלמידים/ות יעבדו במהלך השנה על פרויקט צוותי שנתי: **"קירות מדברים מגדר"** – פרייקט של עיצוב למידה סביבתית של קבוצה לימודית תאצור תערוכה לימודית של חומרים שנלמדו וחשיפתם למרחב הציבורי הבית ספרי. כיתה יא' תוקדש לפיתוח של מיומנויות אלו באמצעות תרגול של יוזמה, עבודת צוות ולמידת עמיתים. כל קבוצה תהיה אחראית אחת לחודש על "קיר מדבר מגדר", במרחב הבית ספרי, שיכלול טקסטים, תמונות ורשמים מהלמידה החודשית/שנתית.

במהלך תקופה זו תמשיך המגמה להיפגש למפגשי לימוד, עיוני ויצירתי, סביב נושאים משותפים כאשר במקביל כל צוות יישם את הלמידה ישירות על הנושא שבו הוא בחר לפעול. הערכת הפרוייקט במסגרת "קירות מדברים" תעשה באמצעות הצגתו במפגש המליאה הראשון בכל חודש עברי, וקבלת משוב דרך למידת עמיתים העלאת רעיונות מקדמים. הקיר מאפשר לתלמידים/ות מקום להעמקה בלמידת הרצף ומתן מקום ממוסד להבעת עמדה אישית ונקיטת עמדה. הפרזנטציה של הקיר בפני הקבוצה, גם היא חלק מהלמידה המגדרית המתרגלת ומחזקת את היכולת של התלמיד/ה לעמוד מול קבוצה לחזק את הבטחון העצמי והיכולת לפתח ולהעמיק בשיח.

נושא	שעות לימוד (ש"ש)	מושגים מרכזיים	מטרות אופרטיביות	ביבליוגרפיה לתלמיד/ה	דרך ההוראה	דרך ומשקלה הערכה
פתיחת שנה	2	גיבוש	סיכום השנה שחלפה ופתיחת השנה		דיון	
סקר עמדות	2	מגדר ביומיום, גוף, מיניות, גוף, דימוי יחסים	בחינה אישית וקבוצתית, לעומת הסקר של כיתה י': האם השתננו?	סקר שנרכיב מראש	שיחה בקבוצות על נושאים שעלו מהסקר והשינויים שחלו בהם	
30		תיאוריות מגדריות				
ת. פמיניסטיות	12					
תיאוריות פמיניסטיות	4	סופרג'יסטיות ות. ליברלית	סופרג'יסטיות, זכות בחירה, סנקה פולס, שוויון פורמלי	תקצירים. דגש על מבט סוציולוגי ומשפטי	כיתה הפוכה	
תיאוריות פמיניסטיות	4	ת. תרבותית ות. רדיקלית	"בקול שווה", פטריארכיה ודיכוי	הוגות מרכזיות, תקצירים. דגש על מבט סוציולוגי ופסיכולוגי	מצ"ב מחוון עבודה כיתתית על ת. תרבותית	
התפתחות הפמיניזמים היסטורי, חברתי ועוד	4	ת. רב תרבותית ופוסט מודרנית	מגדר כקטגוריה מוגבלת	הוגות מרכזיות, תקצירים. דגש על המבט הסוציולוגי והתרבותי	כיתה הפוכה והכנת פרזנטציות על התיאוריות	
11		ת. גבריות				
גבריות	4	תיאוריה	היכרות תיאוריות גבריות	ריוויין, הגמוניה גברית - נרדי, "שפת הדולפין", גורביץ, "גברים אבודים"	תקצירים מלווים בדף עבודה	
גבריות בישראל	3	גבריות	היכרות גבריות ישראליות בספרות	- "הצפירה", אתגר קרת - חרמוני, "קרבת דם"	דיון כיתתי	
גיבור על?	4	גבריות בקולנוע	הגבריות החדשה והשינויים בעשורים האחרונים	בחירה אישית: כקפטן אמריקה, וונדרוואן, זהות בדויה, חיים בהחלפה	צפייה ודוח: בחירת סרט מהרשימה. עבודה קבוצתית על גיבור בדרך של שיג ושיח קבוצתי, המלווה בסרטון ובהגשת דוח מסכם	דוח צפייה: מגדר בקולנוע דמות הגיבור/ה וייחודו. הצגת עבודה קבוצתית בדרך של שיג ושיח מול הכיתה מלווה בסרטונים/20%

					4	שיטות מחקר
מתדולוגיה פמיניסטית	4	שיטות מחקר מגדריות	שיטות מחקר: מחקר איכותני, נרטיב, ראיון פתוח וסגור	-לביא, "שלי, שלנו" אג'אי, שלך	מצגת + ש"ב תרגול ראיון בהמשך לאחת התיאוריות	הגשת וניתוח מרכזיות בתהליך בכתיבה תהליכית המורה 10%
שפה					49	
					23	שפה כתקשורת
שפה ותקשורת בינאישית	3	שפת גוף, מחוות, פנייה, הזדהות, ניכור	עמידה על הקשיים שבתקשורת אישית	איוניר, 2002	עבודה בקבוצות: האמפטיה כשביל לזולת	
שפה ותקשורת	4	מי נוכח/ת, מי נעדר/ת?	המהפכה הפמיניסטית והשפעתה על הקולנוע	למיש, 2002, וולף 2004 הסרט: מכסחות השדים	מצגת יצוג מגדרי ודיון	
שפה מגדרית	3	מילים שגורות: אבות האומה, אמהות עובדות, בעל, אשת חייל	שפה גברית ושפה נשית, מח נשי, מח גברי	1. אלבין – איגנפלד, שפה שלו שפה שלה 2. ששון לוי, זהויות במדים 3. איזנרייך, דברו אלינו	עבודה בקבוצות על תקצירים שלושה מאמרים ודיון במליאה	
הקשר היסטורי ותרבותי	4	שפה, היסטוריה ותרבות	פטריארכיה משפחה תרבות	תקציר מיכל רום, משפחה	ש"ב. ראיון עם 2 בני משפחה - שם וניתוח מגדרי	
הרצאה אורחת	3	שפה, היסטוריה ותרבות	אני, הקהילה והזהות		הרצאה אורחת – מיכל רום	
סיור בתל אביב	6	שירה נשית, שירה גברית	היכרות כללית ועצירה למחשבה	וולך, גולדברג, שלונסקי ביאליק	סיור בעקבות משוררים/ות בתל אביב	תערוכת שירה וצילום בעקבות הסיור 10%
					25	שפה וגבולותיה
מה הסכמה לרצון?	4	תקשורת לא מילולית	מחשבה מעמיקה היגדים והתנהגויות	שיח חד מיני קבוצתי	עבודה סדנאית עם בקבוק ופתקים	
גבולות השפה	6	קמפיין #metoo	חשיפה תקשורתית, אקטיביזם		מצגת וסרטונים עם עדויות אישיות גברים	
שפת החוק	6	מהי הטרדה מינית? יחסי מרות,	היכרות עם החוק ויישומו בחיי היומיום.	החוק למניעת הטרדה מינית התשנ"ח – 1998 ותיקון 10 לחוק	ניתוח בקבוצות של החוק. דיון בלקונות ועמימות. חקיקה ופסיקה, בעד ונגד	
זכויות אדם	4	זכויות	העמקה בזכויות	סיכום זכויות	סדנת קלפי	

בעין מגדרית		ופוליטיקלי קורקט	והשתקפותם בשפה המדוברת	אדם המבוסס על ספר האזרחות	משחק של היגדים ואירועים	
סיכום השפה, ברברה קרוגר	6	סדנת אמנות ופרסום	מקום ליבטוי אישי, היכרות והתנסות	יצירות של ברברה קרוגר	עבודה קבוצתית בסטודיו והערכת עמיתים	הגשת עבודה סדנאית (מצ"ב לתוכנית) 15%
האישי הוא הפוליטי	35					
הגל השני של הפמיניזם	2	זירה פרטית וזירה ציבורית, יחסי כח ופוליטיקה	היכרות עם הגל השני של הפמיניזם	פרידן, 1975; וולף, 2004	הרצאת אורח/ת קטעי ראיונות מהמהפכה הפמיניסטית	
תרבות הצריכה, מבט מגדרי	3	אושר ופרסומות	מבט ביקורתי מגדרי על חיי היומיום	אילוז, 1997 – תקציר. קליין, 2005 תקציר השיר "מקדשים"	הקניין מקדש תרבות צריכה. דיון וסתיירת מידע. בעקבות	
סיור בקניון, אושר, קדושה וצריכה מבט מגדרי	4	מבט מגדרי על תרבות הצריכה	התייחסות מחודשת למסרים שסובבים אותנו בקניון		חדר בריחה. תחרות קבוצתית: משימות צילום וכתבה	הכנת סיור ורפלקציה על 5%
איך נגדיר מהי בעיה חברתית?	2	זיהוי אלימות	יחסי הגומלין שבין חברה למשפט		בקבוצות, הצגת 4 מקרים: האם בעיה חברתית?	
אני ו"האחר"	2	אלימות מגדרית ו"הצופים מן הצד"	"פגיעה מגדרית"? כיצד נתמודד?	היכרות עם אתרי סיוע	פרזנטציות של התלמידים/ות ודיון	
סיכום מושגים ותכנים	4	סיכום	בין חברה למשפט		יצירת מצגת קבוצתית, ניתוח מקרים אקטואליים	פרזנטציות, מול עמיתים ומורים הכוללות 20% רפלקציות
פרפורמנס	6	פרפורמנס	היכרות עם פרפורמנס באמנות	יקו אונז, ג'ודי שיקאגו, סיגלית לנדאו, ג'ף קונץ ורועי רוזן	סדנת פרפורמנס, התנסות וצפייה בסדנת אמנות	
מפגש אוניברסיטת תל אביב	6	מפגש עם החוג למגדר, אוני' תל אביב	גיבוש אירוע משותף במהלך השנה	תלוי נושא	סדנא והצגת תוצרים של התלמידים והסטודנטים	השתתפות פעילה באירוע
סיכום הנושא	6	האישי הוא הפוליטי	שילוב חומרי הלמידה באופן יצירתי		הכנת קיר אינטראקטיבי סדנת אוצרות: דימוי וטקסט	
אקלים חברתי	32	בין המצוי לרצוי בישראל				
מבוא	6					
נשים וגברים בישראל, בין המצוי לרצוי	3	אקלים חברתי מגדרי: דת ומדינה. יהדות	מצגת: נתונים, עמידה על חסמים ומובן	וילומבסקי ותמיר, 2012.	מצגות ודיון כיתתי	

		ומעמד האשה	מאליו	קהת, 2000.		
נשים וגברים בישראל, בין המצוי לרצוי	3	אקלים חברתי מגדרי: צבא, משפחה. מיתוס השוויון	הגמוניה גברית, נתונים, חסמים וגישות שונות לצבא ולמשפחה	קמיר, 2002	מצגת, דיון וקהוט	
חיים בזנות	8					
זנות	2	מבוא	מעמד הזנות בארץ ובעולם	שולמית אגמון, 2012 לבנקרון, 2016	צפיה מודרכת בקטעי סרט מצגת ודיון	
סיור מסכם	6		זנות בחיי היומיום	מרפאת לוינסקי, תחנה מרכזית	סיור ושיחה: יעל גור, רפלקציה	
פערי שכר בישראל	13					
בין הרצוי למצוי: פערי שכר בין נשים לגברים בישראל	3	פערים בהכנסות ובשוויון הזדמנויות פמיניזציה וסטאטוס	היכרות עם הפער הקיים והסיבות לפער ברמת ההכנסות	דיאגרמות מהלמ"ס עם פילוחים משתנים וילומבסקי ותמיר, 2012	עבודה בזוגות: חלוקת דיאגרמות שעליהם להציג ולהסביר במליאה	
בין הרצוי למצוי: פערי שכר, פן אישי וציבורי	3	הצגת בג"צ אורית גורן	היכרות עם פס"ד ושיחה אופרטיבית	https://www.themarker.com/themarket-women/MAGAZINE-1.5911062	משחק תפקידים של צוות ההוראה, מלווה בדף מסכם	
בין המצוי לרצוי: תקיפה מינית	2	ענישת עברייני מין: חקיקה ויישומה	אלימות מינית, חקיקה, פסיקה ונתונים	חוק העונשין, פרשת שומרת, החוק למניעת הטרדה מינית	שיעור פרונטלי	
אינפוגרפיקה	2	היכרות עם תוכנת עיצוב גרפי caanva	הבנת הסטטיסטיקה ברובד נוסף	תוכנת caanva	יצירת אינפוגרפיקה של הפערים	אינפוגרפיקה 5%
בין הרצוי למצוי - מבחן	3	מבחן מסכם: נושאים ומושגים, אנסין				מבחן עם חומר פתוח 15%
פרוייקט שנתי: קירות מדברים	14	אוצרות, עיצוב סביבה לימודית	עבודה בצוותים, הנחת המגדר במרחב בה"ס		עבודה עצמית ובצוות, עבודה עיונית וסדנאית	
16 שעות כלליות בהתאם לחגים ומועדים בלוח השנה ותערוכת תוצרים שנתית	16					
סיור מגדר ויהדות	6	סיור משותף עם מכון הרטמן בירושלים העוסק בקשר בין גבריות, נשיות ומגדר ליהדות	תבנה עם אלון מור ויעל גרוס מהרטמן	סיור		
מועדים משתנים	10	יום זכויות האדם הבינלאומי; יום תמיכה בטרנסג'נדרס; יום האשה הבינלאומי; היום נגד הומופוביה; פורים (ושתי ואסתר); פסח (נשים באגדה); יום השואה (אנה פרנק); שבועות (רות) וכו'.	נראות ברחבי בה"ס	עבודה טקסטואלית ויצירתית שנתית		
שיעור לדוגמא		עבודת צוות, יוזמה, פרזנטציה, מושג מגדרי נבחר	יצירת שיעור על ידי הקבוצה לרגל יום האשה הבינלאומי	בחירת נושא והעמקה; הכנת מערך של שיעור; עבודה בצוות; כתיבה ורפלקציה	קבוצת: בחירת נושא, הצגתו בכיתה בדרך יצירתית - הפעלה; דף עמדה ורפלקציה	

14.3 מטרת אופרטיביות ותכנים מרכזיים: שכבה יב'

שתי יחידות לימוד לבגרות, סה"כ 180 שעות.

"...איך אתה יכול לדעת מה תעשה לפני שאתה עושה את זה?"

התשובה היא שאתה לא יודע".

(סלינגר, 1975: עמ' 209).

במהלך השנה לומדת השכבה 180 שעות שנתיות המרכיבות ביחד 2 יחידות לימוד, שהציון בהן מורכב מתוצרי ביניים ותוצר מסכם במהלך השנה. משום שמבנה התוכנית הינו ספיראלי מבחינת התכנים, התלמידים והתלמידות ילמדו מושגים ברמות שונות שיחזרו במהלך השנים בווארציות אחרות. את כיתה יב' נפתח בהעמקה תיאורטית של סוגיות **הקול והמבט**. שתי סוגיות המגיעות מלימודי מגדר, תקשורת וסוציולוגיה באוניברסיטה והן בעלות נופך פילוסופי, אקדמי. התכנים יותאמו לרמת התלמידים/ות ויאתגרו אותם להרחיב עוד דעת ולהעלות ברמה המחשבתית. צפייה בקולנוע איננה רק תהליך של התבוננות בהשתקפות של נורמות מוכרות הרחוקות ממני, אלא יכולה לשמש אותנו גם כתהליך של בדיקה עצמית ביחס לנורמות שמציג הסרט, קרי תהליך של כינון סובייקט. נתמודד עם הקושי החוזר של התלמידים/ות "אוף, אפילו סרט אי אפשר לראות בשקט?!", ונעלה אפשרות לקחת חלק ב**נכסים התרבותיים** סביבנו, תוך שאנחנו מאמצים "עמדה של סירוב". סוגיית המבט תבחן גם מצידה של האמנות והמגדר הנזיל שמציעה סינדי שרמן, תוך שאנחנו משתמשים במתודה של צילום מבויים. ממנה נמשיך אל הקול ונפתח עוד את החשיבה לקולות שונים וייחודיים שקוראים אחרת את המציאות ההגמונית כגון הקול הלהט"בי, וכן נצרף לכך חשיבה מורכבת יותר על הטיות. נבחן כיצד הטיות אידיאולוגיות, תרבותיות, כלכליות, חברתיות מצטרפות להטיות המגדריות. נרחיב את היריעה מאשר ל"גבר" א"אשה" ומגדר נזיל יותר, אל עבר קולות שונים של נשים ושל גברים, ובהמשך לכך נבחן את השפעתם בעת קריאה ביקורתית מגדרית של טקסט או סרט. אל הטקסטים הקנוניים ושיקוף הערכים הגמוניים של התרבות השלטת נבחן גם סביב סוגיית הרב תרבותיות, והדיון בהמשכיות למול קונפליקט בין **רב תרבותיות למגדר**. נושא שיוביל אותנו בחזרה לאישי, אך בפרספקטיבה בשלה יותר הבוחנת שוב את תפקידי המגדר במשפחה. אוריינטציה העתיד של תלמידות ותלמידים העומדים בפני פרק נוסף וחדש בחייהם, המגבשים את זהותם בהקשרים של תיאוריה מול פרקטיקה, תתמודד שוב כעת עם חזונו הבוגר יותר, הכולל את תמונת המשפחה העתידית שלהם ויחסי הכוחות בה.

כיתה יב' היא שנה של הובלת שינוי, במהלך השנים נעסוק רבות במנהיגות, במקומו של היחיד, של הצופים מהצד והצורך להיות אזרחים מעורבים. נדגיש את מקומו של הפרט בקביעת ועיצוב החברה הסובבת. היכולת שלנו לחולל שינוי על אף הקושי הכרוך בכך, הידיעה שכל עשייה למען האחר היא יציאה מהגבולות הקהילתיים שלי, וזה לא קל. נעסוק בחשיבות החשיבה הביקורתית והרפלקסיביות לנעשה סביבנו, והקושי והמחיר אותם גובה הבחירה לעשות. בשנה זו נסיף ונשכלל את הרקע והכלים שיקדמו את התלמידים לקידום **מחאה ואקטיביזם** תוך שימוש במושגים המרכזיים, ובחינת עצמם/ן אל מולם כגון: הומופוביה, פורנוגרפיה, יכולת הבעה רגשית אצל נערים,

דימוי גוף, אלימות, רב תרבותיות ועוד. אתגור הנחות הבסיס המניחות "טבע" בכל הנוגע לאלימות בנים, או פאסיביות של נערות ישתקף גם בפרוייקט האמנותי במסכם של השנה: בגרפיטי. בנוסף יש לציין שנקדיש במהלך השנים כ-10-20 שעות שנתיות ללוח השנה ולתאריכים חשובים מבחינה מגדרית. במסגרת זו גם נעסוק בנושאים אלו במסגרת המגמה וגם נעלה באמצעותם נראות לנושא המגדר במרחב הבית ספרי.

נושא	שעות לימוד (ש"ש)	מושגים מרכזיים	מטרות אופרטיביות	ביבליוגרפיה לתלמיד/ה	דרך ההוראה	דרך הערכה ומשקלה
סקר עמדות	2	גיבוש	האם השתננו?		דיון על הסקר	
גיבוש כיתתי	4		סיכום עד כה, פנינו לאן תיאום ציפיות		קבוצת: הקיץ בעין מגדרית	
המבט	34					
תיאוריית המבט בקולנוע	4	המבט, אקספוזיציה שוטית	עמידה על מתי, היכן, מי ומה		הרצאת אורח אוניברסיטת ת"א	
תיאוריית המבט	6	עריכה מגמתית	שימוש במרחקי צילום וזוויות	הצופים/ות כשותפים להתרחשות	צפייה מודרכת בסרטים	
סיור קולנועי	8	חפצון, מבט, פוסט-מודרניזם	חשיבה מחדשת על מגדר, נטייה מינית וקולנוע	מונק, 2012	סיור וצפייה עם הבמאי אילן עבודי, במאי ריאליטי ב"יס"	
המבט בראי האמנות	2	המבט באמנות הצילום	מבט מגדרי: צילום, בימוי, אמנות	סינדי שרמן	היכרות עם שרמן, יצירותיה	-
סינדי שרמן	4	מבט מבויים, התחפשות זהות, מגדרית	היכרות עם עבודתה של שרמן	יצירות שונות	למידת עמיתים צילום של מבויים התלמידים ותיעוד	
סינדי שרמן	4	שרמן ואני	יצירת נראות במרחב בה"ס		תלמידי המגמה ידריכו את תלמידי בית הספר בתערוכה	פרזנטציות+ תערוכת צילום והסבר 25% מצ"ב מערך של העבודה
העצמי וייצוגיו אופנה ולבוש	2	פסיכולוגית העצמי, פרופורמנס	מגזיני "יופי?"	שטרנגר באטלר תקצירים	עבודה בקבוצה על התקצירים ושאלות לדיון	
סיכום המבט	4		סדנה		סדנת פרופורמנס, התנסות וצפייה	
הקול	45					

הקול הנשי	4	הקול הנשי	מחשבות על מוסר וקול, נשי וגברי	גילגן, תקציר	דיון דרך מצגת ועבודה בקבוצות	מצ"ב מערך פרונטלי
שירת נשים ושירת גברים,	4	זהות, מגדר ומחאה	חשיפה לשירה עכשווית של מחאה	ויסמן, 2013 תהילה חכמי, נפתלי שם טוב, עדי קיסר, דורי מנור	קריאה משותפת ועבודה בקבוצות	
בוקר שירה: שירה נשית, שירה גברית	6	היכרות עם שירה ישראלית ואיראנית	משקפיים מגדריים על שירה ותרבות	בנוסף לטקסטים שנזכרו: נוי, 2018	בוקר שירה: פאנל משוררים/ות מלווה בתערוכת תוצרים לקהילה	בוקר השירה בהפקת התלמידים/ות השתתפות פעילה בהפקת האירוע 10%
הקול הגברי	4	תנועה, מימיקה, הגוף ככלי להעברת מסרים	מופע תרבותי בראי מגדרי, הכרות עם יוצרים בינלאומיים	ניב שינפלד ואורן לאור: "פה גדול", "דירת שני חדרים", "קאובוי"	יציאת ערב משותפת למופע: קאובוי בשילוב שיח יוצרים	רפלקציה על היצירה בשיתוף האומנים
נסיכים ונסיכות	3	דיסני כמעצב מודלים	ניתוח סרטים נבחרים של דיסני ופיקסר	סקירת עבודתו משנות ה-50 ועד היום	צפייה ביקורתית בקטעי סרטים	
הקול הנסיכותי שלי	3	בעקבות הנסיכים והנסיכות	עיצוב ה-self על רקע ציפיות		סדנת דימויים מגדריים באנימציה	
שירי ילדים	3	מבט מגדרי על שירי ילדים	חשיבה מחודשת על שירה כסוכנת חיברות בילדות	שירה של מרים שטקליס ילן	דפי עבודה בקבוצות: דני גיבור, הבובה ימימה, לאבא שלי יש סולם	
הקול הלהט"בי	4	סקירה היסטורית	היכרות	משעלי, 2011 הלפרין, 2003 פוקו, 1996 תקצירים	עבודת חקר	
הקול הלהט"בי	6	האם נשמע קולו?	ניתוח פסיקה וחקיקה	מורגנשטרן ואחרים, 2016 תקצירים	ניתוח סוגיות משפטיות: דנילוביץ', יעקובוביץ	מצגת, פרונטלי ועבודה קבוצתית
היכרות עם הקהילה הלהט"בית	8		סיור לימודי בהדרכת חן אריאלי		יום הפנינג בשיתוף עם האגודה הלהט"בית	עבודת חקר+ כתיבת שאלות+ ומבחן בע"פ על כל החומר 15%
תפקידי מגדר במשפחה	22					
מבוא	2	מודלים של משפחות	סקירה ודיון		מצגת פרונטלי	

				במאה ה-21		
		ברונר, 1993 "אמא" איריס אליה כהן "אורי", רחל נפתלי שם טוב דונת, 2010	שירה	אימהות או אי-מהות? על אימהות ואל-הורות	2	אימהות
		שלו, אבא עושה בושות דוד גרוסמן, איתמר	אבהות חדשה חופשת לידה	אבהות	2	אבהות
		עבודה בקבוצות ודין	היכרות עם עבודתם של הנסיך הארי ואובמה בנושא	גברים בטיפול וכמטפלים. התמודדות עם פגיעות	3	גבריות, אבהות וטיפול
		פרונטלי ומצגות	היכרות עם סוגי משפחות	חורגות, מורכבות, משולבות?	2	משפחות חדשות
		למידה עצמאית	בג"ץ ירוס-חקק עדכונים חדשותיים	משפחות חדשות יחידניות	4	משפחות חדשות
		הרצאות אורח/ת לדיני משפחה	- חוק שיפוט בתי הדין הרבניים - הסכם קדם נישואין זכויות וחובות	כאן נתייחס גם לפרידה בקרב בני הנוער	6	פרידה
		מפת חשיבה, מטלות ומשימות שוטפות 10%	סדנה מפת חשיבה: תפקידי המשפחה	החיים עצמם	4	המשפחה שלי בעתיד
					25	רב תרבותיות
		מצגת ודין	יאר גלילי, 2009	הגמוניה ופריבילגיות: ספורט וחברה	4	הגמוניה, והגמוניה גברית
		כתיבת ראיון וצילום של אנשים ברחוב	גאנם, 2008, תקציר	חשיבה רחבה של אזרחית הסוגייה	4	גזענות ומגדר
		מעגלי שיח בקהילת בה"ס	דהאן, 2007, תקציר	הגמוניה ויחסי כח בחברה הישראלית	4	קשת תרבותית
		לימוד בחברתא	אוקין מולר, 1998; דהאן-כלב, 2005	מתח וקונפליקט או השלמה וניגוד?	4	מגדר ורב תרבותיות

פמיניזם דתי	3	מתח וקונפליקט או השלמה וניגוד?	נשיות וגבריות בדת, הכותל, שוויוניות באורתודוקסיה	קהת, 2000	הרצאה אורחת: שרון מייבסקי	
רב רב תרבותיות, סיכום	6				כתיבת מערך, מערך, פרזנטציה והעברת שיעור 10%	כתיבת מערך, מערך, פרזנטציה והעברת שיעור 10%
מחאה ואקטיביזם	34					
מבוא	2	חברה אזרחית		רוזן, הברהמס, 2001 ששון ורפורט 2002. תקצירים	קבוצות דיון בכרטיסיות, ופתיחה למליאה	
החלום	3	חלום עתיד, מעגלי דאגה והשפעה	חלום מיקוד שליטה פנימי וחיצוני, וחזון		כיצד נשפיע על חיינו? סיפורי חיים של דמויות, היכרות עם המושגים	
פתאום קם אדם	3	בעירה פנימית	זיהוי נקודות בעירה פנימיות	הסרט ארין ברקוביץ'	דוח צפייה	
האמנה החברתית	3	אמנה, ערבות הדדית, סולידריות	יחסי מדינה ופרט בהקשר המגדרי	רוסו הובס -קטעי קריאה	מצגת משולבת בקטעי קריאה וניתוח	
המנהיג/ה ואני	4		גילוי עצמי	בהתאם למנהיג/ה הנבחר/ת	עבודת חקר בעקבות המנהיג/ה	
מנהיגות, נשית וגברית?	3	סדנא	היכרות עם מנהיגים/ות וניתוח מטה של מנהיגות.	כל אחד ואחת בהתאם למנהיג/ה הנבחר/ת	יצירת קמפיין קבוצתי הכולל כרזות לבחירת מנהיגות - caanva	מטלת חקר וכרזה, רפלקציה על התהליך כולו.
המחאה החברתית שלי	12	מי אני, ומהי המחאה שבחרתי?	מחוייבות כיתתית שכבה יב'		בחירת ארגון: שדולת הנשים, איג', מעברים	הגשת דפי מידע +רפלקציה 10%
הצופים מהצד	2		חיפוש פנימי של המקורות הפנימיים שלנו לאקטיביות ולפאסיביות.	שירים: שיר נחמה; אני ואתה; לוקח ת'זמן; יושב על הגדר	עבודה בקבוצות על כל שיר עם טושים ובריסטול דיון במליאה	
הצופים מהצד	2	Bystander Effect	הדגשת הקושי והלבטים, מורכבות בהתערבות	המקרה של יסמין פיינגולד ; מאמר "אפקט הצופה מן	כרטיסיות שונות של פגיעה באחר או עוולה	

		הצד" Latane & Darley				
					28	פרוייקט גרפיטי
	מצגת: גרפיטי ומחאה אמנותית		סדרת שיעורים: היכרות עם החומר, בחירת נושא, סלוגן, עיצוב גרפי	8		פרוייקט גרפיטי
	סיור בקבוצות ברחבי ת"א, מודרך וחלקו עצמאי		היכרות עם יצירה ישראלית; השראה	8		סיור גרפיטי
	דיאלוג ושיח פתוח		והתבוננות רפלקטיבית על התהליך שעברו	4		חיפוש אחר האמירה שלי
עבודה + פיץ' 20%	עבודה: צילומים מהסיור וניתוח הגרפיטי		הכנת שבלונה וריסוס ברחבי בית ספר	8		גרפיטי סיכום
שעות כלליות בהתאם לחגים ומועדים בלוח השנה ותערוכת תוצרים					18	
עבודה טקסטואלית ויצירתית של נראות ברחבי בית ספר	יום זכויות האדם הבינלאומי; יום תמיכה בטרנסג'נדרס; יום האשה הבינלאומי; היום נגד הומופוביה; פורים (ושתי ואסתר); פסח (נשים באגדה); יום השואה (אנה פרנק); שבועות (רות); יום עיון בחוג ללימודי מגדר, אוניברסיטת תל אביב; וכו'.			10		מועדים משתנים
עבודה קבוצתית: בחירת נושא, א/נשי מפתח, מתודות, תיאום, כיבוד, תערוכה	למידה משמעותית באמצעות יצירת ערב קהילתי. אקטיביזם בבית ספר		הכנה והשתתפות בתערוכה	8		יזמות, ארגון והפקה של ערב קהילתי

15. ביבליוגרפיה כללית

בתוך הרשימה צבענו בסגול את המקורות אליהם יחשפו התלמידים/ות במהלך השנה דרך המקראה שנחלק מראש. מרביתם של המאמרים הללו ינתנו בצורה תקציר שנכין מראש, כך נוודא שהרשימה היא אכן אפשרית וברת ביצוע מבחינת התלמידים/ות. בה בעת, חלק מרכזי במגמה הוא פתיחת אופקים ועידוד הסקרנות ולכן במהלך השיעורים אנחנו מזכירות לא פעם ספרות רלוונטית שאינם חומרי קריאה מחייבים. חלק מהחומרים הללו נעלה לקלאסרום כקריאת רשות לטובת התלמידים/ות שמעוניינים בהעמקה.

ביבליוגרפיה המאורגנת על פי מושגים ותיאוריות מרכזיות בכל שכבה

מרביתה מיועדת לצוות כחומרים להכניס למצגות, לייצר כרטיסיות לדין, לחשיבה. **ביבליוגרפיה שמסומנת בסגול, ביבליוגרפיה שתנתן לתלמיד/ה, לרוב בצורה של תקציר מעובד.**

מושגים ותיאוריות מרכזיות, שכבה יא'

מין ומגדר, פטריארכיה, סטראוטיפים והבניה חברתית

אברהם-ענית, יהודית. 2007. "מדוע דבר לא השתנה". עיונים-בחינוך, בחברה, בטכנולוגיה ובמדע. 4.

אורטנר, שרי. 2007 (1974). "האם היחס שבין הנשי לגברי הוא כמו היחס שבין הטבע לתרבות?". דרכים לחשיבה פמיניסטית, מבוא ללימודי מגדר. עורכות: ינאי, אלאור, לובין והרצוג. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 25-45. תקציר.

בוגוש, רינה. ודון יחיא, רחל. 1999. מגדר ומשפט – אפליית נשים בבתי המשפט בישראל. ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל.

דהאן, יוסי. 2007. "פמיניזם וצדק חברתי". תיאוריות של צדק חברתי. משרד הבטחון: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 193-213.

דה-בובאר, סימון. 2001. "הקדמה". המין השני. תל אביב: בבל. עמ' 9-27. תרגום מצרפתית: שרון פרמינגר.

למיש, דפנה. 2011. "הבנים על הבנות: מיפוי מגדר ומשפחה של תוכניות טלוויזיה לילדים בישראל". מסגרות מדיה. הרצליה: המרכז הבינתחומי. (6). עמ' 61-88.

מלאך-פיינס, איילה. 1998. פסיכולוגיה של המינים. רעננה: אוניברסיטה הפתוחה. יחידות 5, 6, 7. משרד החינוך. 2002. שוויון בין המינים – מגדר, חינוך ומה שביניהם: מדיניות, אסטרטגיות

ויישום במערכת החינוך. ירושלים: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך.

פוקו, מישל. 2008. תולדות המיניות 1 – הרצון לדעת. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 7-53.

סגן, נאוה. וקצוביץ, אורלי. 1995. מצא מין את שוויונו. ירושלים: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך.

עמיחי, יהודה. 1998. פתוח סגור פתוח. הוצאת שוקן. סדרת שירים 14, שירים: 2,4,7,9,11,14. פרידגוט-נצר, ליאת. 2008. "שופט כפרשן: מהלכה למעשה". קריית המשפט. ז. התשס"ח. עמ' 3-59. תקציר.

צמרת-קרצ'ר, הגר ואחרות. 2017. מדד המגדר, אי שוויון מגדרי בישראל 2017. ירושלים: ון ליר. קוליק, ליאת. 2006. "סטריאוטיפים מגדריים בקרב מתבגרים: תרומתם של משתני רקע, העברה בין-דורית ומשתני אישיות". מגמות, כתב עת למדעי ההתנהגות. מד'. גיליון 3. אוגוסט. ירושלים: מכון הנרייטה סאלד. עמ' 556-577. תקציר.

קמיר, אורית. 2002. פמיניזם, זכויות ומשפט. ירושלים: משרד הביטחון ההוצאה לאור. עמ' 173-188.

שוורץ, ירון. 2013. נערים, מגדר וחינוך – ממשבר לפתרון: המעבר הנדרש מחינוך משמר-משמר מגדר, ל-'חינוך מגיב למגדר'. היחידה לשוויון בין המינים, משרד החינוך. תקציר.

גוף

אלפר, לירן. וקמה, עמית. 2007. עיצוב הגוף וחיטוב הזהות: ייצוגי הגוף בטלוויזיה המסחרית. סדרת אגרתא אוניברסיטת תל אביב: מכון חיים הרצוג. תקציר.

אמיר, דלילה. העליון, הילה. שושי, ניבה. ומאור, מאיה. 2009. להיות עם (למודי מגדר) ולהרגיש בלי (גוף) נוכחותו הנעלמת של הגוף בלימודי מגדר בישראל". מגדר ואתניות בהשכלה הגבוהה בישראל. עורכות: הרץ, לזרוביץ ואופלטקה. חיפה: פרדס. עמ' 189-209.

גולדין, סיגל. 2002. "אנורקסיה בישראל" או אנורקסיה ישראלית? "כמה הערות על "תסמונת תלוית תרבות" בהקשר גלוקלי". סוציולוגיה ישראלית. (ד). עמ' 105-141. תקציר.

הלפרין, דויד. 2002. "הגוף הדמוקרטי: זנות ואזרחות באתונה הקלאסית". זמנים. (78). 16-25.

וולף, נעמי. 2004. "הקדמה". מיתוס היופי: השימוש בייצוגים של יופי נגד נשים. הוצאת מגדרים. עמ' 18-26.

ליברכט, סביון. 1986. תפוחים מן המדבר. ספרית הפועלים. עמ' 65-75.

מטלון, רונית. 1992. "ילדה בקפה". זרים בבית. הספרייה החדשה. עמ' 53-71.

מקינן, קתרין. 2005. פמיניזם משפטי בתיאוריה ובפרקטיקה. תל אביב: רסלינג, עמ' 23-34.

פיסו, רונית. 2011. "אלימות". נשים לגופן, בריאות, גוף, מיניות, יחסים. בן שמן: הוצאת מודן. עמ' 170-175.

פנק, דניאל. 2013. יומן של גוף. תל אביב: אחוזת בית. מבחר עמודים להקראה בכיתה.

קריסטבה, ג'וליה. 2005. "מן הכלוך אל הטומאה". כוחות האימה. תל אביב: רסלינג. עמ' 47-72.

תמיר, טל (עורכת). 2011. "דימוי גוף". נשים לגופן, בריאות, גוף, מיניות, יחסים. בן שמן: הוצאת מודן. עמ' 25-50.

ע"פ 5612/92 מדינת ישראל נ' בארי, פ"ד מח(1) 302 (1993).
 ע"פ 6353/94 בוחבט נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 647 (1995).
 דנ"א 2401/95 נחמני נ' נחמני, פ"ד נ(4) 661 (1996).
 בג"ץ 5432/03 ש.י.ן – לשיון ייצוג לנשים נ' המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין, פ"ד נח(3) 65.
 חוק למניעת הטרדה מינית התשנ"ח – 1998, תיקון 10 לחוק (חוק הסרטונים).

סרטים / קטעי סרטים

הדרדסים, פרק 1

היפיפייה הנרדמת

יש לה ביצים

בילי אליוט

מואנה

חיוך של מונה ליזה

סרטונים של לייסי גרין

Obsessed with my Body – chanel 4 documentry (יס דוקו)

קליפים לדוגמא

One Direction, what make you beautiful

Meghan Trainor, All about that bass

Beyonce, Pretty Hurts

Christina Aguilera, Beautiful

מושגים ותיאוריות מרכזיות, שכבה יא'

מגדר, חינוך, זכויות ודמוקרטיה

אשכנזי, ורדה. 2016. להיות אזרחים בישראל. הוצאת מעלות.
 בן-צבי מאיר, שושנה. 2001. מגדר וחינוך, לשיעור "סוגיות מגדר (ג'נדר) בחינוך". חיפה:
 אוניברסיטת חיפה, החוג לחינוך, התחום לניהול ולפיתוח מערכות חינוך.
 ברקוביץ, רות. 2006. "הקשר בין הפעלת אלימות וקורבנות לאלימות בקרב תלמידים". מאמרים
ושיחות בחינוך. תל אביב: ספרית פועלים. עמ' 23-31.
 גולדמן, דניאל. 1997. אינטלגנציה רגשית. תל אביב: הוצאת מטר. עמ' 58-59, 115-129, 165,
 290, 306, 308.
 גור-זיו, חגית. (עורכת). 2005. מיליטריזם בחינוך. תל-אביב: הוצאת בבל. תקציר המבוא.
 גלעד, א', שכטר, מרים. 2010. דיאלוג מגדרי בחינוך – בין תאוריה למעשה. אחוה המכללה

האקדמית לחינוך.
קליין, אסתר. 2000. "תהליכים של הבניית מגדר בבית הספר". מיניות ומגדר בחינוך. עורך: שלסקי. תל אביב: הוצאת רמות. עמ' 113-133.

רידר, אינדורסקי אסתי. 2018. ושאינן נראות: פמיניזם חרדי - המקרה של "לא נבחרות לא בוחרות". הוצאת פרדס.
תמיר, יעל. ובן פורת, סיגל. 2002. "להחליץ מן המראה שבקיר". פנים, כתב עת לתרבות, חברה וחינוך. (22) סתיו. עמ' 23-31.

תיאוריות פמיניסטיות, גלים ופמיניזמים

ולסטונקרפט, מרי. 2006. "הגנה על זכויות האישה". ללמוד פמיניזם: מקראה, מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית. עורכות: באום ואחרות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 18-32.
ריץ', אדריאן. 1989. ילוד אשה. תל אביב: עם עובד. עמ' 161-184, 42-43, 313-319.
פרידן, בטי. 2006. (1975). "הבעיה שאין לה שם". ללמוד פמיניזם: מקראה, מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עורכות: באום ואחרות. עמ' 50-61.
פרויד, זיגמונד. 2002. מיניות ואהבה. עם עובד.
הוקס, בל. פמיניזם זה לכולם, פוליטיקה מכל הלב. הוצאת פרדס. עמ' 15-20.
וולף, וירג'יניה. 2003. חדר משלך. ידיעות אחרונות-ספרי חמד. עמ' 35-51.

גבריות

אפטר, יאיר. 2015. "עזרת גברים: אשנב לטיפול רגיש מגדר". אתר פסיכולוגיה עברית.
גולזמן, מיכאל. 1997. "הכמיהה להטרוסקסואליות: ציונות ומיניות באלטנוילנד". תיאוריה וביקורת. (11). עמ' 145-162.
גורביץ, דוד. 2001. "גברים אבודים". מוזה. (3) ינואר. עמ' 37-40.
הולנדר, ע'. 2000. דימויי גבריות ותפיסת מחירה בקרב נערים מתבגרים בישראל. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.
זינו, ע'. 2006. תפיסתם של בני נוער בישראל את האלימות ואת ההתמודדות עם האלימות בבית הספר. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.
חרמוני, מתן. 2017. קרבת דם. תל אביב וירושלים: כתר.
טריזובר, אורי. 2005. "צעדי ריקוד של פיתה על קערת חומוס: שיחה עם המשורר רוני סומק בנושא גבריות ואפיונים גבריים בשירה". עתון 77. 302. יוני. עמ' 18-16.
נרדי, חן. ונרדי, רבקה. 1992. גברים בשינוי: בדרך לגבריות אחרת. תל אביב: מודן. מבוא.
קונל, ריווין. 2009. "פרקטיקה ואוטופיה". גבהריות. חיפה: הוצאת פרדס. עמ' 235-251. תקציר.
קפלן, דני. 2004. הלשון האבודה של העגורנים: תקשורת גברית כשיח של פיתוי. הרצאה בכנס

על גבריות. תל-אביב.
 רז, יוסף. 2001. "הגוף הצבאי: מזכירים גברי ויחסים הומואירוטיים בקולנוע הישראלי". תיאוריה וביקורת. 18, עמ' 11-46.
 שוורץ, ירון. 2013. גברים (חדשים) מחנכים נערים (ישנים): דילמות בחינוך נערים לשוויון מגדרי בתיכונים בישראל. במסגרת תוכנית ההתערבות נ.מ.ש. עבודה לשם קבלת תואר דוקטורט. רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.
 שלו, מאיר. 1988. אבא עושה בושות. הוצאת כתר.
 ששון-לוי, אורנה. 2003. "גבריות מתוך מחאה: על כינון הזהויות של חיילים בתפקידי צווארון כחול". סוציולוגיה ישראלית. (ה'). עמ' 15-4.
 ששון-לוי, אורנה. 2006. זהויות במדים. ירושלים: מאגנס והקיבוץ המאוחד. מבוא. תקציר.

מתודולוגיות

לביא אג'אי, מאיה. 2014. "זה המחקר שלי, שלך, שלנו - שימוש במחקר פעולה-משתף כמתודולוגיה פמיניסטית". מתודולוגיות מחקר פמיניסטיות. עורכות: קרומר נבו, לביא אג'אי והקר. תל אביב: מגדרים הקיבוץ המאוחד. עמ' 192-209.
 ליבליך, עמליה. וויסמן, ה. 2009. "שיקולים אתיים במחקר נרטיבי סוגיות, מחשבות והרהורים". עורכים: ליבליך, שחר, קרומר נבו ולביא אג'אי. סוגיות במחקר הנרטיבי: תבחיני איכות, אתיקה. אוניברסיטת בן גוריון בנגב: המרכז הישראלי- למחקר איכותני והעמותה לחקר האדם הרב מימדי. ספקטור מרזל, גבריאלה. 2008. צברים לא מזדקנים: סיפורי חיים של קצינים בכירים מדור תש"ח. ירושלים: מאגנס.
 צבר בן יהושע, נעמה. 2002. "מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותי, השפעות וזרמים". מסורות וזרמים במחקר האיכותי. תל אביב: דביר. עמ' 13-20.
 קרומר נבו, מיכל. לביא אג'אי, מאיה והקר, דפנה. 2014. "הזמנה לדיון במתודולוגיות מחקר פמיניסטיות". מתודולוגיות מחקר פמיניסטיות. תל אביב: מגדרים הקיבוץ המאוחד. עמ' 7-22. תקציר.
 שלסקי, שמחה. ואלפרט, ברכה. 2007. "כתיבה כיצירת ידע". דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט. תל אביב: מכון מופ"ת. עמ' 17-69.
 שקדי, אשר. 2003. מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני תיאורי ויישום. תל אביב: רמות. עמ' 23-36.

אקלים חברתי ישראלי: הבנייה חברתית וביטוייה היומיומיים: דת ומדינה, צבא ומשפחה
 אלבוים-דרור, רחל. 2001. "האישה הציונית האידיאלית". התשמע קולי? ייצוגים של נשים בתרבות הישראלית. עורכת: עצמון. ירושלים: מכון ון ליר.
 אלתרמן, נתן. 1957. "ניגון עתיק". עיר היונה. הוצאת מחברות לספרות.

אמיר, דלילה. ושושי, ניבה. תשס"ז. "חוק ההפלות הישראלי – היבט מגדרי ופמיניסטי". עיונים במשפט, מגדר ופמיניזם. עורכות: ברק-ארז, יניסקי-רביד, ביטון ופוגץ'. ארהרד, רחל. ושמר-אלקיים, טל. 2003. "הייעוץ החינוכי באספקלריית המנהלים". הייעוץ החינוכי. י"ב: 33-47.

בג"ץ 1000/92 בבלי נ' ביה"ד הרבני הגדול, פ"ד מח(2) 221 (1994).

בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט(4) 94 (1995).

בג"ץ 1758/11 גורן נ' הום סנטר (עשה זאת בעצמך) בע"מ, תק-על 2012(2) 3169 (2012).

בילסקי, ליאורה. 1997. "נשים מוכות: מהגנה עצמית להגנת העצמיות". פלילים. (ו).

בן אליהו, הדס. ולרר, זאב. 2015. מפרקטיקה מגדרית לפרקטיקה של שוויון, מדריך למשתמש. ירושלים: מכון ון ליר.

גומברייך, ארנסט. אמנות ואשליה: הפסיכולוגיה של היצוג התמונתי. פרק 9. עמ' 17-21.

גלזמן, מיכאל. 2007. הגוף הציוני - לאומיות, מגדר ומיניות בספרות העברית החדשה. 67-95.

גרוס, אייל. 2000. "מיניות, גבריות, צבא ואזרחות: שירות הומאים ולסביות בצה"ל במשקפיים השוואתיים". פלילים. (ט). עמ' 183-95.

גרסיה מארקס, גבריאל. 1980. "אדון זקן מאוד עם כנפיים ענקיות". הסיפור העצוב שלא ייאמן על אנדריה התמה וסבתה האכזרית. תל אביב וירושלים: הוצאת שוקן.

דיודוב-מוטולה, סיגל. 1995. "פסק דין פמיניסטי? היבט נוסף על פרשת נחמני". עיוני משפט. (כ).

דקל, טל. 2011. (מ)וגדרות אמנות והגות פמיניסטית. מבוא. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

הלפרן, רוני. 2012. "מבוא: חדר משלך: דיון במרחב הנשי". גוף בלא נחת תל אביב: הוצאת מגדרים. עמ' 16-23.

יולומבסקי, ענבל. ותמיר, טל. 2013. בין תיאוריה למציאות: נשים בישראל 2012. רמת גן: שדולת הנשים.

ינאי, ניצה. 2007. "שאלת המדע בפמיניזם - סנדרה הארדינג וסוגיית החקירה המדעית בפמיניזם". דרכים לחשיבה פמיניסטית - מבוא ללימודי מגדר. עורכות: ינאי, אלאור, לובין ונווה. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 391-351.

לבנת, יובל. תשנ"ח. "אונס, שתיקה, גבר אישה (יסוד אי-ההסכמה בעבירת האונס)". פלילים. (ו).

לבנקרון, נעמי. 2016. "הלקוח תמיד צודק". נשים לגופן, בריאות, גוף, מיניות, יחסים. תמיר (עורכת). בן שמן: הוצאת מודן.

להב עירית ולמיש דפנה. 2003. רומנטי, רגיש ובעל חוש הומור? דימויי גברים בפרסומת הישראלית, מגמות מב (4): 671-691.

למיש, דפנה. 2002. לגדול עם הטלוויזיה: המסך הקטן בחייהם של ילדים ובני נוער. האוניברסיטה הפתוחה. יחידה 6.

מאלווי, לורה. 2006. (1975). "עונג חזותי וקולנוע נרטיבי". ללמוד פמיניזם: מקראה, מאמרים ומסמכי יסוד במחשבה פמיניסטית. תל אביב: מגדרים הקיבוץ המאוחד. עורכות: באום ואחרות.

נחושתן, יוסי. תשנ"ט. "אפליית גברים בצה"ל (בעקבות בג"צ 4541/94 אליס מילר נ' שר הביטחון)". המשפט. (ד).

פוגל-ביז'אווי, סילביה. 2011. "הדרה, דמוקרטיזציה ומה שביניהן". דמוקרטיה ופמיניזם: מגדר, אזרחות וזכויות אדם. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 137 – 157.

פוגל-ביז'אווי, סילביה. 2011. "האזרחות הפוליטית של נשים: הפוליטיקה של השילוב". דמוקרטיה ופמיניזם: מגדר, אזרחות וזכויות אדם. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 113-137.

פירסט, ענת. ואגמון-גונן, מיכל. תשס"ז. "המכונית שווה יותר?! הענישה בעבירות אלימות נגד בנות זוג". עיונים במשפט, מגדר ופמיניזם. עורכות: ברק-ארז, יניסקי-רביד, ביטון ופוגץ'.

פלג-ברקת, א. 2014. "הארכיאולוגיה לובשת פראדה". אודיסיאה. (25). עמ' 60-67.

קמיר, אורית. 2014. "האם בישראל האישי הנשי הוא פוליטי? אפליית נשים מבית, הדרתן במרחב הציבורי וחינוך פוליטי בישראל". כן בבית ספרנו, מאמרים על חינוך פוליטי. עורך: מיכאלי. הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 123-150.

קהת, חנה. 2000. "לשבור את המעגל הפטריארכלי". פנים, כתב עת לתרבות, חברה וחינוך. (22) סתיו. עמ' 23-31. תקציר.

קרת, אתגר. 2002. "הצפירה". צנורות. זמורה ביתן.

רבין מרגליות, שרון. תשס"ח. "ההסבר (תירוץ) השוקי לפערי שכר מגדריים: בעקבות פסק דין הומסנטרס (עשה זאת בעצמך) בע"מ נ' אורית גורן". הפרקליט. (נ).

רגב, מוטי. 2011. סוציולוגיה של התרבות. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

תירוש, יופי. תשס"ז. "אליס בארץ (ה)מראה: הרהורים על השתקפויות הגוף הנשי בשיח על שילוב נשים בתפקידי לחימה בישראל". עיונים במשפט, מגדר ופמיניזם. 885. עורכות: ברק-ארז, יניסקי-רז יוסף. 2010. "הפוליטיקה של הנורמלי: מין ואומה בקולנוע של איתן פוקס ועמוס גוטמן". לדעת גבר: מיניות, גבריות ואתניות בקולנוע הישראלי. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 213-183.

שקדיאל, לאה. 2004. "פמיניזם וחינוך: חשיפת הפער המגדרי המוכחש – מנוף לצמצום כל הפערים הגלויים". אי שוויון בחינוך. בעריכת גולן-עגנון. תל אביב: הוצאת בבל. עמ' 93-102.

גורי, חיים. "בלדה על יצחק שדה"

עמיחי, יהודה. "אמרתי לך שיהיה כך ולא האמנת", "ואיך עומדים בטקס זכרון"
סומק, רוני. "בלוז דוגמנית עירום", "אמא אמרה לי"

סרטים

גט – המשפט של ויויאן אמסלם. 2014.

יוסי וג'אגר, איתן פוקס, 2002.

הסופרג'יסטיות, שרה גברון, 2015

גבירתי הנאוה (קטעים נבחרים)

שפה

איזנרייך, דפנה. 'דברו אלינו' כי שפה בוראת מציאות מגדרית. www.gendersite.org.il/wp-content/uploads/2016/11/
איוניר, שרה. 2002. "האמפתיה כשביל ל"מקומו" של הזולת". פרקי אמהות – נשים ישראליות מגיבות ל"פרקי אבות". עורכת: משאלי. הוצאת ידיעות אחרונות
איריגרי, לוס. 2000. "כששפתותינו מדברות זו לזו". מין זה שאינו אחד. ת"א: רסלינג. עמ' 65-79.
אלבין – איגנפלד, פנינה. 2007. "לשון והבדלי שפה בין נשים וגברים". קול שלי קול שלך, מגדר חינוך וחברה. מכללת אחוה.
אלמוג, שולמית. 2006. "קודיפיקציה עברית: שפת המשפט ושפת השוויון". משפט ועסקים. ד'. עמ' 539-559.
בטלר, ג'ודית. 2003. "חיקוי ומרי מגדרי". מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. עורכים: קדר, זיו וקנר. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 329-346.
ברטשלינג, אורית. 2012. "בכל יש מגדר: על תפקיד העבר ית בכינון הגוף והזהות הטרנסג'נדרים". סוציולוגיה ישראלית. (יד). עמ' 135-157.
הורביץ, אריאל. 2004. "מקדשים". שיר מתוך האלבום: מנסה ספר.
וולך, יונה. 1992. "עברית". תת הכרה נפתחת כמו מניפה, מבחר השירים 1963-1985. הקיבוץ המאוחד והספריה החדשה. עמ' 182-180.
וולף וירג'יניה. 2008. "מקצועות לנשים". מות העש. תל אביב: כתר. עמ' 203-210.
לובין, אורלי. 2009. "הפוליטיקה של כתיבה נשית". עיתון 77: מי מפחד מוירג'יניות: נשים כותבות נשיות. עורכת: תמר משמר. גליון 341-342. ספטמבר-אוקטובר. עמ' 14-19.
למיש, דפנה. 2002. "המדיה, הזונה והמדונה". פנים, כתב עת לתרבות, חברה וחינוך. (22). סתיו. עמ' 84-93. תקציר.

מושגים ותיאוריות מרכזיות, שכבה יב'

קול ומבט

גיליגן, קרול. 1995. "מבוא" ו"מכתב לקוראים". בקול שונה. תל אביב: ספריית הפועלים. עמ' 13-30.
הלפרין, דייד. 2003. "שתי השקפות על אהבה יוונית: האראלד פאטצר ומישל פוקו".
מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. עורכים: קידר וזיו. רעננה: הקיבוץ המאוחד. עמ' 151-177.

וייסמן, דורית. 213. המלכה העירומה, אנתולוגיה. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.

להב, הגר. 2007. אם עבריה, ורק אם עבריה: מבט מגדרי על סיקור מלחמת לבנון השנייה בטלוויזיה הישראלית. מרכז קשב.

מונק, יעל. 2012. "האוטוביוגרפיה הנשית". גולים בגבולם, הקולנוע הישראלי במפנה האלף. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 175-195. תקציר.

מורגנשטרן, עינב. לושינסקי, יניב, והראל אלון. 2016. זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית. ירושלים: הוצאת נבו.

משעלי, יעל. 2011. "זהות מגדרית". נשים לגופן, בריאות, גוף, מיניות, יחסים. תמיר (עורכת). בן שמן: הוצאת מודן. עמ' 195-213. תקציר.

פוקן, מישל. 1996. תולדות המיניות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 12-38.

פרסר, רות. 2011. "יחסים עם נשים". נשים לגופן, בריאות, גוף, מיניות, יחסים. תמיר (עורכת). בן שמן: הוצאת מודן. עמ' 251-280.

רתוק, לילי. 1994. "כל אשה מכירה את זה". הקול האחר. הספריה החדשה.

רייך, ע' 1996: תולדות הלבוש, מחלקת הפרסומים של משרד החינוך והתרבות.

שוחט, אלה. 2001. "היסטוריות שנויות במחלוקת: בין אירופוצנטריות לרב תרבותיות". זכרונות אסורים: לקראת מחשבה רב תרבותית. תל אביב: בימת קדם לספרות.

שטרנגר, קרלו. 2005. העצמי כפרויקט עיצוב. תרגום: א' זילברשטיין, תל אביב: עם עובד – ספרית אפקים. תקציר.

קטעים מסדרות טלוויזיה (בחינת יחסי פרפורמנס, מיניות, סטראוטיפים והתנגדויות)

אני אוהב את לואי - I Love Lucy ג'ס אופנהיימר 1951-1957

רוזאן - Roseanne רוזאן בר ומאט וויליאמס 1988-1997, 2018 (פרק 1)

קוטלת הערפדים באפי, 1997-2003

סקס והעיר הגדולה, 1998-2004

כתום זה השחור החדש, 2013-2017

תפקידי מגדר במשפחה

ביז'אוי - פוגל, סילביה. 2003. "אוטופיה רומנטית", משפחתיות ושינוי חברתי: עמדות של סטודנטיות וסטודנטים, יהודיות/ם וערביות/ם המכשירים/ות את עצמן/ם למקצועות ההוראה ביחס למוסד המשפחה. בי ת ברל.

ביטון, יפעת. 2002. "השפעתו של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו על מעמדם של זוגות חד מיניים". קרית המשפט. (ב). 461-401.

בילסקי ליאורה. 2004. "פמיניזם ומשפחתיות בישראל: קריאה חדשה במגילת רות". על אהבת אם ועל מורא אב. תל אביב: כתר. עמ' 194-246.

בילסקי, ליאורה. תשנ"ח. "מהגנה עצמית להגנת העצמיות". פלילים. ו'. 5-64.

- בן-עמי פיינגולד. 1996. "עקרה". ללמוד רחל: ניתוח ספרותי ומערכי שיעור לחטיבת-הביניים ולחטיבה העליונה. תל אביב: רמות – אוניברסיטת תל אביב. עמ' 83–84.
- ז'ז'ה, ברונר. 1993. "קולה של אמא, או: דיאלקטיקות של תודעה עצמית". זמנים. חורף. 46-47.
- הקר, דפנה. שמיר, רונן. 2007. "'אימהות', 'אבהות', משפחה: בין אינטואיציה להלכה פסוקה". משפחות בראייה סוציולוגית ואנתרופולוגית. עורכת: בוניס. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 280-309.
- דונת, אורנה. 2010. "פרו נטורליזם סדוק: נרטיבים של הולדה ואי הולדה בישראל". סוציולוגיה ישראלית. (י"א) (2). עמ' 417-439. תקציר.
- להב, עירית ולמיש, דפנה. 2003. "רומנטי, רגיש ובעל חוש הומור? דימויי גברים בפרסומת הישראלית". מגמות. מב(4): 671 – 691.
- פרידמן, אריאלה. 2007. "אימהות בראי התיאוריה". דרכים לחשיבה פמיניסטית: מבוא ללימודי מגדר. עורכות: ניצה ינאי וחנה נווה. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 189-242.
- ריבקוביץ, דליה. 1995. "המרינוטה סינדרלה". כל השירים עד כה. הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- פרץ, נדב. 2010. לגרום לאבות לטפל - חופשת לידה לאבות בישראל: המלצות למדיניות. ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- שנקר-שרק, דניאלה. 2010. "פוליטיקה של החלשה: משטר הרווחה הישראלי מפרספקטיבה מגדרית". מדינה מפקירה מדינה משגיחה: מדיניות חברתית בישראל 1985-2008. כץ וצפדיה (עורכים). תל-אביב: רסלינג.
- 5901-09 ת"א יעקובוביץ נ' בית הארחה וגן אירועים יד השמונה
- בג"ץ 721/94 אל-על נתיבי אויר לישראל נ' יונתן דנילוביץ ובית הדין הארצי לעבודה
- בג"ץ 1758/11 אורית גורן ואח' נ' הום סנטר (עשה זאת בעצמך) בע"מ ואח'
- בג"ץ בע"א 10280/01, ירוס-חקק נגד היועץ המשפטי לממשלה
- רב תרבותיות**
- נוי, אורלי (תרגום). 2018. ימים משונים הם אלה, יפתי. קובץ מהשירה המודרנית באיראן. תל אביב: הוצאת כתב.
- קיסר, עדי. 2014. שחור על גבי שחור. גרילה תרבות
- אליה-כהן, איריס. 2010. מכתוב. הקיבוץ המאוחד וסימן קריאה.
- אנגלנדר, יקיר. ושגיא, אבי. 2013. גוף ומיניות בשיח הציוני-דתי החדש. ירושלים: מכון הרטמן.
- גאנס, הונידה. 2008. "מהו צבעו של הערבי? מבט ביקורתי על משחקי צבע". בתוך: שנהב ויונה (עורכים). גזענות בישראל. ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד: 76-92.
- גיאתרי, ספיבק. 1995. "כלום יכולים המוכפפים לדבר". תיאוריה וביקורת. (7) חורף. עמ' 31-66.
- גילברט, סנדרה וגובאר, סוזן. 2006 [1979]. "ראי הקיר של המלכה". בתוך: ינאי ואחרות (עורכות). דרכים לחשיבה פמיניסטית. האוניברסיטה הפתוחה: רעננה. עמ' 157-203.

גלילי, יאיר. 2009. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. מבוא. תקציר.

דהאן, יוסי. 2007. "חירותו של השילוש: המזרחית, הדמוקרטית והקשת". קשת של דעות: סדר יום מזרחי לחברה בישראל. עורכים: יונה, נעמן ומחלב. ירושלים: ספרי נובמבר. עמ' 38-45.

דהאן-כלב, הנרייט. 2005. "פמיניזם מזרחי, פוסט קולוניאליזם וגלובליזציה". תרבות דמוקרטית. (10). רמת גן. עמ' 135-161.

הוקס, בל. 2002. פמיניזם זה לכולם. חיפה: הוצאת פרדס.

חסן, מנאר. 1999. "הפוליטיקה של הכבוד: הפטריארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה" בתוך. מין מגדר פוליטיקה. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 267-305.

ליש, אהרון. 1995. "מעמד האישה המוסלמית בבית-הדין השרעי בישראל". מעמד האישה בחברה ובמשפט. עורכות: רדאי, שלו וליבן-קובי.

לנדאו, עדו. תשס"ה. "פמיניזם ורב תרבותיות". רב תרבותיות במבחן הישראליות. עורך אוהד נחתומי. ירושלים: מאגנס. עמ' 93-100.

מולר אוקין סוזן, 1998. "הרהורים על פמיניזם ורב תרבותיות". פוליטיקה. 1: 9-27.

מונטרסקו, דניאל. 2003. "זהות מתוך זרות: הבניות תרבותיות של גבריות ערבית ביפו". סוציולוגיה ישראלית. (ה'). עמ' 121-159.

מוצפי האלר, פנינה. 2005. "אשכנזייה שנשבתה: קווים לקראת היסטוריוגרפיה ביקורתית-פמיניסטית ישראלית". אשה במזרח, אשה ממזרח: סיפורה של היהודייה בת המזרח. עורכים: כהן ורגב. רמת גן: הוצאת אוניברסיטת בר אילן. עמ' 267-282.

סקוט, ג'ואן וולך. 2006. "מגדר: קטגוריה שימושית לניתוח היסטורי". ללמוד פמיניזם: מקראה. עורכות: דלית באום ואחרות. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 327-356.

פוקס, הדס. ופרידמן ווילסון, תמר. 2017. מגמות בהשכלה ובשכר בקרב ישראלים ממוצא אתיופאי: מבט מגדרי. מכון טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

רימלט, נויה. 2012. "המשפט כסוכן של רב-תרבותיות: על אוטופיה ומציאות בפרשת ההפרדה באוטובוסים". משפטים. מב'. עמ' 773-834.

שטופלר, גילה. תש"ע. "מאחורי הרעלה – הטלת מגבלות על עטיית כיסוי-ראש לנשים במדינות ליברליות". משפט וממשל. יב'. עמ' 191-226.

שקלים, אסתר. 2006. שרקיה. תל אביב: זמורה ביתן.

מחאה ואקטיביזם

אילוז, איה. 1997. האוטופיה הרומנטית – בין אהבה לצרכנות. חיפה: זמורה-ביתן. תקציר.

אלמוג, שולמית. 2012. "אור". משפט וקולנוע. הוצאת נבו, עמ' 128-138.

אנג'לו, מאיה. 2005. כשמשיות קיץ בסופת הוריקן, מבחר שירים. הוצאת כרמל.

בת הים הקטנה. אגדות אנדרסן. מסדה. עמ' 49-70.

בטלהיים, ברונז. 1987. "מבוא: המאבק למשמעות". קסמן של אגדות. ת"א: רשפים. עמ' 9-21.

דהאן, יוסי. 2007. "פמיניזם וצדק חברתי". תיאוריות של צדק חברתי. תל אביב: האוניברסיטה המשודרת. עמ' 193-213. תקציר.

הברמאס, יורגן. 2001. הקונסטלציה הפוסט-לאומית. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

הרמן, תמר. 1995. מלמטה למעלה: תנועות חברתיות ומחאה פוליטית. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, כרך א'.

יונה, יוסי. ושנהב, יהודה. 2005. רב-תרבותיות מהי? – על הפוליטיקה של השונות בישראל. תל אביב: בבל.

מדריך לאקטיביזם, ירושלים: שתיל.

משעול, אגי. 2009. ביקור בית. תל אביב: הקיבוץ המאוחד (השירים: "חברות"; "גם אני רוצה להתחתן עם עקרת בית"; "ופונה לנוח").

צוקרמן, משה. 2002. חרושת הישראליות: מיתוסים ואידאולוגיה בחברה מסוכסכת. תל אביב: רסלינג, עמ' 59-70.

קארי, ג'ימס. 2004. "גישה לתקשורת כתרבות". תקשורת כתרבות. עורכות: ליבס וטלמון. כרך א'. עמ' 103 - 120. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

קוסופסקי סדג'וויק, איב. 2006. "האפיסטמולוגיה של הארון". מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית. עורכים: קדר, זיו וקנר. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, סדרת מגדרים. עמ' 303-328.

קליין, נעמי. 2005. NO LOGO. תל אביב: הוצאת בבל.

רוזן, לאה. 2001. "מושג החברה האזרחית". ישראל: מחברה מגויסת לחברה אזרחית. עורכים: פלד ואופיר. ירושלים ותל אביב: מכון ון ליר בירושלים והקיבוץ המאוחד, עמ' 27-34.

ששון לוי, אורנה, ורפורט, תמר. 2002. "גוף, אידיאולוגיה ומגדר בתנועות חברתיות". מגמות. מא (4). עמ' 489-513.

תמיר, טל. 2010. "בין משפט לחברה: שדולת הנשים בישראל". האם המשפט חשוב?. עורכות: הקר וזיו. הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב. עמ' 259-270.

סיכום בעברית של מאמרם של ביב לאטאנה וג'ון דארלי "אפקט הצופה מן הצד" - במקור: Latane & Darley (1970).

שירים

שיר נחמה- מילים הדג נחש

אני ואתה- מילים אריק איינשטיין

לוקח ת'זמן – מילים יונתן גפן

יושב על הגדר – מילים אריק איינשטיין

סרטים

"אור", אור ידעיה, 2005
"בת הים" בגרסת דיסני, סרט 1989.
"כיפה אדומה" – התגלגלותן של הגרסאות
"ארין ברקוביץ'", שפילברג, סטיבן. 2001.

אתרים

[אסל"י ארגון "סרט לבן" בישראל](#)

[נשים לגופן](#)

[מרכז אדווה](#)

[מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל](#)

[שדולת הנשים בישראל](#)

[שתיל, מדריך לאקטיביזם](#)

[אתר תמיד אזרחות](#)

16.1 שיעורים לדוגמה

16.1.1. מערך משפט מבוים, כיתות י' – פרשת נחמני

מערך בשני חלקים המסכם את נושא הגוף מנקודת מבט משפטית

חלק א': הכנה למשפט המבוים – שיעור מקדים

נושא השיעור: הכנה למשפט מבוים, פרשת נחמני.

קהל היעד: כיתות י' במסגרת שיעור מגמת מגדר.

משך הפעילות: שיעור כפול (ניתן להרחיב במידת הצורך).

פתיחת השיעור

בשיעור הקודם הבנו כיצד עובדת מערכת המשפט בישראל, למדנו שבתי המשפט מיישמים/אוכפים את החוק ואת מדיניות בית המשפט ביחס לסוגיות המובאות לפניהם.

לא כל הסוגיות הן פשוטות וכל סוגייה נשקלת לגופה – "הזכות להליך משפטי הוגן", זוכרים?

בסוגיה כזו אנו הולכים לעסוק בשיעורים הקרובים באמצעות סימולציה של משפט מבוים.

בשבוע הבא נערוך בכיתה משפט מבוים שיעסוק בפרשת נחמני. על מנת שתגיעו מוכנים למשפט עליכם לעשות במהלך השבוע הרבה עבודה עצמית וקבוצתית. משקלו של המשפט המבוים יהיה גם משמעותי בציון שלכם, כמו מבחן.

המורה מקריאה את החלוקה שלכם לתביעה, להגנה ולחבר השופטים/ות. בכל קבוצה יש גם תלמיד/ה שיקבלו תפקיד של עורכ/ת דין, עיתונאי/ת וצוות הפקה. מלבדם יהיו: מנהל/ת משפט וכן תלמיד/ה שיהיו אחראים על הצילום.

מי שמבקשים לקבל אחד מהתפקידים הללו יכולים לפנות למורה באופן אישי.

כל קבוצה תבנה את תפקידה סביב **הדילמה המרכזית שמציפה הפרשה בפסק הדין** שניתן בדיון הנוסף בעליון אך אליכם להשתמש בטיעונים שהועלו **בכל אחת** מהערכאות.

בכיתה נייצר תרחיש משפטי של משחק תפקידים אותו גם נצלם ונתעד בכתב.

מבנה המשפט בשבוע הבא

כל קבוצה תגיע בשבוע הבא מוכנה עם טיעונים כתובים (הטיעונים צריכים להיכתב בשפה משפטית תוך **התייחסות לטיעוני הקבוצה היריבה**). רשימת עדים (עם טיעונים כתובים) ועזרים לבחירתם. לרשות כל צד (התביעה וההגנה) יעמדו במשפט 15 דקות להציג את טיעוניהם. ביכולתכם להוריד מזמן הנאום לטובת עדים או עזרים אחרים.

קבוצת השופטים/ות תקרא את כלל הכרטיסיות, ותכין שאלות לכל צד. ביום המשפט השופטים/ות ישאלו כל קבוצה שתי שאלות נוספות ובעקבות כל זאת יגיע חבר השופטים לפסק הדין. קודם להצבעתם עליהם להציג את נימוקיהם. משמע גם הם צריכים להגיע עם בסיס לטיעונים כתובים.

עכשיו: כל קבוצה מתקבצת יחדיו ומקבלת אסופה של דפי מידע (ראו נספח). זכרו שמלבד אסופה זו המרחיבה עוד אודות האירוע קיבלתם גם דפים האמורים לסייע לכם בארגון ובכתיבת הטיעונים המרכזיים שלכם (ראו נספחים) ובהם גם דף לשופטים/ות שיעזור לכם לשים לב בעת הכתיבה לנקודות שהשופטים ישימו אליהם ליבם.

השיעור היום יוקדש לבניית הטיעונים ואסטרטגיות ההגנה של הצדדים לרשותכם מחשבים, טלפונים וגישה מלאה לכל המידע הקיים בתקשורת יש המון חומרים אז כדאי שתמנו ראש/ה לקבוצה ותתחלקו לעבודה בזוגות או בשלושות. בסוף השיעור עליכם להעביר אלי במייל את הטיעונים שלכם (שימו לב, לא בקלאסרום אחרת תחספו את אסטרטגיית המשפט שלכם לצד השני...).

הערות חשובות למורה

- בזמן השיעור חשוב שהמורה תעבור בין הקבוצות לוודא שהם יורדים לעומקם של דברים, לעזור להם בחשיבה על הטיעונים וטיעוני הנגד (בעיקר בקבוצת השופטים).
- רצוי/יש לקבוע עם כל אחת מהקבוצות מפגש במהלך השבוע שיתקיים לאחר שקיבלה מהם את תקציר הטיעון.
- כמות החומרים המצ"ב היא בסיסית, על התלמידים/ות להרחיב את המידע שניתן להם על המורה לנווט את הקבוצות ולהתאים את ההיקף והקושי לכיתה.
- במידת הצורך ניתן להרחיב את חלק זה לשיעור נוסף על מנת לאפשר לתלמידות/ים להגיע מוכנים היטב למשפט עצמו.

חלק ב': משפט מבוים

נושא השיעור: המשפט המבוים, פרשת נחמני.

קהל היעד: כיתות י' במסגרת שיעור מגמת מגדר.

משך הפעילות: שיעור כפול.

מבנה הלוח

ימין הלוח: מהלך השיעור (כתיבת לוח הזמנים של המשפט) ותאריך.

אמצע ושמאל הלוח: מרחב העבודה של התביעה, ההגנה והשופטים/ות.

חומרים

חדר גדול המכיל מספר מקומות כמספר המשתתפים/ות.

צוות ההפקה של הכיתה יהיה אחראי על:

סידור הכיתה בשלושה גושי שולחנות מסודרים למשפט, במרכז כיסאות נוספים ל"עיתונאים" צופים/עדים וכו'.

הכנת שלושה שלטים שעליהם כתוב: הגנה, תביעה וחבר השופטים והשופטות. גלימות שחורות.

סטופר.

שלושה מיקרופונים.

פטיש עץ (או פלסטיק).

מצלמת וידאו.

טוש ומחקק ללוח.

דף לחלוקה הכתיבה הטיעונית של ההגנה.

דף לחלוקה הכתיבה הטיעונית של התביעה.

בסוף המשפט יש להעלות אל אתר הכיתה את כלל החומרים. כולל פסק הדין של השופטים/ות.

מטרות בתחום הדעת

- התמודדת מעמיקה עם הסוגיות המשפטיות וסוגיית המגדר כפי שהיא באה לידי ביטוי בפרשת נחמני והדילמות השונות שהסוגיה מעלה.
- כתיבה טיעונית - למידת חקר, איסוף ידע ודליית העיקר דרך מקרה בוחן כתיבת טענות ונימוקים מורכבים.
- חשיבה ביקורתית - הפעלת מערך של היסקים מתוך עובדות ופרשנויות המציגות נקודות מבט מגוונות לאירוע.
- המשפט המבוים יאפשר לתלמידים לתלמידות להוכיח את ידיעותיהם בתחום הדעת וכן "להציץ" לעולם המשפט.

טיפול החשיבה

אם ברצוננו לטפח חשיבה עלינו להטיל על התלמידים מטלות מטפחות, כלומר מטלות שההתמודדות עמן מטפחת נטיות חשיבה מבוקשות. מטלה של כתיבה טיעונית מערבת עבודת חקר ומטפחת נטייה לחשיבה מעמיקה. המעבר של התלמידים ממצב סביל לפעיל באמצעות המשפט המבנים מעמיד אותם במרכז הזירה באופן מפורש (עם האפשרות שהתלמידים הביישינים יותר יכתבו, יצלמו, יפיקו ועוד). ההמחזה של הסיטואציה אמורה לסייע להם בהתמזגות הידע וההבנה, בנתינת פירוש עצמאי משמעותי של המציאות.

במסגרת ההכנה לשעור זה התלמידים יתנסו בלמידה משותפת במהלכה יחפשו אחר פתרון לבעיות מורכבות ולשאלות מוסריות, יתחוו בכל טקסט את הבעיה, יעלו היבטים שונים ואפשרויות שונות לפתרון, ישוו בין הפתרונות ויבחרו בפתרון המועדף. למידה על פי טבעה היא עניין חברתי, קבוצתי בפרט בכל הנוגע לחשיבה טיעונית וחשיבה ביקורתית. התלמידים לומדים באמצעות דיאלוג או מולטילוג שבהם דעות מתאשרות, מתעמתות ומניעות לשכנוע וללמידה נוספת. העבודה בחברותא ללא נוכחות דומיננטית של מורה מייצרת אפשרות לדינמיקה אחרת, ללא בעלת הסמכות. לתלמידים במפגש זה יש הזדמנות לשמוע דעות מנוגדות, לנסות לערער אותן, לתקן אותן או לקבלן. התלמידים מנמקים את דעותיהם כדי לשכנע אחרים. בנוסף, מגלמת בתוכה הלמידה השיתופית ערכים חשובים של התחלקות, אמפתיה וסובלנות (לכן המורה מציבה מנהל/ת לקבוצה למקרה שבו לא מתגלה אמפתיה או סובלנות כלפי כלל החברים/ות).

השיעור מציג בעיה הדורשת הכרעה, קבלת החלטה קונקרטית במשפט המבניים. תלמידים יעלו במהלכו נקודות מבט שונות (תביעה, הגנה) שיסייעו בהבנת הבעיה, הקשיים שנתקלו בהם החיילים וההשלכות של החלטותיהם. השוואה בין ההחלטות שונות נעשית לכאורה על ידי השופטים/ות בלבד אך ברור שכל תלמיד/ה עברו תהליך דומה (במהלך השבוע ובשיעור ההכנה) כשבחנו את ההחלטות, יישומן והשלכותיהן והציגו את ההחלטה הנבחרת.

בניית ידע בהקשר לסוגיה מסוימת ושימוש בידע זה לשם קבלת החלטות הנוגעות לסוגיה, מחייבים את התלמידים לאסוף מידע על הסוגיה. בהקשרנו הם יכולים להשתמש בידע קודם בנושא אשר נלמד ועובד בשיעורים הקודמים אודות מגדר, רשויות השלטון, שלטון החוק ושאלת אי הציות לחוק; לאתר מידע ממקורות שונים, טקסטואליים או אחרים (אם אלו שנתתי או אחרים שהם מבקשים להוסיף עליהם). את כל החומרים עליהם לארגן במבנה קוהרנטי, למפות עובדות, עדויות, שרשרת גורמים ותוצאות ונתונים, לעמוד על סתירות לשאלות נוספות. עבודה זו מצריכה מעבר לכתיבה הטיעונית גם חשיבה ביקורתית שתסייע להם להבין מה עליהם לטעון ומה עלולים לטעון כנגדם. החשיבה הטיעונית צריכה להיות מורכבת מנימוקים התומכים בטענות ובנימוקים המחלישים על מנת שיוכלו להתמודד עימן במהלך המשפט. למעשה התלמידים והתלמידות לוקחים חלק בתהליך לא רק כמציגים ידע אלא כמי שפועלים עם ועל הידע שצברו.

מהלך השיעור- משפט מבויים

המורה כותבת מראש על הלוח את סדר הזמנים*

פתיחה - 5 דקות

התביעה - 15 דקות

שאלות שופטים +תשובות - 10 דקות

ההגנה - 15 דקות

שאלות שופטים +תשובות - 10 דקות

הפסקה לחשיבת השופטים – 10 דקות

פסק הדין – 10 דקות

סיכום ומטאקוגניציה – 15 דקות

סידור הכיתה

*יש לגלות גמישות בהתאם להתקדמות ועם זאת להקפיד שיצאו עם תוצר ממשי.

פתיחה: השיעור היום הוא שיעור כפול וחגיגי, מצולם, מוקפד ואפילו יש עימנו כאן אורחים, קהל הנאסף לאולם המשפט (אפשרות להזמין את הכיתה המקבילה). מסבירה שוב לכל המשתתפים/ות שלרשות כל אחת משתי קבוצות בדיוק 15 דקות להציג (כולל עדים) ושהזמן נמדד בסטופר. לאחר מכן נשמעות 2 שאלות מחבר השופטים/ות, כל קבוצה מתייעצת 3 דקות ואז נציג/ה עונים.

המשפט –חבר השופטים/ות יכריזו על פתיחת המשפט. התנהלות בהתאם ללוחות הזמנים. העיתונאים והצלמ/ת מתעדים.

השופטים מחוייבים לרשום מראש את הטענות של כל קבוצה כך שיוכלו לסמן עליהם טענות חשובים. לכתוב הערות וכו'.

פסק הדין - בתום חילופי הדברים, השופטים/ות יתכנסו בזמן ששאר הקבוצות ישבו בשקט מופתי. כעבור התייעצות קצרה יציגו את פסק הדין. עליהם להקפיד להציג את הטענות בעד ונגד. חשוב ביותר שיעלו את הדילמות שעלו מפסק הדין ודרך הכרעתם.

דיון מטאקוגניטיבי – סיכום הפרשה (הוספת פרטים שהתרחשו לאחר קיום המשפט כגון מה עלה בגורלם של העוברים?)

המורה תשאל: **מהו התהליך שעברנו בכדי לקיים את המשפט המבויים?** האם מישהו מהתלמידים/ות יכול לספר לנו על **תהליך החשיבה שלו?** על ההתפתחות? המורה תאסוף כמה תשובות ותגדיר שוב לתלמידים/ות את התהליך שעברו כרגע.

תהליך של חשיבה על החשיבה, המכונה "מטאקוגניציה".

סיכום קצר (ומשבח) של המורה הנוגע לתהליך כולו הן מבחינת התוכן והן מבחינת המיומנויות שנעשה בהם שימוש. היום אין שיעורי בית ☺

נספח 3 - הערכת טיעונים, כרטיסייה לשופטים/ת – יותאם לפי רמת הכיתה

טיעון טוב מוערך בהתאם להקשר שבו הוא נבנה (למשל, לאיזו מטרה? לנצח בויכוח, לחשוף אמת ועוד). הערכת טיעונים כתובים היא משימה מורכבת הכוללת הן את מבנה הטיעון והן את הערכת תוכנו.

קיימים מספר מדדי הערכה ביחס המבנה הכללי של הטיעון, ואלה הם:

- (1) האם נטען טיעון, או שמא הוצגה רק טענה ללא נימוק?
- (2) האם יש קשר בין הטענה לנימוקים (רלוונטיות)?
- (3) האם יש התייחסות להיבטים השונים של הנושא?
- (4) האם ובאיזו מידה הנימוקים מהימנים?
- (5) באיזו מידה נעשה שימוש בהתניות או בהסתייגויות או ב"הצהרות על" כדוגמת: "בתנאי ש...", "מצד שני אני חושב/ת ש...", "אני לא כל כך בטוח ש..." וכן הלאה?

קריטריונים לכתיבת טקסט טיעוני

- (1) האופי הטיעוני
- (2) מספר הנימוקים
- (3) קישור נכון בין הטענה לנימוקים
- (4) שימוש בנימוקים מהיבטים שונים
- (5) תוכן מדעי
- (6) מקורות המידע בהם השתמש
- (7) ניסוח ברור

רכיבי אופן הכתיבה/דיבור - טענה הברורה לכל מאזינה, הנגנה, שטף דיבור, התחשבות בסימני פיסוק, תנועות גוף- פנים-ידיים, קשר עין.

רכיבי תוכן - חידוש, שימוש באמצעים רלוונטיים לטיעון-רקע, טענה, נימוקים, אמצעים רטוריים, עובדות, דעות, סיום.

רכיבי מבנה - חלוקה על פי מבנה הטיעון לפי הסדר- רקע, טענה, נימוקים (רצף הגיוני בין הנימוקים), אמצעים רטוריים, דוגמה, מסקנה.

שימוש במיליות מבנה מתאימות: לטענתי, אני סבורה ש, חושבני כי, בשל, בגלל, עקב, הודות, כיוון ש, כי, כתוצאה מכך, לפיכך, הואיל ו, משום ש, הגורמים, הסיבות, הטעמים, לסיום, אם-כך, כתוצאה מכך, נוכל להסיק נכך ש, הפתרון הנכון.

לשון ותקינות - מבנה משפט תקין, שימוש נכון בזכר ונקבה, שם המספר, שימוש נכון בסימני פיסוק (נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, פסיק מרכאות), עושר לשוני- שימוש בנרדפות, ניגודיות, ניבים ופתגמים. הימנעות מחזרות מיותרות.

מחון לשופטים - קבוצת ההגנה (יש ללוות בדוגמאות)

הערכה	טוב מאוד	טוב	סביר	חלקי	חייב שיפור
התבחינים	25 נק'	20 נק'	15 נק'	10 נק'	5 נק'
אופן					
תוכן					
מבנה					
לשון ותקינות					
סך הכול					

מחווון לשופטים/ות - קבוצת התביעה (יש ללוות בדוגמאות)

הערכה התבחינים	טוב מאוד 25 נק'	טוב 20 נק'	סביר 15 נק'	חלקי 10 נק'	חייב שיפור 5 נק'
אופן					
תוכן					
מבנה					
לשון ותקינות					
סך הכול					

נספח 4 - אסופת טקסטים למשפט המבוים

פרשת נחמני - השתלשלות הפרשה

לאחר מספר שנות נישואין חשוכי ילדים ולאחר שרותי נחמני עברה ניתוח כריתת רחם שבעקבותיו איבדה את יכולתה להרות היריון טבעי, החליטו בני הזוג נחמני להביא ילד לעולם בהפריה חוץ-גופית. ביציות שהוצאו מגופה של רותי הופרו בזרעו של דני והוקפאו בבית החולים. בני הזוג התקשרו עם מוסד בארצות-הברית לשם איתו פונדקאית שתישא את ילדם, אלא שקודם שהגיע התהליך לשלב זה, עזב דני נחמני את הבית, הקים משפחה חדשה והוליד בת, בעודנו נשוי לרותי המסרבת להתגרש. רותי פנתה לבית החולים וביקשה לקבל לרשותה את הביציות המופרות כדי להמשיך בתהליך, ומשסורבה פנתה בתביעה לבית המשפט המחוזי בחיפה, וזה נענה לה. בית המשפט המחוזי נענה לתביעה. הוא הורה לבית החולים לאפשר לרותי שימוש בביציות המופרות לשם המשך תהליך ההשתלה בפונדקאית הוא הורה לדני להימנע מלהפריע להמשך התהליך. דני ערער לבית המשפט העליון ערעורו של דני לעליון על פסק הדין של בית משפט מחוזי חיפה (ע"א 5587/93*) בית-המשפט קיבל את ערעורו של דני נחמני ברוב דעות כנגד דעתו החולקת של השופט טל, ומכאן התקיים דיון נוסף בעליון אשר בסופו ניתנה לרותי הזכות להשתמש בעוברים.

נספח 1 - העובדות

העובדות

בני הזוג נישאו וכמרבית הזוגות חפצו הם בילדים. ואולם, האישה חלתה במחלה ממארת והיה עליה לעבור ניתוח לכריתת רחמה. עם זאת, לא איבדו בני הזוג את תקוותם לילדים והחליטו כי ינסו את דרך ההפריה החוץ-גופית. האישה הסכימה כי בעת ניתוח כריתת הרחם לא יפגע המנתח בשחלותיה, ויסיטן כך שיימנע נזקן של ההקרנות שלאחריו. בזאת העמידה האישה – ששיתפה בהחלטתה באופן מלא את הבעל – את בריאותה בסכנה.

הניתוח הצליח. בני הזוג החלו בחיפוש אחר אם "פונדקאית", שבה יושתלו ביציות שיילקחו מהאישה לאחר הפרייתן בזרע הבעל. אך חיפוש זה כשל. לבני הזוג התברר כי לאור תקנות בריאות העם (הפריה חוץ-גופית) חל איסור להשתיל ביציות מופרות ברחמה של "פונדקאית". בלית ברירה החליטו בני הזוג לבצע את כל התהליך בארצות-הברית. לצורך כך טסו לארצות-הברית ואף הצליחו, בעמל רב, לגייס סכום של כ-30,000 דולר. ואולם, במהרה התברר להם כי סכום זה נופל במידה משמעותית מהסכום הדרוש. מכשול כלכלי זה הותיר בידיהם רק אפשרות אחת. בני הזוג יצאו למאבק משפטי. תכניתם הייתה כי ההפריה תתבצע בישראל, ואילו שלב ההשתלה ושלב "הפונדקאות" יתבצעו בארצות-הברית. בבואם לבצע את תכניתם התנה בית החולים אסותא את

מתן טיפול ההפריה בהסכמת משרד הבריאות. משהסכמה זו לא ניתנה, עתרו בני הזוג לבית המשפט הגבוה לצדק. לאחר יותר משלוש שנים, באמצע שנת 1991, הסתיים המאבק. משרד הבריאות הסכים לתכנית העותרים, ולהסכמה ניתן תוקף של פסק-דין. מיד לאחר מכן החלו הצדדים להוציא את תכניתם לפועל. במהלכם של שמונה חודשים עברה האישה סדרת טיפולים רפואיים קשים, שבהם הוצאו ממנה ביציות. אחת-עשרה מהן הורו בהצלחה בזרע הבעל, והוקפאו לצורך השתלתן העתידית. לכל אורכה של תקופה זו עברו בני הזוג את התהליך במשותף כאשר הבעל תומך באשתו, מעודדה ומסייע לה. בד בבד, החלו בני הזוג בהליכי התקשרות עם מכון ל"פונדקאות" בארצות-הברית. בסוף חודש ינואר 1992 חתמו האישה והבעל על הסכם עם המכון, שהתייחס לצדדים הכספיים של התהליך. בני הזוג גם שילמו תשלומים הכרוכים בכך. בעוד בני הזוג מצויים בשיאו של התהליך, בחודש מרץ 1992 - חודשיים לאחר חתימתו של ההסכם עם המכון ל"פונדקאות" – החליט הבעל לעזוב את הבית ולעבור לגור עם חברתו. גם ילדה נולדה לו. הוא סירב לתת את הסכמתו להמשך התהליך ולהשתלת הביציות המופרות. לאישה אין עוד אפשרות מעשית לחזור על התהליך.

נספח 2 - הגנה

נימוקים דני

על בסיס העובדות השופטת שטרסברג-כהן קבעה בערעורו של דני לעליון כי: לפסק-דינה כי אין ספק שבמאזן הנזק גדול נזקה של רותי מאי-מימוש הורותה, מנזקו של דני אם יכפו עליו הורות. דומה אפוא כי אף בעלי דעת הרוב בפסק הדין נושא דיון נוסף זה (להלן – ע"א נחמני*) אינם חולקים כי במקרה זה נוטה כף הצדק בעימות שבין הצדדים לצדה של האישה. אלא שמסקנתה של השופטת שטרסברג-כהן היא ש"לא רק המקרה הפרטני צריך לעמוד לנגד עינינו, ואין די באהדה ובהבנה למשאלת לבה של רותי נחמני כדי להוליד תרופה משפטית לבעייתה" (סעיף 4), וכי אין בנמצא תשתית ראויה הנותנת בידי בית המשפט כוח לכפות על אדם הורות בעל-כורחו (סעיף 33).

אף פרופ' דוד הד, המלמד פילוסופיה של המוסר באוניברסיטה העברית בירושלים, הגיע למסקנה כי בפרשה זו נוצר נתק בין החובה המוסרית לבין החובה המשפטית. וכך אמר בריאיון עיתונאי: "הוא הסכים להפריה חוץ-גופית אצל אשתו. ההחלטה הזו חייבה אותה לעבור טיפולים מכאיבים תוך סיכון בריאותה, טיפולים שגם יצרו אצלה ציפיות גדולות. המחיר שהיא שילמה על תהליך ההפריה גבוה לאין ערוך מהמחיר שהוא שילם, ועובדה זו מטילה עליו חובה מוסרית, לתת לה לסיים את התהליך, אפילו אם הוא חי בנפרד ממנה. זהו כאילו מחיר הגירושין. נכון, המחיר עצום, אבל מבחינה מוסרית הייתי מצפה ממנו לשאת בו. בנוסף, הסיכוי שלה לילד, אם לא תופרה הביצית הזו, נמוך... החוק לא יכול לחייב אדם להיות אב בעל כורחו... כי חצי מהחומר הגנטי של אותה ביצית הוא שלו"

השאלה המתעוררת לפנינו היא, האם אכן תועדף זכותו של הבעל שלא להיות הורה, המבוססת על "בעלותו" על מחצית החומר הגנטי של הביציות שהופרו בזרעו, על פני זכותה להורות של האישה, שאף היא תרמה לביציות אלה מחצית מן החומר הגנטי.

נספח 5 - הגנה

נימוקים רות'

ביהמ"ש המחוזי החליט לאפשר לגב' נחמני להשתמש בביציות המופרות חרף התנגדות בן זוגה, וזאת מן הנימוקים הבאים:

מול הזכות של אדם להפוך להורה לילד, עומדת הזכות ההפוכה שלא להיהפך להורה שלא מרצונות ובעל כורחו. הזכות להיות הורה, או במקרה שלפנינו להיות אם, זכות בסיסית היא, עבור הפרט ואינטרס של החברה כולה. לעומת זאת, הזכות שלא להיהפך להורה שלא מרצון נובעת רק מתוך הזכות של האדם לפרטיות והזכות שלא יתערבו בהחלטותיו האינטימיות ואין לה ערך משל עצמה. העדיפות שביהמ"ש העניק לאישה להחליט על הפלה תוך הפלייתו לרעה של האיש וחרף התנגדותו, נובעת אך ורק מכך שמדובר בהחלטה הנוגעת לגופה. האישה לבדה היא הנושאת את העובר ועל כן ההחלטה להפיל נמסרה לה לבדה. אין אפשרות להסיק מכך על זכותו של האיש. כאשר אין מדובר בהתערבות בגוף האישה, אין האישה זכאית להשמיד את עובריה בלא הסכמת בן זוגה, ממש כך אין הבעל זכאי להשמיד את הביציות בניגוד לרצון האישה.

הנזק שייגרם לאישה במקרה שייאסר עליה להשתמש בביציות עולה על הנזק שייגרם לבעל אם ייהפך להורה בעל כורחו. משנפרדו בני הזוג, עיקר חובותיו של הבעל כלפי הילד שיוולד יהיה במישור הכלכלי עקב חובת המזונות. את הפגיעה הכלכלית הזו ניתן להקטין ע"י התחייבות האישה שתפצה אותו על המזונות שיחויב לשלם כאבי הילד. העובדה שניתן למנוע כל נזק כלכלי לבעל עקב הפיכתו לאב שוללת ממנו את הזכות להתנגד לשימוש בביציות המופרות.

עד למועד ההפריה בפועל, כל אחד מבני הזוג רשאי לחזור בו מהחלטתו להיות הורה. לאחר ההפריה ממשיכים הגבר והאישה לשלוט במשותף על גורלה של הביצית המופרית עד להשתלתה בגוף הפונדקאית, שעם השתלתה קמה לפונדקאית הזכות לשלמות גופה וזכותה זו עדיפה על זכותם של בני הזוג בביצית המופרית.

סיבות נוספות להעדפת זכותה של האישה על זו של הבעל הן העובדה שההליך שנגקט היה כרוך בסבל פיזי קשה וממושך לאישה שבגלל חולניותה היה הדבר אף כרוך בסכנת חיים עברה.

בשעתו יכולה הייתה האישה להגיע לאותה תוצאה באמצעות זרעו של אחר, אך היא העדיפה את השתתפות בעלה תוך הסתמכות על הסכמתו המלאה לתוכנית המשותפת. העותרת אינה מסוגלת היום לחזור על אותו ניסיון בשל גילה ומצב בריאותה ולכן זה הסיכוי היחיד והאחרון שלה לממש את רצונה להיות אם, זאת להבדיל מהבעל אשר זכה להיות אב ויכול בעתיד לחזור ולהתנסות בחוויה זו.

מכל הסיבות הנ"ל, קיבלה האישה את הזכות להשתמש בביציות המופרות ולממש את רצונה לילד משלה.

נספח 6 – החלטות בית המשפט עיקרי הדברים

פרשת נחמני כללי

פרשת נחמני היא פרשה משפטית-חברתית משנות ה-90, שעסקה במחלוקת בשימוש בביציות של בני הזוג דניאל ורותי נחמני. השאלה שעמדה לדיון בפרשה זו הייתה הזכות להורות: טיבה, מהותה, מאפייניה והשלכותיה מול החירות שלא להיות הורה וזכותו של הפרט לשלוט בחייו ולתכננם. סוגיה זו עוררה בקרב שופטי בית המשפט העליון, קהילת המשפטנים והוגי הדעות, הרהורים למכביר בתחום המוסר, האתיקה, הפילוסופיה והמשפט.

החלטת בית המשפט המחוזי

בני הזוג נחמני היו נשואים מספר שנים. הם היו חשוכי ילדים לאחר שהעותרת עברה ניתוח שבעקבותיו איבדה את יכולתה להרות באופן טבעי. בני הזוג החליטו להביא ילד לעולם בהפריה חוץ-גופית. ביציות שהוצאו מגופה של רותי נחמני הופרו בזרעו של דניאל נחמני והוקפאו בבית החולים. בני הזוג התקשרו עם מוסד בארצות הברית לשם איתור פונדקאית שתישא את ילדם, אלא שקודם שהגיע התהליך לשלב זה, עזב דניאל את הבית, הקים משפחה חדשה והוליד בת, בעודו נשוי לרותי, שסירבה להתגרש. רותי פנתה לבית החולים וביקשה לקבל לרשותה את הביציות המופרות כדי להמשיך בתהליך, ומשסורבה – פנתה בתביעה לבית המשפט המחוזי וזה נענה לבקשתה.

על כך הגיש דניאל נחמני ערעור לבית המשפט העליון.

החלטת בית המשפט העליון בערעור

הערעור נסב על השאלה אם יש לרותי נחמני זכות לקבל לרשותה את הביציות המופרות לצורך השתלתן ברחם פונדקאית, כאשר דניאל נחמני מתנגד לכך. פסק דין קיבל את הערעור ברוב דעות, מפי השופטת טובה שטרסברג-כהן, אליה הצטרפו השופטים אהרן ברק, דב לוין ויצחק זמיר, כנגד דעתו החולקת של השופט צבי טל. דעת הרוב הייתה כי לא ניתן לכפות הורות בכורח, כיוון שהזכות שלא להיות הורה מעוגנת בערכי יסוד של המשפט ובכללם בזכות לפרטיות, לבחירה החופשית, לאפשרות להגשמה עצמית ובזכות לקבל הכרעות אינטימיות ללא התערבות המדינה. נפסק שכל אדם חופשי לבחור ולהחליט אם להיות הורה אם לאו. בית המשפט העליון קבע כי ההורות מטילה על ההורה חובה החובקת את מרבית מישורי החיים, ומשהופך אדם להורה, הוא מחויב מכוח הדין לדאוג לילדו. לכן, אף שלכל אדם יש זכות להקים משפחה וללדת ילדים, אין המדינה רשאית לכפות על אדם הורות באמצעות המערכת המשפטית.

רותי ערערה על ההחלטה וביקשה באופן חריג דיון נוסף בעליון.

החלטת בית המשפט העליון בדיון הנוסף

בדיון הנוסף נהפכה החלטתו הקודמת של בית המשפט, ועתירתה של רותי נחמני התקבלה. החלטה זו התקבלה ברוב דעות של השופטים צבי טל, דליה דורנר, אליעזר גולדברג, יעקב טירקל, גבריאלי בך ויהושע מצא, כנגד דעותיהם של השופטים שטרסברג-כהן, תיאודור אור ויצחק זמיר. בפסק הדין כתב כל אחד מבין תשעת השופטים את משנתו. שופטי הרוב בדיון הנוסף התייחסו לזכות שלא להיות הורה כאל זכות פחותת ערך מהזכות להיות הורה. הם נענו, איש על פי דרכו, למשאלת ליבה של העקרה לזכות בילד, ולשם כך העלו על נס את הזכות לחיים. חלקם גייסו לעזרתם את שיקולי הצדק, ושללו אותם מן העמדה הנוגדת. אחרים ראו בהסכמה המוקדמת של האיש להפרות בזרעו את ביציות האישה התחייבות שאיננה ניתנת להתרה. בין ההחלטה בערעור לבין ההחלטה בדיון הנוסף הסתיימו הליכי החקיקה של חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור הסכם ומעמד היילוד), תשנ"ו-1996, שהוא בין החיקוקים הראשונים והמתקדמים בעולם בנושא זה.

בעקבות ההכרעה

דניאל נחמני פנה שוב למערכת המשפט בטענה כי פסיקת בית המשפט העליון בדיון הנוסף נוגדת את חוק הסכמים לנשיאת עוברים שחוקק בינתיים. הפרשה שוב הגיעה לפתחו של בית המשפט העליון, אך הפעם המליצו שופטי העליון לצדדים לפנות לגישור בחסות בית המשפט העליון. הליך הגישור צלח ובני הזוג נחמני הסכימו להיפרד זה מזה בגט פיטורין ואף הסכימו כי תינתן לרות הזכות להשתמש בביציות לשם הולדת ילד שלא תקום לדני כלפיו כל מחויבות הורית הנוגדת את רצונו. בכך באה לסיומה פרשה משפטית זו.

- [עמוס שפירא](#), [פרשת נחמני: הורות בזכות ובכפייה, ביציות מופרות ויילודים עתידיים - סיפורם של קדמה מדעית וכשל נורמטיבי](#), [מאזני משפט](#) ד 437-361 (תשס"ה).
- ליאור כחלון, [פרשת נחמני בראי המשפט העברי](#), [שערי משפט](#) א(1) 103 (אייר תשנ"ז).
- ליאת פרידגוט-נצר, [כבוד השופט, מה הסיפור שלך?](#), "האוניברסיטה הפתוחה".
- [אורלי וגיא חוזרים אל הסיפור של דניאל ורותי נחמני](#), [נענע10](#) 23, "במאי 2013".
- רותי נחמני נ' דניאל נחמני ה"פ (חי') 599/92, פס"מ תשנ"ד (1) 1995 עמ' 142.
- 2.0 2.1 ע"א 5587/93 דניאל נחמני נגד רותי נחמני, פ"ד מט(1) 485 (30 במרץ 1995).
- חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור הסכם ומעמד היילוד), התשנ"ו-1996, ס"ח 1577 מיום 17 במרץ 1996.
- דנ"א 2401/95 רותי נחמני נגד דניאל נחמני, פ"ד נ(4) 661 (12 בספטמבר 1996).
- בש"א 1481/96 רותי נחמני נגד דניאל נחמני, פ"ד מט(5) 598.

16.1.2 תיאוריות פמיניסטיות, כיתה יא'

מערך שיעור כפול, היכרות עם תיאוריית הפמיניזם התרבותי/מהותני

מטרות

- למידת התיאוריה של גילגן והשיפורים שהיא מציעה לתיאוריה של קולברג
- חידוד היכולת של התלמיד/ה לשיפוט מוסרי

חלק א': חשיפה של הדילמה + debate

חלוקה לשלישיות, מתבקשים לקרוא ולראות סרטון על הדילמה של היינץ – לדיון פנימי שלהם.

<https://sites.google.com/site/musarchevra/hintz>

לאחר מכן נבקש 2 נציגים/ות כיתתיים שיערכו ביניהם debate סביב הסיפור. סיכום: ערך הוא אידיאל שאדם מאמין בו וכדי לקיים אותו הוא מוכן לוותר על עקרונות אחרים שגם הם חשובים בעיניו מאוד.

חלק ב': לימוד של התיאוריה של גילגן

חלוקת דף עם התיאוריה ומעבר משותף עליו (מצ"ב נספח א').
יש להעלות דוגמאות לשאלות/שיח שמתאים לכל שלב.

חלק ג': דיון על התיאוריה

- האם לדעתכם ניתן להתקדם ברמות מוסר?
- האם כל אחד מסוגל להתקדם? האם יש מצבים שבהם זה מאוחר מידי?
- איפה לדעתכם אתן/ם ממוקמים בסולם הזה?
- איך אפשר להתקדם ברמות המוסר?
- האם על פי התיאוריה גם גברים יכולים להגיע לרמות מוסר אלו?

חלק ד': על התלמידים/ות לענות על השאלות (ר' בסוף הנספח).

חלק ה': דרכים לקידום בשיפוט המוסרי

- סיעור מוחות עם המשתתפים/ות לגבי דרכים לקידום השיפוט המוסרי.
- נשים דגש על הדברים הבאים:
 - הבאת דוגמא אישית יומיומית.
 - מציאת הזדמנויות בזמן.
 - מציאת הזדמנויות במקום.

- ניתן למצוא הזדמנויות לדון בערכיות ובשיפוט מוסרי גם בהפרות סדר.

חלק ו': מבט משווה

מה בין התיאוריה הליברלית, התיאוריה הרדיקלית והתיאוריה המהותנית? דיון.

משפטים מסכמים

1. היום הרחבנו את ההיכרות עם התיאוריה המהותנית.
2. אחת המשימות העיקריות שלנו במגמת מגדר, כנשות חינוך, היא להתקדם בשיפוט המוסרי שלנו.

נספח לשיעור – התיאוריה התרבותית/מהותנית

פינוקיו, שחלם להפוך לילד אמיתי, החזיק בצרצר על מנת להשגיח על התנהגותו ולהזהיר אותו כאשר הוא עומד להתפתות למעשה אסור. לרובנו אין צורך בצרצר מסוג זה מאחר ואנו מפתחים לאורך שנות ילדותנו והתבגרותנו שיקול דעת מוסרי - יכולת חשיבה ושיפוט בנוגע לפעולה הראויה במצב נתון. יכולת זו אינה מולדת אלא מתפתחת בד בבד עם התפתחות ההבנה העצמית והחברתית של האדם, ובעזרת ההנחיה המתקבלת מן הסביבה.

עד שנות ה-70 בפסיכולוגיה המערבית ניתן לראות שבתיאוריות ההתפתחות, שנוסחו כולן על ידי גברים, קיימת הטיית מגדר נגד נשים.

כך המודל הנפשי הסטרוקטוראלי של פרויד, מציין שהתפתחות המוסר והמצפון מתרחשת עם התפתחותו של המבנה הנפשי הנקרא "סופר-אגו" הכולל ערכי מוסר ונורמות חברתיות. הסופר-אגו מתפתח מילדות כחלק מתהליך החינוך וכתוצאה מהפנמה של הגבלות ואיסורים. לפי מודל זה שיא ההתפתחות המוסרית היא בשלב ההתפתחותי של סיום התסביך האדיפאלי (גיל 5-6). בתיאוריה הפסיכואנליטית של פרויד האישה סובלת, כל ימי חייה, מקנאת הפניס, ולכן היא חשה עצמה נחותה לעומת הגברים.

רעיונותיו של פרויד מציעים דרך התבוננות תיאורטית להבנת נפש האדם, אך פסיכולוגים התפתחותיים שחקרו את עמדותיהם המוסריות של ילדים מאפשרים הבנה של האופן בו מתפתח ומבשיל שיקול הדעת המוסרי.

המודל של קולברג להתפתחות המוסר

קולברג מפורסם במחקריו הנרחבים על התפתחות המוסר בקרב ילדים ונערים אמריקאים. הוא הציג לנבדקים בגילאים שונים דילמות מוסריות, ועל סמך הסיבות שצינו לפתרון הראוי לדעתם לדילמה, הגדיר מספר שלבים של התפתחות המוסר. השלבים מתייחסים לשאלה מה מנחה את האדם בפתרון של דילמה מוסרית?

שלב ראשון: מוסריות קדם-קונונציונאלית: שיפוטם של ילדים בשלב זה אינו מבוסס על מוסכמות חברתיות או כללי מוסר כלשהם. השיפוט נעשה מתוך הפחד מעונש ע"י סמכות חיצונית, או רצון לגמול, לסיפוק צרכיו ולהנאתו של האדם. קולברג כינה צורת חשיבה זו "אוריינטציה הציונית והעונש" ו"אוריינטציה הדוניסטית-אינסטרומנטלית". ילד בשלב מוסרי זה יסביר למשל, שאסור לגנוב מהמכולת "כי המוכר יכול לכעוס עליך ולצעוק".

שלב שני: מוסריות קונונציונאלית: שיקול דעת "קונונציונאלי" מבוסס על תקנים חברתיים, ונובע מהפנמתם ומהסכמה עם דעותיהם של אחרים. הילד בשלב זה רוצה לקבל אישור מאחרים על פעולותיו וחושש מביקורת. קולברג כינה זאת "אוריינטציה ילד-טוב/ ילדה-טובה". בשלב מעט יותר מתקדם חשוב לו למלא את חובותיו כפי שקובעים החוקים הרשמיים של החברה בה הוא חי. מה שכונה "אוריינטציה חוק וסדר", או "אוריינטציה הסמכות". ילד בשלב זה יסביר למשל, שכדאי לעזור לחבר שבוכה "כי ככה כולם יודעים שאתה ילד טוב".

שלב שלישי: מוסריות פוסט-קונונציונאלית: זהו השלב המפותח והבוגר של המוסר ע"פ קולברג. מוסריות זו מתבססת על עקרונות מופשטים, הקובעים אם דבר הוא טוב או רע. להתמודדות עם עקרונות מוסריים שני תתי-שלבים: הראשון הוא "אוריינטציה האמנה החברתית", בו המטרה היא לסייע לחברה להתנהל כתקנה ולבני אדם להתקיים בהרמוניה זה לצד זה. השלב השני הוא "אוריינטציה היררכית העקרונות", והוא דירוג של עקרונות מוסריים לפי סדר חשיבותם, מתוך שילוב של כללי המוסר החברתיים ותכתיבי המצפון האישי. זהו השלב המוסרי הגבוה ביותר. מחקריו של קולברג הראו שילדים עד גיל 9 בערך נמצאים בשלב הראשון, המאופיין במוסריות קדם-קונונציונאלית, ושרוב המתבגרים והמבוגרים מצויים ברמה מוסרית קונונציונאלית. לפי תוצאות אלה נראה שרק חלק קטן מבני האדם מגיעים לרמה המופשטת, הפוסט-קונונציונאלית, של שיפוט מוסרי.

הביקורת של גיליגן על התיאוריה של קולברג

תיאורית ההתפתחות המוסרית בשלבים זכתה לביקורות מכיוונים שונים:

1. בדיקה של שיקול דעת מוסרי אינה מספיקה, משום שההתנהגות בפועל במקרים רבים אינה תואמת את שיקול הדעת.
 2. לא ניתן לתאר התפתחות מוסרית מבלי להתייחס לסוגיות ותכנים ספציפיים, אלא רק לצורת חשיבה ושיקול דעת.
 3. המודל תלוי תרבות ומשקף ערכים אינדיווידואליים, שאינם מאפיינים חברות מסורתיות ושיתופיות יותר.
 4. התיאוריה מבוססת על מחקר של בנים ממעמד הביניים, הנשים מגיעות רק לשלב השני כלומר הן לפי התיאוריה- מעצם טבען - פחות מוסריות מהגברים.
- הביקורת הסוחפת והמפורסמת ביותר בהקשר זה מיוחסת ל**קרול גיליגן**, שהייתה סטודנטית ועמיתה לעבודה של קולברג. טענתה הייתה שהמוסר כפי שקולברג מתאר אותו אופייני לגברים,

ואילו נשים נוטות להגיב לדילמות מוסריות מתוך מושגים של דאגה לזולת, יחסים בין-אישיים ומחויבות. מושגים מופשטים כמו צדק ושוויון מאפיינים יותר דפוסי חשיבה גבריים, ועל כן נשים ברובן לא יגיעו לשלב אותו מכנה קולברג "מוסריות פוסט-קונוונציונלית". ההבדל בין גברים לנשים, אותו הדגימה גיליגן במחקרה, נובע גם מהדרך השונה בה מגדלים בנים ובנות בחברה שלנו. נשים מתחנכות להעריך ולהשקיע ביחסים בין-אישיים ומחויבות לאחרים. גיליגן הראתה שנשים אינן פחות מוסריות אלא מחזיקות בחשיבה אחרת לגבי צדק ומוסר – שיש להן "קול שונה".

גיליגן יסדה זרם פמיניסטי difference feminism אשר - בניגוד לזרם שדגל בשוויון בין המינים - טען לשונות פסיכולוגית בין הנשים לגברים. המוסריות הגברית בנויה על חוקים וצדק וזו של הנשים נוטה להתחשב בדאגה לזולת ובטיפוח מערכות הקשרים החברתיות. "שני הקולות השונים", לפי ההתפתחות המוסרית של קרול גיליגן הם:

אוריינטצית הצדק (הקול הגברי) מדגישה נאמנות לחוקים, לצדק, שמירה על זכויות אינדיבידואליות ואוטונומיה.

אוריינטציה של הדאגה לזולת (הקול הנשי) מבוססת על רגישות וקשר לאחרים מתוך תחושת אחריות למין האנושי ולא לעקרונות מופשטים.

לפי גיליגן קיימות שתי תפיסות עולם. באחת העולם הוא תחרותי וזקוק לכללים ולעקרונות כדי להתמודד עם העימותים שנוצרים בו, בשנייה העולם הוא רשת של אנשים ואירועים המשולבים זה בזה ויש צורך בשיתוף פעולה כדי לטפל בעימותים שמתעוררים בו .

לאוריינטציה של הדאגה לזולת שלוש רמות עם שלבי מעבר ביניהן

רמה ראשונה - אוריינטציה של אינטרס אישי: ברמה זו הדגש חל על הצרכים ההישרדותיים של האישה. השיקולים יוכרעו לטובת פתרונות מוסריים שבאים לשרת את צרכי הפרט.

המעבר הראשון - מאנוכיות לאחריות: האישה מתחילה להיות מודעת להבדל בין צרכיה-היא לבין אחריותה לזולת. בשיקוליה המוסריים היא מתחילה להעדיף את ההתחשבות בזולת לעומת ההתחשבות בעצמה .

רמה שנייה - "טוב" משמעו אחריות כלפי אחרים: השיקולים המוסריים נקבעים לפי האחריות לטובת הזולת.

המעבר השני - מקונפורמיות לשיפוט פנימי מחדש

ההתחשבות בצרכים של העצמי לא נתפסת יותר כאנוכיות והשיקולים המוסריים מתאזנים בין צרכי הפרט לבין האחריות לטובת הזולת.

רמה שלישית - התמקדות בדינמיקה בין טובת העצמי לטובת הזולת. בשיקוליה המוסריים האישה יודעת גם לעמוד על זכויותיה וגם לגלות רגישות ואחריות לזולת. כלומר מוסר הדאגה שלה מתבטא באחריות של העצמי לאחר כמגדיר את העצמיות, אך מבלי לגלוש לקורבנות.

שאלות

1. בהתבסס על מחקרה של קרול גיליג ניתן לטעון שיכולת הדאגה לזולת הינה תרומה נשית ייחודית לחברה, הנובעת מקשר הטיפוח (caring) הראשוני בין האם לילד והיא תכונה מולדת. חיזוק לטענה זו היא למשל העובדה שרוב הנשים הלוקחות חלק בכוח העבודה עוסקות בתחומי שירות וחינוך, שהן החלק הארי באירגוני מתנדבים וארגוני שלום בפרט, ושנתוני יד ושם מראים שמרבית חסידי אומות עולם הן חסידות.
- האם את/ה מסכימים עם טענה זו, נמקו דעתכן/ם.
2. כתבו מספר דוגמאות מחיי היומיום המבהירים את הקושי בו נתקלות נשים בעולמנו מעצם אי היותו מכוון לנשים, בהתבסס על התיאוריה התרבותית?

16.1.3 שיעור אקראי, שנת 2018, ניצחונה של נטע ברזילי באירוויזיון

חלוקת דף עבודה, בתום דיון קצר על האירוע

נטע ברזילי /מילים ולחן: דורון מדלי וסתיו בגר

Look at me, I'm a beautiful creature
I don't care about your "modern-time preachers"
Welcome boys, too much noise, I will teach you
Pam pam pa hoo, Turram pam pa hoo

Hey, I think you forgot how to play
My teddy bear's running away
The Barbie got something to say: Hey! Hey! Hey!
Hey! My "Simon says" leave me alone
I'm taking my Pikachu home
You're stupid just like your smart phone

Wonder woman, don't you ever forget
You're divine and he's about to regret
His baka-bakum, bak-bak bakumbai...

I'm not your toy
You stupid boy
I'll take you down
I'll make you watch me
Dancing with my dolls
On the MadaBaka Beat
Not your toy!

A-A-A-Ani Lo buba!
Don't you go and play with me boy!
A-A-A-Ani Lo buba!
Don't you go and play... Shake!
Kulului, Kulului, Ah, wedding bells ringing
Kulului, Kulului, Ah, money man bling-bling
I don't care about your 'stefa', baby
Pam pam pa hoo, Turram pam pa hoo

Wonder woman, don't you ever forget
You're divine and he's about to regret
His baka-bakum...bak-bak bakumbai...

I'm not your toy
You stupid boy
I'll take you down
I'll make you watch me
Dancing with my dolls
On the MadaBaka Beat
Not your toy.

TOY כתיבה ולחן: דורון מדלי וסתי' בגר

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

רִי, אוֹיָה, שְׁלוֹם לָךְ, הֶמֶמָּה, לָהּ

הִבֵּט בִּי, אֲנִי יָצוּר נָפֵלָא

כָּלֵל לֹא אֶכְפֵּת לִי מִהֲטָפוֹת הַמוֹסָר שֶׁלָּךְ

בְּרוּכִים הַבָּאִים בָּנִים אֶל מוֹפְעִי, אַחֲנָךְ אֶתְכֶם

תָּךְ תָּךְ אָה אוֹ, תָּךְ תָּךְ אָה אוֹ

הִי, חוֹשֶׁשְׁתִּנִּי שֶׁשִּׁכַּחַת אֶת חֻקֵּי הַמִּשְׁחָק

דִּבְ הַצַּעְצוּעֵ שְׁלִי בּוֹרַח

עֲקֹשׁוּ לְבַבְת הַבְּרָבִי יֵשׁ מֶה לוֹמֵר

הֶרְצֵל אוֹמֵר עֲזֹב אוֹתִי לְנַפְשִׁי

אֲנִי לוֹקַחַת אֶת הַפִּיקְצוֹ שְׁלִי הַבִּיָּתָה

אֶתָּה טֶפֶשׁ בְּדִיּוֹק כְּמוֹ הַטְּלָפוֹן הַחֹכֶם שֶׁלָּךְ

אֲשֶׁת חֵיל לְעוֹלָם אֶל תִּשְׁכַּחֲנִי

הֵנָּה אֱלֹהִית וְהוּא עוֹד עֲתִיד לְהִתְחַרֵּט

הוּא יֵלֵד פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה

פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-פֶּאקָה-נָאק

אֲנִי לֹא הַפֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-מֶ שֶׁלָּךְ

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעֵ שֶׁלָּךְ, לֹא הַצַּעְצוּעֵ שֶׁלָּךְ

יֵלֵד מֶטֶפֶשׁ שִׁכְמוֹתְךָ, מֶטֶפֶשׁ שִׁכְמוֹתְךָ

אֲנִי אֶקַּח אוֹתְךָ לְמַעֲמָקִים, וְאֶאֱלֹץ אוֹתְךָ לְצִפּוֹת

אֲנַחְנוּ רוֹקְדִים עִם הַבָּבוֹת שְׁלִי בֶ-אֲמָא-בּוֹקָא קֶצֶב

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעֵ שֶׁלָּךְ. קוֹלּוֹלוּ, קוֹלּוֹלוּ, קוֹלּוֹלוּ, קוֹלּוֹלוּ

אָה אָה, אָה, אָה, אֲנִי לֹא בִּבְהָ

אָה אָה, אָה, אָה, אֲנִי לֹא בִּבְהָ

קולולו, קולולו, קולולו, פֶּעֶמוֹנִי הַחֲתָנָה מְצַלְצֵלִים

קולולו, קולולו, אֲנָשִׁי הַכֶּסֶף מְנַצְנָצִים

לא אֶכְפֹּת לִי מִשְׁטָרוֹת הַמִּזְמָנִים מִתֵּק

תֵּף תֵּף אָה או, תֵּף תֵּף אָה או

אִשֶּׁת חֵיל לְעוֹלָם אֵל תִּשְׁכַּחִי

הִנֵּה אֱלֹהִית וְהוּא עוֹד עֹתִיד לְהִתְחַרֵּט

הוּא יֵלֵד פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה

פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-פֶּאקָה-נָאק

אֲנִי לֹא הַפֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-מֶ-פֶּאקָה-מֶ-שֶּׁלֶךְ

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ

יֵלֵד מִטְפֹּשׁ שְׁכֻמוֹתֶךָ, מִטְפֹּשׁ שְׁכֻמוֹתֶךָ

אֲנִי אֶקַח אוֹתְךָ לְמַעַמְקִים, וְאֶאֱלֹץ אוֹתְךָ לְצִפּוֹת

אֲנִי רֹקְדִים עִם הַבָּבוֹת שְׁלִי בִּ-אִמָּא-בּוֹקָא קֶצֶב

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ. קולולו, קולולו, קולולו, קולולו

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ

יֵלֵד מִטְפֹּשׁ שְׁכֻמוֹתֶךָ, מִטְפֹּשׁ שְׁכֻמוֹתֶךָ

אֶקַח אוֹתְךָ עֵתָה

אֶקַח אוֹתְךָ עֵתָה אִתִּי, יֵלֵד

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ

יֵלֵד מִטְפֹּשׁ שְׁכֻמוֹתֶךָ

אֲנִי אֶקַח אוֹתְךָ לְמַעַמְקִים, וְאֶאֱלֹץ אוֹתְךָ לְצִפּוֹת

אֲנִי רֹקְדִים עִם הַבָּבוֹת שְׁלִי בִּ-אִמָּא-בּוֹקָא קֶצֶב

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ. הַבֵּט בִּי, אֲנִי יָצוֹר נִפְלָא

יֵלֵד מִטְפֹּשׁ שְׁכֻמוֹתֶךָ, כָּלִל לֹא אֶכְפֹּת לִי מִהֲטָפוֹת הַמוֹסָר שֶׁלֶךְ

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ,

לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, צַעְצוּעַ

אֲנִי לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, לֹא הַצַּעְצוּעַ שֶׁלֶךְ, צַעְצוּעַ.

הנחיות לניתוח השיר

לאחר קריאת השיר קראו וענו על השאלות הבאות:

1. **הקדמה:** הגדירו לעצמכם וכתבו מה הוא הנושא של השיר, האווירה והתחושה.
2. **תוכן:** מהם מרכיבי "הסיפור" שבשיר: **על מה, על מי, מה?** התייחסו למרכיבים הבאים:
כותרת השיר, דובר ונמען, רעיון מרכזי/ חוויה, נימת השיר והמסר.
3. **צורה:** תחום זה עוסק בשאלה **איך:** התייחסו למבנה ולדרכי עיצוב.

א. המבנה: מהו מבנה הבתים?

אפיינו את המבנה התחבירי של השיר. איפה רואים בשיר: משפט קצר, משפט ארוך, משפט חסר (אליפטי) - חסר נושא ו/או נשוא, סימני פיסוק, שבירת כללי התחביר (למשל אין פסיק או אין נקודה), גלישות - כאשר המשפט ארוך יותר מהשורה ו"גולש" לשורה הבאה.

התייחסו לאורך השורות והסבירו מדוע בחר כך המשורר.

ב. דרכי העיצוב: מהן דרכי העיצוב של השיר? התייחסו לנקודות הרלוונטיות בלבד!

* לשון פיגורטיבית: מטאפורות, דימויים, מטונימיות.

* חזרות: חזרה על מילה או מילים במהלך טקסט.

- אנאפורה: חזרה על אותה מילה בראשיתן של שורות עוקבות.

- אפיפורה: חזרה על אותה מילה בסיומן של שורות עוקבות.

* חרוזים

* מצלול: חזרה על קבוצת צלילים

* אלוזיות

* תקבולות

* ניגודים

הסבירו מדוע היה שימוש בכל אחד מהם.

4. **הסבירו מהי נימת השיר, תוך שימוש במושגים:**

* פאתוס - דיבור גבוה ורגשני

* אירוניה - כוונה שונה ומנוגדת למשמעות מילולית, האפקט הוא לעג.

* לשון גבוהה.

* סלנג.

5. הסבירו כיצד מסתיים השיר?

תמיד יש לשים לב לסיום השיר, האם יש בו אלמנטים מיוחדים?

6. **ויזואליות:** הקליפ הרישמי - כיצד הדמויות לבושות? האם יש שימוש מיוחד בהבעות פנים? בקולות מיוחדים? אפקטים?

7. מה הקשר בין **המדיום למסר**?

8. כיצד השיר מתקשר לנושאים שלמדנו השנה? **השתמשו במושגים** מקובלים כגון: חיפצון, מגדר, דימוי גוף, העצמה נשית וכו'.

9. האם לדעתך השיק והקליפ מתקשרים לקמפיין **#METOO**?

כפרה עליכם

בהצלחה

16.2 מטלות לדוגמה

16.2.1. מטלת החלק ראשון של התלקיט

נושא שנתי: הגוף במבט מגדרי

מצ"ב מחוון להגשת העבודה, חלק ראשון של תלקיט בנושא הגוף + 3 נספחי עזר. מבוא: בשנה"ל תשע"ח נעסוק ב"גוף" כתימה מרכזית משום חשיבות מקום הגוף בהבנת סוגיית המגדר בחברה בכלל ובגיל ההתבגרות בפרט. את נושא הגוף נבחן דרך חמישה תחומי דעת עיקריים: סוציולוגיה, תקשורת, משפט, ספרות ואמנות. במהלך המחצית שנותרה נרחיב עוד את העיסוק בתימה זו גם דרך העבודה אותה תתחילו כעת. מדובר על עבודה מקיפה המורכבת ממספר מטלות המרכיבות ביחד תלקיט:

- שער
- מבוא
- חלק ראשון: סקירת ספרות (מצ"ב)
- חלק שני: ניתוח ספרותי, שיר או סיפור קצר – כתיבה תהליכית, טיוטות מרובות, בגוגל דרייב
- חלק שלישי: ניתוח משפטי של פסק דין – כתיבה תהליכית, טיוטות מרובות, בגוגל דרייב
- חלק רביעי: עבודה סדנאית – תיעוד באמצעות צילום התהליך וכתיבת דף עמדה על התוצר
- רפלקציה: תיעוד התהליך וסיכומו כולל תובנות, השגות וחוזקות שהתגלו במהלך הדרך
- סיכום
- פרזנטציה: הצגת הטיעון המרכזי מול הכיתה במצגת הכוללת טקסט, תמונה וקול והמאפשרת למידת עמיתים.

החלק הראשון של התלקיט

1. חלק א': הוראות לכתיבת סקירת הספרות

מטרת סקירת הספרות היא להסביר את הסוגיה המגדרית שבה אנו עוסקים על בסיס מאמרים הבוחנים את מקומו של מנקודות מבט שונות.

מי שקוראים את הסקירה צריכים להבין את מושגי המפתח (ר' סיכום) כיצד הסוגיה המגדרית רלוונטית לדיון על דימוי גוף בקרב נערות (ר' תקציר) ולאלימות בקרב נערים (ר' תקציר).

בפרק סקירת הספרות עליכם לכלול:

1. פתיחה קצרה המציגה את הנושא.
2. סיכום בנפרד של כל אחד משני המאמרים (אפשרות לשלב מקורות מידע נוספים).
3. שימו לב שיש להשתמש בשפה מגדרית (ר' סיכום) על מנת להסביר את הסוגיות השונות.
4. עליכם לענות על שאלת הבונוס בכל מאמר.

5. סיכום ממצג קצר של שני המאמרים.

6. סיכום שיכלול גם פסקת עמדה אישית המשקפת את עמדתך בנושא.

פרטים טכניים

העבודה היא אישית לחלוטין ומהווה חלק מציון הסף של המגמה. יש להגיש את העבודה **מודפסת כולל שער** מסודר המכיל: תמונה הנוגעת לנושא, שם התלמיד/ת, מספר תעודת זהות וכיתה.

יש להגיש את העבודה בתא של יהודית זליגמן-דורי עד ליום **8.4.18** בשעה 14:00.

העבודה תכתב ברווח שורה וחצי וגופן בגודל 12.

לאחר ההגשה יש להעלות את העבודה גם **לקלאסרום** של המגמה.

מצ"ב דוגמא למבנה של סקירת הספרות

מבוא - בחלק הראשון של סקירת הספרות נציג באופן כללי את הסוגיה ונגדיר את המושגים. לדוגמא: נושא הגוף יחקר במהלך העבודה תוך שימת דגש על דימוי גוף... ואלימות... ובחינת שני המושגים המרכזיים... (בחרו 2 מושגים מרכזיים ותגדירו אותם במילותכם)... אשר ילוו אותנו במהלך העבודה.

(שימו לב לקשר בין פסקה לפסקה ובין חלק לחלק, לא לכתוב משפטים בודדים).

*יש הכותבים את הפסקה הזו, לקראת הסוף לאחר שאתם/ן שולטים טוב יותר בחומר.

כחצי עמוד.

סיכום המאמר הראשון שעוסק בסוגיה בה אנחנו עוסקים.

ניתן לעשות זאת על ידי איתור מידע נוסף רלוונטיים ממקורות נוספים (אותם יש לציין בהערות שוליים), הסבר המאמר במילים שלכם, ו/או קישור לסוגיה הנלמדת.

*כאן יש לענות על שאלת הבונוס (חובה).

עד עמוד.

בחלק הבא **נסכם את המאמר השני** שעוסק בנושא מנקודת מבט אחרת.

גם כאן ניתן לעשות זאת על ידי איתור מידע נוסף רלוונטיים ממקורות נוספים (אותם יש לציין בהערות שוליים), הסבר המאמר במילים שלכם, וקישור לסוגיה הנלמדת.

*כאן יש לענות על שאלת הבונוס (חובה).

עד עמוד.

מיזוג המאמרים: כתבו פסקה הממזגת את הדברים המרכזיים שעלו בכל אחד מהמאמרים, ושלבו

זאת ביחד עם המושגים המרכזיים.

כך למשל: ראינו שהמושג... מוצא ביטוי במאמר הראשון העוסק ב... משום ש...
המושג המרכזי השני שבחרתי... מתבטא במאמר...
ניתן לראות שבשני המאמרים היו נקודות דימיון בכל הנוגע ל... וכן עלה גם שוני הנוגע ל...
כחצי עמוד.

סיכום: בחלק האחרון, נסכם את כל הדברים שעלו מסקירת הספרות ונוסיף נקודות אישיות
למחשבה מתוך נקודת מבט מגדרית.

כך למשל: ניתן לומר כי **בחינת מבט מגדרית** מעלה ש... עולה השאלה.... אחד הפתרונות
האפשריים לדעתי הוא...

זה המקום לדיון משותף במאמרים, ואל תשכחו לכתוב גם את **דעתכן/ם האישית** המנומקת.
שאלות למחשבה:

מדוע התגלה קושי למצוא מאמרים על דימוי גוף בקרב נערים?

האם דימוי גוף הוא גורל, שלא ניתן לשנותו או שהוא פלסטי וניתן למשא ומתן?

באפשרותכם להציע פתרונות לקשיים שעלו מהמאמרים, איך אני מתמודד/ת עם הקושי בחיי
היומיום?

איזה אופציות להתמודדות עם קשיים עם דימוי גוף שלילי למדתי מהמאמר?

אזיה אופציות נוספות להתמודדות ניתן ללמוד מהאינסטגרם למשל?

*כאן גם המקום לענות על **שאלת הבונוס** של החלק הראשון 1.1 (שאלת בונוס), אם תרצו.
כעמוד.

הגוף: מבט מגדרי

<תמונה כלשהי, משהו שלוכד את העין וקשור למגדר>

מגמת מגדר רב תחומי

מוגש על ידי: מישהי מישהו

ת.ז. 000000000

כיתה: י' כלשהי

למורות: יהודית זליגמן-דורי, ליאת פלס וטל תמיר

בתאריך: 08.04.2018

1.1 מבוא למגדר במבט סוציולוגי ופילוסופי - מושגים

מין ומגדר

במדעי החברה (פסיכולוגיה, סוציולוגיה, חינוך ועוד) מבחינים בין מין למגדר. **מין** הוא הגדרה ביולוגית המקטלגת אדם על פי איברי מין: "זכר" או "נקבה". **מגדר** היא הגדרה חברתית-תרבותית, מערכת התנהגויות שהחברה מצפה מא/נשים בעלי ייחוס של "גבר" ו"אשה". המושג מגדר יוצא כנגד ההנחה המסורתית שטוענת להקבלה הכרחית בין מין ביולוגי לציפיות חברתיות, בין זכריות לגבריות ובין נקביות לנשיות (מלאך – פיינס, 1997). החברה האנושית מתמיינת ע"פ מבנים, כגזע, אתניות, דתיות, הרי שמגדר הוא אחד מהמבנים הנוספים. חשוב גם להבין שמאחר והזהויות מצטלבות לא נוצרת זהות גברית או זהות נשית אחת.

הבנייה חברתית (חיברות)

התפיסה של מגדר כמובנה חברתית נפוצה בכתיבה הסוציולוגית, משום שמגדר היא קטגוריה שמשלבת בתוכה שלל הבניות חברתיות, מהלידה ועד המוות. הבניות כמו מגדר מתקיימות ומשפיעות על החיים שלנו, הצורה שבה אנחנו חושבים, מתנהגים ומתלבשים משום שהמגדר נבנה ומתמסד דרך אמצעים פסיכולוגיים, תרבותיים וחברתיים. "מובן מאליו" הוא מושג מפתח בהבנייה חברתית המסמל את שיא תהליך המיסוד. כל עוד דבר מסויים הוא "מובן מאליו" הוא מוסד חברתי. למרות זאת יש סבירות שמציאות זו תתפרק ויצמחו מוסדות חדשים אבל השאלה איך, היא שמצמיחה דיונים על קבוצות שמערערות על המובן מאליו, קבוצות שפורצות אותו ושאלות נוספות המנסות לפענח באיזה תהליכים נוצר "מובן מאליו" חדש.

מגדר והבנייה חברתית

מבחינה מגדרית במהלך החיים אנחנו מאשררים את המגדר "כמובן מאליו", כל יום מחדש. החברה נוהגת להתייחס לסטריאוטיפים מגדריים כנורמות, כטבעיות וכאמיתות נצחיות. קשה לכמת, להצביע ולהסביר איך בדיוק נוצר התהליך המגדרי. זוהי תפיסה חמקמקה ועמוקה בתרבות האנושית. "עשיית מגדר" ("doing gender") היא אינטראקציות יומיומיות אשר יוצרות אותה, עירוב של תפיסות מסוימות כביטוי לטבע גברי ולטבע נשי. מבחינה זו המגדר הוא נבואה שמגשימה את עצמה, היא נכפית מילדות עד שזה נדמה כחלק מהטבע שלנו. כך יצחקו על ילד שמתנהג כמו ילדה, למשל משחק בבובות.

הורים לילדים הם בעלי מערכת אמונות גלויות וסמויות בנוגע למין, למגדר ולקשר שביניהם. כך הם מעבירים את אמונותיהם לילדיהם, לעיתים בצורות שאינן מכוונות וברורות להורים עצמם. היחס אל המינים משמר את הגישה התרבותית שולטת: כך כאשר נולדת ילדה נקבה היא תתואר במונחים כגון חלשה, עדינה וקטנה בעוד הורים נוהגים להתייחס יותר בפיזיות ובפחות במילוליות לילדים זכרים שיתוארו כקשוחים וכאגרסיביים, כעצמאיים ובעלי יכולות אינטלקטואליות. ההורים מעודדים את ילדיהם הזכרים לחקור ולהסתכן בזמן שאת ילדותיהם הנקבות ההורים מעודדים להשאר קרוב להורים והן זוכות לשבחים אם הן מבקשות ומחפשות עזרה. כך שלמרות שבמציאות הפיזיולוגית

ילדות נקבות מתפתחות בגיל צעיר יותר ותהליך הגדילה שלהן מואץ יותר, קרי הן למעשה יותר בוגרות, פעילות ומודעות מזכרים – הרי שהתפיסה אותן כזקוקות לעזרה ממשיכה. ניתן לראות הבניות מגדריות גם בדרך שעולם הילדות שופע צבעים, צעצועים המובנים חברתית כמאפיין של כל אחד מהמינים. למשל, לילדות ידברו במילים שקשורות למראה חיצוני, ולילדים במילים הקשורות לתכונות. למשל, גננות מחזקות בקרב ילדים בנים התנהגויות של התרברבות ועלבון, ואצל הבנות צניעות ופשרנות. גם הילדים האלו בתורם יעבירו תפיסות דומות לילדיהם לגבי התכונות המצופות מכל אחד מהמינים, באופן בלתי מודע לרוב.

דיכטומיה

בתרבויות רבות, כולל התרבות המערבית, רואים גבריות ונשיות כדיכטומיה כלומר זהויות מנוגדות ולא כרצף, זו גם תפיסה המניחה שאין אפשרות לקיומו של מגדר נוסף. תפיסת מגדר היא אידאית ועל כן אין באמת התנהגות מגדר של גבר, או אישה שניתן להכניס לתבנית. רוב האנשים אינם עונים במדויק לתפיסות החברה הכלליות והרווחות לגבי מגדר. כולם מודעים להן (בגלוי או בסמוי) וכולם חורגים מהן מי בגלוי, מי בסמוי, בחריגה קיצונית או מזערית. חריגה כזו היא למשל העדפת תחומים שנחשבים נשיים על ידי גברים, או תחומים שנחשבים גבריים על ידי נשים.

מגדר בתרבויות שונות: התפיסות של גבריות ושל נשיות משתנות מתרבות לתרבות, על אף שניתן למצוא דמיון בקרב חברות שונות בעולם שלנו – גם בתוך העולם המערבי וגם מחוצה לו. הספרות האנתרופולוגית מביאה דוגמאות רבות לכך שמערכות מגדר שונות מתקיימות בחברות שונות והייצוג המגדרי במערב שונה מהמקובל בחברות אחרות. כך למשל בתאילנד קיימים הקתואי (בישראל ידועים כליידי בויז) שהם לרוב זכר שמתנהג בסגנון נשי ואף לובש בגדי נשים. הקתואי לרוב נמשך מינית ומקיים יחסי מין עם גברים, אבל קשה להגדיר אותו כהומוסקסואל במובן המערבי, כי הזהות המגדרית שלו אינה גבר.

מהותו היא להיות קתואי מבלי שיצטרך "לעבור כ...". ולכן זו קטגוריה שכוללת גברים הדומים למה שבמערב מכונה יופי נשי אידיאלי. הקתואי אינו פוגם ואיננו משנה את הדימוי האידיאלי של גבר או אישה, אלא יוצר נקודה חדשה במשולש שהיא לא אנטי-תזה לאף מגדר. זהותו נתפסת כטבעית וכטבועה בו לחלוטין. מבחינת איברי המין שלהם הם גברים ולא נשים אבל הם גם לא נחשבים לטרנס הרוצים להחליף מין, אלא כזהות נוספת, מגדר שלישי.

להטב"ק - לסביות, הומואים, טרנסג'נדרס, בי-סקסואלים וקוויר.

נטייה מינית: מונח המתאר את המשיכה המינית והרגשית של אדם כלפי בני מינו, כלפי בני המין האחר או כלפי בני שני המינים, כפי שהיא מתבטאת במחשבות, בתחושות וברגשות.

הומוסקסואליות: (הומו = זהה) נטייה מינית המאופיינת במשיכה מינית ורגשית של אדם אל בני מינו (הומואים ולסביות).

טרנסג'נדרים: קבוצת אוכלוסיה שמאגדת בתוכה כמה קבוצות, אולם בתמציתיות האפיון המרכזי של קבוצת-על זו היא שאין התאמה בין המגדר למין, כפי שהחברה מצפה לו. טרנסג'נדר הוא מונח מטריה המאגד בתוכו כמה א/נשים דוגמת טרנסקסואלים, קרוס-דרסרים, ג'נדרקוויר.

קרוס-דרסרים: א/נשים שנולדו במין מסוים, חווים את עצמם כשייכים למגדר מסוים אך עדיין חשים צורך להתלבש לפי הציפיה החברתית המתאימה למגדר השני. לדוגמה גבר שאוהב להתלבש בבגדי אישה, ילבש שמלות, חצאיות ויתאפר, אבל כל זאת מבלי לחשוב על עצמו כאשה. מקרה משלים, אישה הולבשת בגדי גבר הוא פחות מובהק מכיוון שכיום אין פריט לבוש שהוא גברי באופן אקסקלוסיבי.

ג'נדרקוויר: א/נשים שחשים שאף אחד מהמגדרים אינו הולם מספיק את תחושותיהם ואת ביטוייהם המגדריים. הם/ן אינם רואים את עצמם כגברים, או כנשים ואף לא תמיד כעירוב של שני המגדרים. הם חשים שהם משהו אחר, מגדר אחר וזהות מגדרית אחרת וידברו על עצמם גם בלשון גבר וגם בלשון אישה לסירוגין (בןבת).

בארגונים חברתיים ופוליטיים בישראל ובארצות מערביות רבות טרנסג'נדרים נחשבים חלק מקהילת הלהטב"ק. בה בעת הם הצד הפחות מוכר בקהילה, גם מכיוון שהם קיימים באחוזים נמוכים יותר (כ-3%) והן משום שהחברה ההומו-לסבית פחות נוטה לשתף אותם במאבק. בעבר היו יותר (MTF - טרנסקסואלים male-to-), (female זכרים מבחינת הופעה אנטומית אבל נשים ע"פ התחושה המגדרית שלהן, מאשר FTM וכך נוצר הרושם שהם הרוב בין הטרנסקסואלים, אבל כיום המספרים הללו השתנו.

לסיכום

המונח "מגדר" מאפשר לנו להשתחרר במחשבה ממגבלות הטבעי והביולוגי, לערער על הסדר החברתי הקיים. כך הפמיניזם ערער על התפקיד המסורתי של הנשים (להשאר רק בזירה הפרטית), על התכונות ה"נשיות" (כגון על אי יכולתן ללמוד, לעבוד לבחור בבחירות) ולאחר מכן גם על תפיסות של "גבריות" ותפקידים מסורתיים (ועל אי יכולתם למשל להיות אבות מעורבים). המגדר הוא חלק מזהות אישית המצטלב גם עם הזהות שלנו כשייכים לגזע מסויים, או למעמד וגם כמי שלהם משיכה מינית מסויימת. חשוב גם לזכור שהמגדר נוצר לא רק בספירה הפרטית, אלא גם דרך פרקטיקות של מוסדות והסדרים חברתיים, תרבות חברתית וארגונים חברתיים כמו בתי ספר, בתי חולים, עסקים כלכליים, מוסדות דת ועוד.

*שאלת בונוס – רשות (ניתן לשלב אותה בחלק של סיכום העבודה)

קראו את שתי הפסקאות הבאות המסכמות את תפיסתה של הפילוסופית הפוסט מודרניסטית ג'ודית באטלר והסבירו את תפיסתה לגבי מגדר.

- נסו להסביר בעזרת תפיסתה את כל אחד מהמאמרים.

זהות ומגדר: ג'ודית באטלר טוענת שמגדר הוא תמיד חזרה וחיכוי של טקסט שהתכונן וכוון בעבר. כך גם הגוף והזהות הם חזרה על שיחים שקיימים ומתכוננים ומכוננים מחדש. כלומר אין מגדר מהותי ומקורי, אלא זה תמיד חיכוי של. חיכוי של חיכוי שאנו בוחרים (לא מדעת), ואשר בוחרים לנו, במסגרת האפשרויות של החיכויים הקיימים מאותו רגע שבו החלטנו על זהות מסוימת שקיימת אצלנו. באטלר טוענת לפרפורמטיביות, כלומר שיש ביצוע של הדמות שאותה אנו בוחרים לעטות. זו פעולה שחוזרת על עצמה ללא מקור מכון שקדם לה, אין משהו טבעי מאחוריו. הכח של הזהות ושל אופני ביצוע המגדר היא מהחזרה מרובת שנים. כך גם הזהות הטרנסקסואלית יכולה להיות כזו שנבנית על זהויות טרנסקסואליות ומגדריות קודמות ולא חלק מהאותנטיות העצמית. באטלר טוענת שהאותנטיות העצמית אכן קיימת, רק שאין אנו יכולים להגיע אליה אלא רק לשאוף ולהתקרב אליה (Butler, 1999).

1.2 מאמר ראשון, דימוי הגוף

תקציר מתוך הספר: נשים לגופן, 2011. הוצאת מודן.

קחי לך רגע... עצמי עינייםונסי לראות בעיני רוחך את גופך... איך את מרגישה עם הגוף שאת רואה בדמיוןך? האם את אוהבת את השדיים שלך? האם הישבן שלך גדול מדי, שטוח מדי? ומה לגבי הבטן? והירכיים? כמו שאת אוהבת או שהן שמנות ורופסות מדי? היית רוצה להיות גבוהה או נמוכה יותר? האם גופך שער מדי? עורך כהה או בהיר מדי? יש לך פצעים?

מערכת היחסים שלנו עם המראה מורכבת. העיסוק האינטנסיבי בגוף שלנו ובמראהו מלווה אותנו מילדות בהקשרים וברמות משתנות, בהתאם לגורמים חיצוניים ופנימיים.

לגוף הנשי יש מגוון צורות, אך כולנו נשפטות על פי מדדים בלתי הגיוניים, המייצרים דימוי יופי אידיאלי, בלתי מושג עבור מרביתנו. כל אחת מוצאת את דרכה הייחודית להיראות ולהתנהל עם גופה; להתאפר או לא, להקפיד או לא על דיאטה, ללבוש או לא ללבוש חולצה עם מחשוף עמוק ומיני, וכיוצא באלו.

דברים רבים מבדילים בינינו, נערות ונשים, אך דבר אחד משותף למרביתנו: התחושה שגופנו אינו טוב מספיק ומראהו אינו מושלם כפי שהיינו רוצות שיהיה. כמעט כולנו אוהבות חלקים מסוימים בגופנו, אך שופטות חלקים אחרים כלא-יפים או כלא-מתאימים. נראה שהדבר המהפכני והמפתיע ביותר שאנו יכולות לעשות הוא לאהוב את הגוף שלנו.

רבות מאיתנו מוטרדות ללא הרף בדאגות בנוגע לגופנו. אך האם חיינו באמת ישתנו אם נצליח לשנות את גופנו כך שנהיה מרוצות ממנו? מה נרוויח מכך שנהפוך ל"מושכות" יותר? האם יהיו לנו יותר חברים/ות? נשיג ביטחון עצמי רב יותר? עבודה טובה יותר? או שעלינו למצוא דרכים אחרות להרגיש טוב יותר לגבי גופנו, ולהעצים גם נשים אחרות, למרות המסרים של החברה לגבי האופן שבו עלינו להיראות? ייתכן כי אם היינו מנתבות לכיוונים אחרים את כל המשאבים והאנרגיה שאנו משקיעות בניסיון להתאים לאידיאל היופי – היינו מגיעות להישגים מרחיקי לכת.

בתחילת חיינו, אנו לרוב מרגישות בנוח בגופנו. כפעוטות וכילדות אנו לומדות לחקור את העולם דרך גופנו, אך ככל שאנו מתבגרות אנו נוטות להרגיש פחות ופחות "בבית" בתוך העור שלנו. מעטות מאיתנו ממשיכות לחוש בנוח בגופן גם בהתבגרותן.

"הגוף שלי זה הבית שלי, אוקיי? קודם כל זה המקום הבטוח שלי.... זה מקום שממנו אני יכולה לשאוב ביטחון... זה המגן הראשוני שלי מול העולם... נוח לי עם הגוף שלי, מאוד נוח לי עם הגוף שלי... תמיד היה. תמיד היה. נס. לא ברור לי איך זה קרה, אבל תמיד היה."

המגזינים מלאים בדימויים מלוטשים של דוגמניות יפות ורזות. משווים אותנו לנשים הדקיקות בפרסומות או לאידיאל של האשה המושלמת. החל מלידתנו, דרך הפיכתנו לילדות יפות וחמודות "בשמלה אדומה ושתי צמות" ובהמשך לנערות ולנשים בוגרות שיציאתן למרחב הציבורי היא בגדר "משחק באש", אנו מקוטלגות על הרצף שבין יפה למכוערת, ללא התחשבות באופן שבו היינו רוצות להיות מוערכות.

תהליך ההתבגרות עובר על כל אחת ואחת באופן ובקצב הייחודיים לה. הגוף משתנה באופן ניכר בין הגילים שמונה לשבע-עשרה: אחת מתעגלת, אחת גובהת ואילו אצל אחרת מתחילה התמלאות החזה בגיל צעיר יותר. אחת חשה בגופה ובנפשה את זרם ההורמונים, אחרת לא. מרבית הנערות מתקשות להתרגל לשינויים שעוברים על הגוף שלהן, למראהו ולתגובותיו.

"בשנה זו הגוף שלי השתגע... הוא דומה יותר לאחותי הגדולה מאשר לי עצמי... נכון שכתוב בספרים שככה זה בגיל ההתבגרות, אבל זה מלחיץ."

"לבנות בגיל שלי (שמונה-עשרה), מראה חיצוני זה דבר מאוד מאוד חשוב, כשאנחנו נפגשות אנחנו מדברות על מה אכלנו היום, יש הרבה מודעות לכמה צריך לשקול ביחס לגובה. כל אחת משווה את עצמה ביחס לסטנדרטים – אני נראית טוב, לא טוב, זה מסיח את הדעת מהדברים החשובים באמת."

תקופת גיל ההתבגרות מטרידה גם משום שבמהלכה אנחנו רגישות יותר ומועדות יותר להשפעת הסביבה והתרבות, השפעתם של בנות/בני גילנו גדלה וכן גדלה השפעתן של דמויות נערצות בטלוויזיה, בסרטים, בפרסומות ובאתרי אינטרנט. חשוב לזכור כי במהלך שנות ההתבגרות נבנה הגוף. כמות שומן מסוימת נוספת לגופן של נערות לצורך התפתחות תקינה ועל כן חשוב להקפיד על תזונה נכונה ולא להתמקד במשקל. חשוב שנחפש את העוצמה האישית במנותק מהמראה, ננסה להגשים חלומות, להשיג מטרות ולהקשיב לקול הפנימי, כנשים עצמאיות ושלמות יותר שאינן רואות את עצמן רק דרך המשקל.

כיצד נוצר דימוי הגוף שלנו ומהו?

הדימוי העצמי שלנו מורכב מקשת רחבה של דימויים, שעל פיהם אנו מודדות את עצמנו ואת ערכנו כבנות-אדם, בתחומים שונים של החיים. ביניהם: הדימוי שלנו כעובדות, כתלמידות, כנשים חושבות, כאימהות, כבנות, כחברות וכן דימוי הגוף שלנו.

דימוי הגוף הוא תמונת הגוף שלנו כפי שהיא מוטבעת במוחנו, והיא נוצרת בתהליך דינמי, ממושך והדרגתי שבמהלכו אנו צוברות תחושות ורשמים הנוגעים למפגש בין הגוף שלנו ובין הסביבה הפיזית והחברתית.

דימוי הגוף צומח באופן התפתחותי מתוך ניסיונות אישיים וחברתיים, כגון המגע והקשר עם ההורים, התנועות של הגוף שלנו, הצפייה בא/נשים אחרים ובהתייחסותם לגופם, ההתייחסות של א/נשים אחרים לגופנו שלנו ודימוי הגוף המקובל (הנורמטיבי) בתרבותנו.

מרבית החוקרים/ות מסכימים כי דימוי גוף הוא בר שינוי, מושג גמיש ודינאמי שמכיל את מכלול התפיסות, המחשבות, התחושות והרגשות של האדם ביחס לגופו וניתן לעצב אותו באמצעות עבודה עצמית.

בחברה הסובבת אותנו נחשב היופי למשאב הנשי החשוב ביותר (בעוד חוכמה, חוזק ואומץ נחשבים משאבים גבריים). אי לכך, נשים, יותר מגברים, נוטות לקשור ישירות בין דימוי הגוף שלהן לדימוי העצמי שלהן בכללותו.

"מאוד מאוד חשוב לי להיות אשה יפה! כשאת אשה יפה ומטופחת, את חזקה, יש לך הכל... זה מה שאומר הלב שלי... כשאת יפה את יותר שומרת על עצמך וגם... תצליחי בכל דבר... יש אנשים שיש להם הכל ולא יודעים איך לשמור על הגוף ועל הנפש... את צריכה לטפח את עצמך ולהיות יפה..."

מרבית היצירות התרבותיות מדגישות גם הן את היופי כערך החשוב ביותר לנשים ומקשרות בינו ובין תכונות "נשיות" חיוביות כעדינות ומתיקות. דמות נשית במעשיות העממיות היא תמיד אחת משתיים: מכוערת ורעה או יפה וטובה. הביקורת הפמיניסטית על תפקידי המינים מעלה תכונות נוספות המיוחסות לנשים, כגון פסיביות, יכולת הכלה, רחמים, צייתנות וקורבנות. סטריאוטיפ נשי נוסף שניתן למצוא במעשיות העממיות הינו דמות הרעה המפתה, דוגמת אמה החורגת של שלגייה – יפהפייה שהחשש מפגיעה כלשהי ביופיה העבירה על דעתה. מנגד, הבנים מוגדרים באמצעות דימויים שונים ומגוונים: חזק כ"דוד גיבור", בעל היוזמה, השובב דוגמת "בני, בני ילד רע" או החכם. "כשאתי חושבת אחורה, כל חיי, כמעט שישים שנה, תמיד הרגשתי שאני לא במקום, שאני גדולה מדי... אבל גם בכלל, שאני לא מתאימה, לא לבושה מתאים... בנשים קטנות יש משהו חינוכי, ההליכה שלהן מלאת חן ובכלל הן מתאימות. אני תמיד הייתי כאילו גדולה מדי, לא במקום, ושוב המילה הזו, לא חינוכית. בגלל שהתפתחתי מוקדם כל כך, הייתי הולכת בגב כפוף."

כל אחת ואחת מאיתנו חוזה את המסרים החברתיים הללו במציאות היומיומית שלה. המסרים בנוגע לחשיבותו של מראה חיצוני מושלם מלווים לעתים בהערות או בהשפלות מטרידות בנוגע למבנה האף, השדיים, הרגליים, הישבן או הגוף שלנו, אשר יכולות להיות מופנות אלינו ברחוב, במסיבה, בבית או בבית-הספר. לעתים אנו מסתכלות על מסרים אלו בעין צינית, מבטלת, ויש שאנו מוחמאות מכך; אך לעתים מסרים אלו עוטים צביון של מעשים פולשניים כמו הטרדה מינית, התעללות וניצול.

"כשרק הגעתי לכאן מאתיופיה לפני עשרים שנה היו לפעמים אומרים לי ברחוב 'כוסית כושית' – גם כושית מוסיפים בשבילי... כששמעתי את זה בפעם הראשונה בכיתי מאוד... איזו זכות יש לבנאדם להגיד דבר כזה? היום כבר לא, זה הגוף שלי, הוא שייך לי, אני שומרת אותו שיהיה שמור."

נהוג לומר כי היופי האמיתי נמצא עמוק בפנים ואיננו קשור למשקל, לגיל או לצבע העור, אך זו היתממות לדחוק את סוגיית המראה החיצוני החוצה מהדיון החברתי ולהתעלם מהיתרונות שהחברה מעניקה לא/נשים יפים. מחקרים הראו שנשים וגברים יפים נחשבים למושכים יותר, חברותיים וחכמים יותר. כך למשל, נשים הנחשבות מושכות יותר זוכות להזדמנויות עבודה טובות יותר, משכורת גבוהה יותר וקידום מהיר יותר בעבודה מנשים הנחשבות מכוערות, או פחות יפות; מורים/ות בבית-הספר היסודי מעניקים תשומת לב מיוחדת לילדים/ות בעלי יופי רב יותר; ומחקרים הראו שגם בקרב ילדים פגועים מוחית משפיע המראה החיצוני והורים יעדיפו לקחת הביתה ילד/ה פגועים יותר הנראה "נורמליים" מבחינה חיצונית על פני ילד/ה הפגועים פחות מוחית אך מראה "אינו נורמלי" (אטקוף, 2000).

"...אני כמעט בת ארבעים ועדיין קשה לי ללכת לים, זו מין תחושה כזו של חשוף, שהכל לא במקום. כאילו אין מקום בים לאנשים כאלו, כאילו בים את לא אמורה להיות שמנה... בים יש רק מידה אחת בלי בטן ורגליים עבות, יש שם רק דגם אחד בלי בטן (מלטפת)."

האם אכן המראה עומד בדרכנו אל האושר? האם נשים שעברו ניתוחים פלסטיים המוגדרים כמוצלחים יהיו מאושרות יותר? מחקרים הראו שלא בהכרח: א/נשים שמחים יותר הם א/נשים בעלי דימוי עצמי חיובי, הזוכים לתמיכה מהא/נשים המשמעותיים בחייהם.

תעשיית הפרסום והיופי: מבנה הגוף שלנו ותכונותיו הם נתונים גנטיים שאיתם אנו באות לעולם. אין לנו שליטה רבה עליהם. עם זאת, רבות מאיתנו עדיין מתקשות לקבל את גופנו כפי שהוא. תעשיית היופי והתעשייה הרפואית מרוויחות מיליוני דולרים בשנה מיכולתן לספק לנו את האשליה שהיופי האידיאלי מחכה לנו מעבר לפינה, ושהשקעה נכונה תהפוך אותנו לא רק לנשים יפות יותר אלא גם לנשים מאושרות יותר.

"אני מאמינה שכל אשה היא יפה. אבל כשאני רואה נשים במגזינים או בשלטי חוצות אני עדיין רוצה להיראות כמותן."

כמה נשים וגברים עירומים "אמיתיים" אנו רואות בחיי היומיום שלנו? אם לא נספור את האנשים (בעיקר נשים) שאנו רואות בעירום חלקי או מלא בפרסומות, בעיתוני אופנה, בסרטים ובטלוויזיה, אנו רואות מעט מאוד גוף עירום "אמיתי". התקשורת מייצרת מציאות ובה קיים רק "גוף נשי אידיאלי", אך גוף זה המוצג בתקשורת איננו גוף "אמיתי". לעתים קרובות מדובר על נערות צעירות מאוד, או נשים שעברו ניתוחים, השתלות, מתיחות, הרעבה ודיאטות, הן מאופרות בכבדות והתמונות מלוטשות בעזרת תוכנות מחשב. העיוות התודעתי שיוצרת החשיפה לתקשורת מציג את הנשים האמיתיות כחריגות אל מול הנשים שאנחנו רואות יומיום בתקשורת.

הדימוי "המושלם" שאנו פוגשות במדיה דוחק ומדיר בעקביות נשים המוגדרות כמכוערות, כמו גם נשים עם מוגבלות, נשים מבוגרות ונשים שמנות. יתרה מכך: כאשר התקשורת מראה נשים מכוערות, נכות, שמנות או זקנות, הן אינן מוצגות כמיניות או כמושכות, אלא בצורה סטריאוטיפית. כך, לדוגמה, נשים המוגדרות כמכוערות עוברות בסרטים מהפך "סינדרלה". המהפך במראה משנה אוטומטית גם את אופיין והן הופכות מביישניות ומרירות ליפהפיות, נחשקות ואהובות, בעלות ביטחון עצמי, שמחת חיים, שאפתנות ומוטיבציה להצליח. נשים עם מוגבלות מופיעות לרוב בתקשורת בתפקיד הקורבן חסר הישע הזקוק להגנה ולסיוע, או כגיבורות סוחטות דמעות שניצחו את כל הקשיים. נשים שמנות מופיעות בתקשורת בעיקר באחד משלושה אופנים: בפרסומות המנסות לשכנע אותנו לקנות מזון כלשהו, כחלק מפרסומת של דיאטה מוצלחת (תמונות ה"לפני"), או כגיבורות משנה הנאבקות בקשיים רומנטיים שזימן עודף המשקל; נשים זקנות מופיעות לרוב בתפקידי האשה המבולבלת, הסנילית, המנדנדת, הסבתא, או בתפקיד המכשפה.

"כנכה למדתי מתוך המסרים שהגיעו אלי מכל עבר שאני לא כמו כל אשה אחרת. למעשה, אני לא תמיד נחשבת אשה בכלל."

כוחן של הפרסומות נמדד ביכולתן לגרום לנו לקנות, תוך שהן מייצרות קישור מלאכותי, שאינו מתקיים במציאות, בין רכישת המוצרים המוצעים למכירה לבין דוגמניות נחשקות. השפעת הפרסומות על תפיסות היופי המושלם לא פוסחת על גברים. התופעה אינה נפוצה באותם ממדים,

אך גם אצל הגברים ניתן לראות בשנים האחרונות את עליית הגבר ה"מטרוסקואל", המשקיע בעצמו מבחינת לבוש, דיאטות, כושר, קוסמטיקה והסרת שיער.

כוחה של התקשורת עלול לגרום גם לנו להפנים את דרך ההסתכלות הגברית על נשים, לבחון את עצמנו מבחוץ, כחפץ. גם כאשר אנחנו מסתכלות על עצמנו ועל חברותינו, האם אנו בוחנות חלקים נבחרים של הגוף במנותק מהמכלול? האם לעתים, ברגעים אינטימיים עם בן או בת הזוג, אנו עסוקות במראה שלנו במקום בעונג ההדדי? האם אנו מוטרדות מהמראה החיצוני שלנו כשאנו עוברות ברחוב? האם אנו שוקעות במחשבות אובססיביות על גופנו במקום לעסוק באושרנו, בעצמנו, בחלומותינו?

חשוב ננתק את עצמנו מהסרט השיפוטי, שנטמע בנו גם בגלל המרחב הפורנוגרפי שאנחנו חיות בו. הדימוי של "הגוף הנשי האידיאלי" משוכפל גם באמצעות הפורנוגרפיה, שהפכה בעזרת האינטרנט, משחקי הווידאו והקליפים, לחלק מהתרבות הרווחת. בעבר, הפורנוגרפיה נחשבה למשהו השייך לעולם המבוגרים, שנצרך בחשכה ובפרטיות. כיום, הטלוויזיה מציגה בכל שעות היממה נשים במבחר פוזות כנועות ומפתות, באופן המשתווה כמעט לפורנוגרפיה "רכה", והפורנוגרפיה ה"קשה" הפכה לנגישה הרבה יותר.

שאלת בונוס – חובה, יש לצרף בסוף סיכום המאמר

• "תהי יפה ותשתקי", למה הכוונה?

• איך הקטע הבא מתכתב מה את מרגישה כלפי ההיגד הנ"ל?

נשים רבות שוקדות על "שיפור" המראה החיצוני שלהן כדי למצוא חן בעיני גברים. אנו חיות בחברה שבה גברים מרכזים את מרבית הכוח והשליטה ונשים נשפטות על פי המראה החיצוני שלהן וקשריהן עם גברים. החיים בחברה כזו הובילו אותנו לא פעם להתחרות זו בזו. בנוסף שמור לנשים מקום חברתי מצומצם, כך בסרטים, בספרים ובפרסומות נשים הן לא פעם תפאורה להתרחשות האמיתית, שאותה מעצבים הגברים. התפקיד הפסיבי שמור לנו הנשים: עלינו להיות בשקט, להיראות סקסיות עבור הגברים ולא להפריע. מחקרים מגלים שככל שאנשים מזדהים יותר עם תכונות "נשיות" שליליות, כפסיביות, תלותיות וחוסר אסרטיביות, כך עולה הסיכון לסבול מבעיות בדימוי הגוף (מלאך-פיינס וגולדברג, 1997).

הגוף הנשי לאורך ההיסטוריה

מחקרים גילו כי בד בבד עם השיפור בכוחן ובמעמדן של נשים והרחבת המרחב הפרטי שלהן, ניכרת הצטמצמות של הגוף הנשי האידיאלי וצמצום מרכיבים נשיים כירכיים, ישבן ושדיים לטובת גוף נערי, רזה מאוד. כך, במאה השמונה-עשרה אידיאל היופי הנשי המקובל היה עגלגל ומלא, אולם החל משנות העשרים של המאה העשרים, עם קבלת זכות הבחירה לנשים ושיפור כללי במעמד האשה, השתנה בהדרגה האידיאל הנשי למראה נערי יותר.

בעקבות מלחמת העולם השנייה, נרשמה בארצות-הברית במהלך שנות החמישים חזרה של נשים אל המרחב הביתי שלוותה בשינוי נוסף של אידיאל היופי המערבי: הגזרה העגלגלה חזרה אל האופנה. הצטמצמות הגזרה האידיאלית והחזרה לגוף שדוף ונערי התרחשו במקביל להצלחות המהפכה הפמיניסטית בשנות השישים והשבעים (Bolin, 1992). דוגמה לכך היא הפיכתה של טוויגי, הדוגמנית הבריטית בעלת המראה הגרום והנערי, עם החזה הקטן, למודל יופי. מאז ועד היום, ככל שעולה כוחנו כנשים בחברה, כך מצטמצמים ממדינו הגופניים. כיום, נשים רבות מסכנות את בריאותן הנפשית והגופנית באמצעות ספירת דיאטות לא מבוקרות, כדורים וניתוחים המיועדים למנוע עלייה במשקל שתסמן אותן כ"שמנות".

1.3 מאמר שני: נערים, מגדר וחינוך – ממשבר לפתרון

ד"ר ירון שוורץ, אוניברסיטת בר-אילן. 2013.

תקציר

נערים, מגדר ואלימות

בחינת צורות ההתנהגות וההתנהלות של נערים החל משנות התשעים של המאה העשרים ועד לימנו, מצביעה על שינוי מרכזי לפיו בנים בגילאי 11-19 הפכו להיות אגרסיביים יותר מכל תקופה שנרשמה לפני-כן, עד כדי כך, שנערים בגיל ההתבגרות מהווים כיום את קבוצת הגיל האלימה ביותר בכל חברה. הפרשנות המגדרית לכך היא כי ההתנהלות האלימה נובעת מחוסר היכולת לפענח את הסתירה בין אידיאלים של גבריות מסורתית לבין הלגיטימציה שנחל הפמיניזם בקרב שכבות בוגרות יותר באוכלוסייה. תוצאותיה של סתירה זו מתבטאות בהפיכת תקופת הנעורים למבחן בלתי פוסק של הוכחת הגבריות דרך אקטים אלימים כמו ביטויי הומופוביה, עיסוק אובססיבי בפורנוגרפיה, והתנהגות פוגענית כנגד נערות, נשים, ונערים חלשים מהם. לאלו מצטרפים מגוון רחב של התמכרויות כגון סמים, אלכוהול, אופנות גוף (קעקועים ועגילי פריסיניג), משחקי הימורים וטקסי חניכה וגבריות אתגריים.

בתי הספר הם מקום בו מבלי נערים חלק מרכזי מזמנם ולכן החוקרים בוחנים את מידת השפעת המסרים המועברים במוסדות חינוכיים על היווצרות המשבר. נתונים אחרונים שנאספו עד שנת 2011 מראים כי בכל שנה בעשר השנים האחרונות המוטיבציה של הנערים ללמוד יורדת, ובד בבד גם נוכחותם בכיתות מתמעטת. יותר ויותר נערים סובלים מחוסר בטחון, פחד וספקות המוסתרים על-ידי חומות של רברבנות, ורבים מהם נדחקים לשוליים בשיעורים ובהפסקות. נערים צריכים להתמודד עם מגוון מסרים סותרים שדורשים מהם בד בבד 'להילחם' על ניצחונות ספורטיביים, להיות 'עדינים ומתחשבים' כלפי הנערות סביבם, ו'אגואיסטים' בחתירה אחר הישגים אקדמיים.

מצב זה של בלבול במסרים המגדריים מתחיל בכיתות הנמוכות, כבר שם יש אווירה של 'תחרות והצלחה' בנוסח השיח הקפיטליסטי הגברי. לצד מסרים אלו, מקשה עליהם התבנית הפדגוגית אשר מותאמת בבית הספר היסודי דווקא לכישורי למידה כמו סדר וארגון במחברות, כתיבה בתוך השורה, יכולות גזירה והדבקה ושאר פעולות מוטוריקה עדינה אשר מאפיינות בנות צעירות, בפרט בשנים הראשונות. ההצלחה בלימודים אם כן, נקשרת לנשיות ורגישות, ומסומנת על ידי חלק מהנערים בכיתה, לרוב אלו שנחשבים כיותר דומיננטיים, כהתנהגות לא רצויה.

על רקע זה, הבנים מתקשים להתאים עצמם לדרישות הללו, ומגיבים בהפרעות משמעת או בהישגים ירודים. אותם בנים יעדיפו להימנע מפעילות אינטלקטואלית על מנת להיחשב כ'קשוחים', ויקשו ויפקחו על התפתחותם האקדמית של התלמידים האחרים סביבם. רבים מן הנערים מעדיפים להצטרף לצד שאינו לומד, מאשר להיות קורבן להשפלות ולעג.

למרות שהערכים הללו אינם קבילים בהכרח בחברה שמחוץ לבית הספר, עצם העובדה כי הנערים מבליים יחדיו תקופות זמן ארוכות בכיתה גורמת לכך שפורום השווים הנוצר ביניהם חוזר ומאמת דפוסי גבריות אלימים, ולכן אלו הופכים בעיניהם לאמיתיים. גבריות זו יוצרת מערכת יחסים היררכית, הנהגת קבוצת השווים נתפסת כמקור הכבוד הגברי, וחשיבות ההצלחה האקדמית הולכת ופוחתת.

אותה הגמוניה שאיננה אקדמית הופכת ל'משטרת גבריות' שנועדה להבטיח כי אף נער לא יעז להפר את נורמות ההתנהגות המקובלות. הנערים החברים בקבוצה זו עלולים להגיב בחומרה כנגד מפרי חוקי הגבריות ההגמונית ולהפעיל כנגדם הטרדות והצקות אכזריות, שעשויות לכלול אף שימוש בנשק קר או חם. הפיקוח של קבוצת השווים על אופני התנהגות של הנערים מתרחש במקומות שונים בבית הספר: במסדרונות, בשירותים, בחדרי האוכל, באזורי המשחק ויותר מכל – דווקא בכיתה.

שכיחותה של תופעת האלימות בבית הספר מאשרת לנערים מסר דומיננטי שעובר באופן מסורתי במשפחות רבות מאב לבנו, לפיו, "קרב" הוא דרך בריאה להתפתחות גברית. בית הספר אינו מכיר בחומרת התופעה מבחינה חברתית ובמידת אחריותו ותרומתו השלילית להתפתחותה. במקום זאת, הגורמים האחראים במערכת החינוך מעדיפים לראות את ההתנהגות הזו כדרך הביטוי הטבעית של הנער, עמה עליהם להתמודד באופן.

ככלל, הנערים בתיכונים בישראל דומים באופיים, בהליכותיהם ובהתנהגותם למודלים שהוצגו לעיל, כשהם נבדלים מהנערים האמריקנים בפרט בכל הנוגע לגיוסם הצפוי לצה"ל לאחר שנת הלימודים האחרונה. סיטואציה זו גוררת התמודדות נוספת מצדם, שכן לצד המסרים של הישגיות הם סופגים עוד מגן הילדים מכלול של דעות והתבטאויות לגבי חשיבות הגיוס לתפקיד קרבי. האפשרות להפוך ללוחם ללא צורך בהוכחת יכולות אקדמיות מגבירה את תחושת החופש של נערים לעשות ככל העולה על רוחם, מתוך ידיעה שמעמדם בצבא יחזק את מעמדם ההגמוני תוך כדי שימור ברור של ההבדל בינם לבין הנערות, אשר לא זוכות באופן מובן מאליו להצטרף ליחידות הלוחמות. סיטואציה זו מרחיבה את אי השוויון בין המגדרי בחברה, ומשמרת אותו כנורמה ברורה בחיי הנערים.

דימוי גוף בקרב נערים (סיכום מחקר משווה בינלאומי)

בעוד מחקר רב נערך אודות הקשר שבין ייצוגים של נשים במדיה לבין דימוי עצמי של נערות, קיים פחות מחקר אודות השפעות מקבילות בקרב נערים. מחקר אורך שפורסם לאחרונה מגלה כי גם בנים סובלים מדימוי עצמי נמוך בנוגע למשקלם ולמראה גופם. המחקר, שנמשך כ-11 שנים בדק באמצעות שאלונים מעל ל-5,500 בני נוער בארצות הברית שהיו בני 11 עד 18 בתחילתו. מהמחקר עולה ש-18% מהנערים מאוד לא מרוצים ממראה גופם או ממשקלם. מעניין לראות כי דימוי גוף אידיאלי משתנה בהתאם למגדר באופן התואם את הסטריאוטיפ - בעוד נערות מעוניינות ברזון ובאיבוד משקל גוף, נערים מתמקדים דווקא בשאיפה להוסיף בצורת מסת שריר. פחות מ-15% מהנערים בעלי דימוי הגוף השלילי היו רוצים להיות רזים יותר. כשליש היו רוצים להיות גם

רזים יותר וגם שריריים יותר, וכמחצית מהנערים היו רוצים להיות שריריים יותר. יתרה מכך, הרצון למראה גוף שרירי עלה עם הגיל. הרצון להידמות לאידיאל הגברי בעל השרירים המפותחים, גרם לכמעט 8% מהנשאלים בין גילאי 16 ל-22 להשתמש לפחות אחת לחודש, בחומרים שעשויים להיות לא-בריאים כגון סטרואידים או תוספים שונים לפיתוח הגוף. נערים אלה היו גם בעלי סיכוי גבוה יותר לפתח התנהגויות מזיקות כמו שתייה מופרזת או שימוש בסמים ביחס לנערים האחרים. לעומתם, הנערים שרצו להיות רק רזים יותר היו בעלי סיכוי גבוה יותר לפתח דיכאון.

שאלת בונוס – חובה, יש לצרף בסוף סיכום המאמר

- לפי דעתך, מה הקשר בין דימוי גוף, למגדר ולאלימות?

במסגרת הנושא "שפה וגבולותיה", כיתות יא'

סינדי שרמן - לימוד עמיתים וצילום מבוים

הכיתה תחולק לקבוצות עבודה, על כל קבוצה להכין מצגת שיתופית בגוגל קלאסרום בעקבות גוף העבודות הנתון של האמנית.

המצגת תכיל בין 6-8 יצירות עם ת.ז מלאה וטקסט מלווה שמציג את הנושא, הטכניקה והרעיון בבסיס היצירות.

1. שנות השבעים – סדרת צילומי שחור לבן "untitled film still".
2. שנות השמונים סדרה צילומי צבע המשקפים התרסקות של חלומות.
3. אמצע שנות השמונים, שימוש באיפור רב, בעזרים תותבים ובחלקי בובות, התחום הגרוטסקי.
4. סינדי שרמן מתחפשת לציור, ציטוטי אמנות בצילומיה של האמנית.
5. סוף שנות התשעים – תמונה עירונית.

חומרים למורים ולתלמידים/ות כרקע להכנת העבודה

סינדי שרמן נולדה ב 1954 בניו ג'רסי. ב-1976 סיימה את לימודיה הגבוהים באוניברסיטת באפלו בניו יורק בהתמחות באמנות. כשנה לאחר מכן עברה לניו יורק.

שרמן החלה את הקריירה שלה בזמן בו עולם האמנות החל להתמקד בקשר בין תקשורת ההמונים והשפעתה על החברה. השאלות שנשאלו היו איך **טלוויזיה, קולנוע, צילום**, ומדיומים אחרים יכולים לשמש ככוח נוסף ולהגדיר מחדש את סימני התרבות הפופולרית. שרמן השתמשה בביטויים של

פארודיה מצולמת כדי לבטא סטריאוטיפים נשיים. שרמן עשתה זאת בסצנות מביימות כמו בצילומי מגזינים, אופנה, פרסום, ספרות ילדים, פורטרטים ואזכורים הסטורים.

שרמן משתמשת בעצמה **כמודל בתחפושת** בכל עבודותיה. ככל שהזמן עבר עבודותיה עלו ברמת החדות שלהן והמסר ולמרות זאת שרמן ממשיכה למחוק את זהותה הפרטית. שרמן לא משתמשת במתן כותרת באף אחת מעבודותיה, היא מתראינת מעט מאוד ולעיתים רחוקות עוד יותר היא מוכנה להצטלם מחוץ לדמות או תחפושת.

לסינדי שרמן יש את הפנים המזהות ביותר מכל אמן אמריקאי שנמצא בין החיים, מאחר והיא משתמשת בהן בעבודותיה. בכל עבודותיה המודל הוא היא עצמה. היא מצלמת את עצמה או מישהו אחר מצלם אותה מחופשת ומדגמנת לפני המצלמה ומעלה באמצעותה את נושא המדיה המשפיעה על **סטריאוטיפים נשיים**.

שרמן חוקרת את החיבור האינטימי בין תחפושת לזהות. היא ממציאה סצנות שונות והיא היחידה המוצגת בהן.

היא משתמשת בפיאות, באיפור משוכלל ולובשת תחפושות שהופכות אותה למגוון נשים מתחת לגיל 30, דמויות משועמות ולא מאושרות. בתדמיות רבות שרמן נראית כמו האישה הזוהרת באופן מלאכותי על גבי פורמט של פרסומת אך למעשה היא נראית עצובה.

אין בעבודותיה של שרמן הומור, גיחוך או יהירות. נראה כי שרמן לא נהנית מפעולת ההתחפשות של חבישת הפיאה ולבישת הבגדים שאינם שלה. התחפושת הופכת אותה לאדם אחר וקשה שלא להגיב לתיאטרון הדמויות וההופעה שלה ולתהות איך היא הופכת עצמה להראות כל פעם כל כך שונה מאימג' לאימג'.

הסדרה הראשונה שיצרה בין השנים 1977-1980 נקראת "untitled film still". אלה הם צילומים בשחור לבן שבכל אחד מהם מגלמת שרמן דמות של אישה אחרת, לעיתים מישהי שנמצאת בחוץ כמו בתחנת רכבת, חוף הים, גינה או רחוב בעיר ולעיתים בתוך חלל פנים.

בכל המיצגים המצולמים של שרמן אף אחד מלבדה לא נכנס לפריים, משתתף או מפריע להם. שרמן מגלמת מגוון רחב של דמויות מהכוכבנית הבלונדינית המתחילה, דרך עקרת הבית הקשורה למטבח או דמות תמימה ומלנכולית אחרת. שרמן יכולה בקלות להפוך עצמה לזונה שיכורה במקום מסתור ועוד עשרות תדמיות נשיות אחרות.

כחלק מדור שגדל על מדיית הטלוויזיה, שרמן החלהבאופן אינסטינקטיבי לשקף את הנימה השקטה של הארכיטיפים של הטלוויזיה והסרטים שהיא צורכת. מדובר בסט עבודות עם אוירה של אופרות סבון טלוויזיוניות בשחור לבן. כאילו פריימים נבחרו באופן אקראי והתבצעה פעולת "pause" בוידאו. כל אימג' מיוחד בפשטות שלו וזו כנראה הכוונה של שרמן להדגים רגעים השונים זה מזה.

ההופעה שלה מוגדרת כמלאכותית מאחר ואנחנו יודעים שאנחנו מתבוננים בסוג של תפאורה או סיטואציה מומצאת, אבל כל האלמנטים בצילומים האלה אמיתיים. שרמן היא אישה אמיתית שהולכת ברחוב אמיתי.

סדרה נוספת היא סדרה שנקראת "untitled". זו סדרה של אימג'ים צבעוניים. כל העבודות האלה מתבצעות בחלל שקשה להגדירו. שרמן הנחתה את המצלמה שההופעה שלה תשלוט ולא הסביבה. ע"י קירוב המצלמה אליה היא יוצרת תחושה של קירבה פיזית אבל לא קירבה רגשית או אינטימית. רוב הנשים ששרמן מגלמת בסדרה הזו נראות כואבות מאוד.

רוב הנשים בסדרה הזו נראות שבירות, חלקן מפתות וחלקן פצועות פיזית. כל אימג' בסדרה הזו עומד כתמונה קפואה כמו בפעולת "pause" בוידאו כדי שהעין תוכל לעיין בו. ההבעה בהם עצורה וקפואה ויש בהם אספקט של חלל דחוס. שרמן השיגה את האפקט הזה ע"י שימוש במצלמה מיוחדת ששיעור החשיפה שלה מהיר מאוד והיא יכולה לתפוס תנועה והבעות שלא כמו בהבחנה טבעית ונורמלית של עין אנושית. לולא הטכניקה הזו התוצאות לא היו זהות מאחר ואפילו שחקנית מושלמת לא יכולה להחזיק הבעות לאורך זמן רב.

רוב הפוזות וההבעות שהיא מגלמת במיצגים האלה נראות לנו מוכרות מאחר וזה נראה כמו נשים בקולנוע או כמו צילומים ממגזינים של פורנוגרפיה שגם להם יש איכויות קולנועיות. אנחנו בקושי נראה בחיים האמיתיים הבעות כאלה מאחר והעין האנושית לא מאפשרת לנו.

פורטרט עצמי?

באופן מסורתי פורטרט עצמי היה אוטוביוגרפי. העבודות נקשרו בחיי האמן, הגדרתו העצמית וחשיפתו.

בצילום - הפורטרטים העצמיים ערבו רק את הצלם והמצלמה. הצמצם שוחרר ע"י הצלם עצמו עם כבל או ע"י טיימר במצלמה.

שרמן לא מכנה את המיצגים המצולמים שלה פורטרטים עצמיים ובצדק. היא יוצרת מיצג שמתקיים רק עבור המצלמה ונשאר רק לזמן החשיפה ובכך נותנת לצילום את הכבוד המסורתי שלו לתיעוד. לא ברור בכמה מהצילומים שרמן היא למעשה גם הצלמת. היא בעיקר המודל, הבימאית, ההוגה, היוצרת ומבצעת הרעיון, אך בחירת מאית השניה המדויקת, הניואנסים של מה להכניס לפריים ומה להשאיר מחוצה לו - לעיתים באה ממישהו אחר. מיהו זה שלוחץ על כפתור המצלמה? האם זה תמיד אותו אדם או בכל פעם מישהו אחר ומתי זו היא עצמה?

ברוב האימג'ים היא נראית כמו שחקנית או מודל שההצגה שלה מוערכת לפחות ע"י אדם אחד שצופה בה כקהל. לבד עם מצלמה על חצובה תוך שימוש בכבל או טיימר, ללא ספק הניואנסים היו נראים אחרת. מכאן שלא מדובר בפורטרטים עצמיים. שרמן לא חושפת את עצמה בעבודות האלה אלא מראה לנו את המסכות הרבות של הנשיות.

טשטוש הזהות העצמית

הזהות האמיתית של שרמן תמיד נראית חמקמקה. היא לא מרבה להתראיין, מתוך הטענה שהאמן לא צריך להיות זה שמסביר את עבודתו – זהו תפקידם של המבקרים והעיתונאים ובעיקר עבודה צריכה לדבר בעד עצמה ולתת לקהל לפרש אותה. האסטרטגיה הזו של לא לדבר יותר מידי מובילה למסתוריות של שרמן ולתוחלת החיים המתרחבת של אמנותה.

כל עבודותיה הן ללא שם. שרמן מודעת לכך שתויות עם כותרת ליד העבודות ישאבו מהן את הערפול. בשונה מבובת ברבי שיכולה לעטות על עצמה אינספור זהויות - ממלכה ועד אסטרונאוטית ועדיין להיות מאובחנת כבובת ברבי, שרמן בהופעתה הופכת עצמה לאינספור נשים שונות, כל אחת מהן "ללא כותרת" והיא משמידה את כל העקבות של עצמה.

הדרך להשמיד עקבות אישיים של עצמה היא ע"י יצירת הופעות ואימג'ים של נשים שלא חושפות שום דבר על עצמן אלא נראות כסטריאוטיפ. היא יוצרת אישה כללית וחושפת מינימום אינפורמציה. ההפחתה בפרטים מגבילה את הנוסטלגיה של הצופים כשהם מתבונן בצילום.

אף אחת מהנשים של שרמן הן לא מעבר ל**סטריאוטיפ**, אף אחת מהן לא מאובחנת כבת, כאם, כעובדת, כמטפלת או כמארגנת. מאחר ואנחנו יודעים שמעורבת בעבודות האלה שחקנית, אנחנו מגיבים בצורה מסוימת. אילו ידענו שאלו נשים אמיתיות בסיטואציות אמיתיות היינו מגיבים אחרת. העובדה שמדובר בשחקנית גורמת לנו לחשוב על התמונות ולקרוא אותן כסימנים יותר מאשר כמסמכים המתעדים נשים שניתן להזדהות איתן או לחוש אמפתיה כלפי מצבן.

המבט

המצלמה באופן מסורתי היוותה סוג של עין למבט הגברי. שרמן משתמשת במבט הגברי כדי להתגרות בו ולבקר אותו.

הצילומים של שרמן מצביעים על חקירת גבולות הזהות הנשית. הנשים שלה נראות פעמים רבות כמחזקות את הדעה שנשים הן מניפולטיביות, תלויות, פגיעות וחמוצות פנים כמו דרך מבט של גבר המואס באישה, ופעמים רבות הן נראות מנקודת מבט של אדם שהאישה נקראת להופיע בפניו. מאחר ושרמן היא גם היוצרת וגם המושא המצולם, עולות כאן שאלות מעניינות: דרך איזו עין רואים את הדמות? למה היא מכוונת?

ריבוי זהויות, התחזויות ותחפושות

מטלת הצילום מבויים בעקבות יצירותיה של האמנית סינדי שרמן

תהליך העבודה

1. הכרות עם מגוון יצירותיה של האמנית סינדי שרמן

בתרבות ההמונית התגבש והתחדד הסטריאוטיפ המגדרי, החל משנות ה-50 של המאה ה-20. הדימויים הנשיים, מוצגים על פי רוב באופן סטריאוטיפי הנושא אופי מכליל ומוגזם. האמנית סינדי שרמן, Cindy Sherman מובילה ומשפיעה בשדה האמנות, יוצרת, החל משנות ה-70 של המאה ה-20, מתוך עולם הדימויים המוכר לה אותה קלטה וספגה כילדה ונערה בשנות ה-50-60 בארצות הברית. האמנית מתייחסת ביצירותיה למנגנון יצירת הסטריאוטיפ המגדרי במדיה ההמונית, כפי שהוא משתקף באמצעות אותם הכלים העומדים לרשות המדיה: צילום, טקסט ופוטומונטאז', שימוש ומחזור החומרים הקיימים במדיה. האמנית בוחרת להיאבק בסטריאוטיפ המגדרי, דרך חשיפתו והצגתו מחדש, היא הופכת משנה ומציבה מראה למציאות המכוונת כנגד כולם.

שרמן שוברת באמצעות ריבוי זהויות, התחזויות ותחפושות המיתוס המקודש של האמן/ממציא ומעלה ספקות לגבי שאלת המקוריות. התמקדות בצורות פשוטות, סטריאוטיפיות כמעט, של ייצוג, שאילות מתרבות פופולרית ומתרבות גבוהה כאחת ופירוק זהותה העצמית לסדרות של דמויות המגלמות תפקיד (persona) מאפשרים לה לחקור את תפישתנו לגבי משמעות הנראות ומעלה שאלות של תוכן.

- חלוקת הכיתה לקבוצות, בכל קבוצה - 3 תלמידים/ות.

2. בחירת סיפור: כל קבוצה תבחר סיפור (אישי או מהתקשורת) המציג הבניה חברתית ו/או סטריאוטיפ והמתייחס לסוגיית הזהויות, ההתחזויות והתחפושות. יש לכתוב את הסיפור ואת הסוגיות העולות מתוכו בהקשר לנושא.

3. שאלות שאלות בנושא: חשבו על 10 שאלות שעורר בכם הנושא שבחרתם.

נסחו שאלה אחת מרכזית בה תתמקדו .

4. יצירת ביטוי חזותי לסיפור שנבחר - צילום מבויים

שימו לב: עליכם לתעד בכתב את כל אחד מהשלבים הבאים בעבודת הקבוצה!

1. בחירת רעיון

רבים מהצילומים האומנותיים נעשים אחרי מחשבה רבה ותכנון מדויק וקפדני. הצלם בוחר נושא, מקום או אירוע המעניינים אותו ומצלם צילומים רבים בנושא. מתוך עשרות צילומים ולפעמים גם מאות בוחר הצלם איזה צילומים יציג לקהל בתערוכה. רבים מהצלמים בוחרים לביים חלק מהצילומים או את כולם. מתכננים מראש מה הם רוצים לצלם בוחרים את החפצים, האנשים,

התאורה, המקום וכו' המתאימים להם לאמירה האישית בצילום. רק אחרי הכנות אלו ניגש האמן למלאכת הצילום.

יש להבחין בין **צילום מבויים**: בו אתם מתערבים ומתכננים מראש העמדה של חפצים, אנשים, מיקום תאורה וכו'.

לצילום מטופל: הכולל בנוסף לביום, התערבות בצילום בעבודה במחשב, בתוכנות גרפיות, בציור ובטקסט.

סוג עבודה זו מוביל להתנסות חווייתית אחרת במלאכת הצילום האומנותי.

א. בחרו כקבוצה נושא המעניין אתכם לצלם.

חקרו ונסו לבדוק אותו, חפשו צילומים או ציורים בנושא אצל צלמים/ות או ציירים/ות בספרי אמנות או באינטרנט.

ב. פרקו את הנושא שבחרתם לתתי-נושאים.

ערכו רשימה של רעיונות לצילום בעקבות הנושא שבחרתם. נסו לחשוב איזה אמירה מגדרית ואישית תרצו להעביר דרך הצילומים.

2. הכנת הסקיצה

כעת עליכם לתכנן צילום קבוצתי שיביא לידי ביטוי את הנושא שבחרתם כפי שהוא משתקף בעיני הקבוצה. בעקבות הסיפור שכתבתם והנושאים העולים מתוכו, עליכם לבחור ברעיון חזותי שייצג את הבנתכם, בדף התכנון שתגישו למורה עליכם לרשום את הפרטים הבאים:

א. מיקום הצילום - חדר, חצר ביה"ס, נוף, טבע ועוד.

ב. הדמויות שיופיעו בצילום כולל התייחסות לתנוחות, להבעות, לאביזרי לבוש ולאיפור.

ג. אובייקטים וחפצים – איזה חפצים תשבצו בתמונה ואיפה.

ד. אביזרי צילום - מצלמה, מעמד למצלמה, צלמ/ת, תאורה.

ה. השעה בה בחרתם לצלם בה, ומדוע.

ו. התייחסות לשאלה האם הצילום יעבור עיבוד מחשב בתוכנה מיוחדת, באיזה מצלמה תצלמו ולמה.

ז. תיאור חלוקת התפקידים בקבוצה ואת התאריך שנקבע לצילום.

*עליכם להגיש את העמודים הללו לאישור ראשוני של המורות לפני הצילום המבוים.

3. יצירת הצילום המבוים/ מטופל

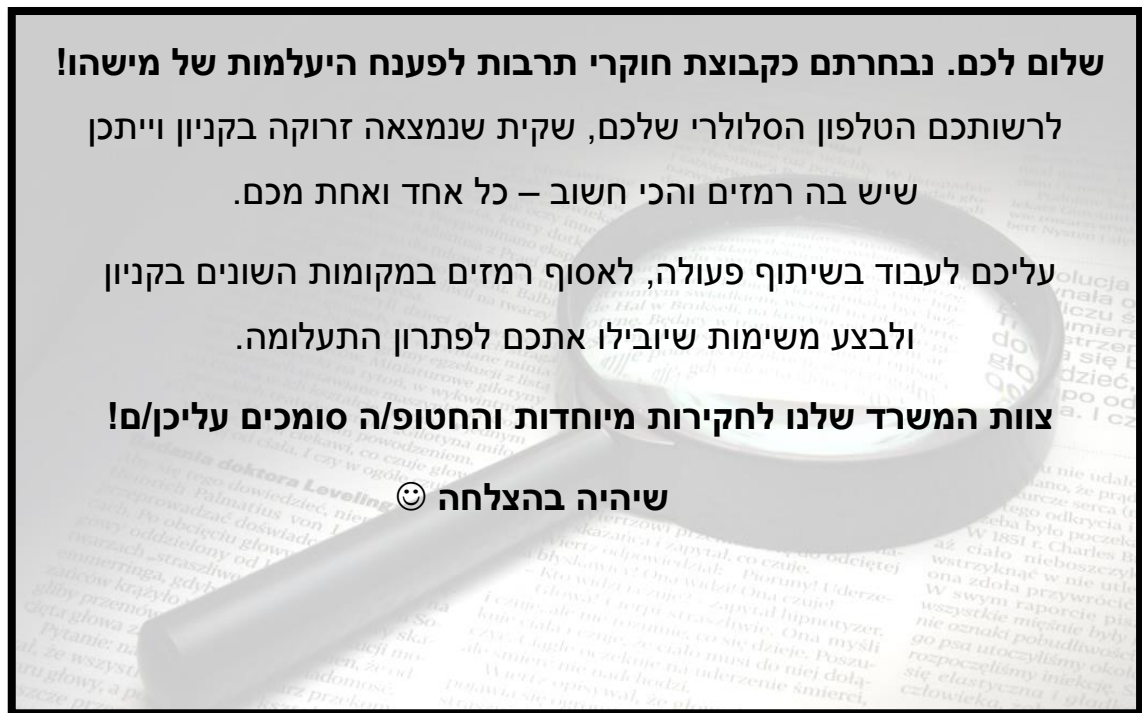
- הצטיידו במצלמה (דיגיטאלית או רגילה, בנגטיב צבעוני או שחור-לבן, לפי בחירתכם).

- עליכם לצלם מספר צילומים בנושא שבחרתם (מתוך סדרת הצילומים תצטרכו לבחור בעזרת המורה וחברי הכיתה צילום נבחר).

עבודה נעימה

16.2.3 מטלת סיור לימודי: תרבות הצריכה מנקודת מבט מגדרית⁵

במסגרת לימודי כיתה י'א, הנושא "האישי הוא הפוליטי" עוסק בשאלות של מגדר, אושר, קדושה וצריכה ממבט מגדרי. את הנושא נסכם בעזרת סיור בקניון הבוחן את המוכר להם בראיה ביקורתית בדרך מהנה של תחרות קבוצתית לגילוי כתב חידה.

אנו מוכנים לאתגר וננסה לפענח את התעלומה בזמן המהיר ביותר!

לפיכך באנו על החתום:

שם הקבוצה: _____ (המציאו לכם שם מקורי)

שמות חברות/חברי הקבוצה

⁵ את הסיור כולו בנינו ביחד עם עוד שתי מורות בבית הספר שברצוננו להודות להן: רוני ברון ושרי אופיר.

דף רמזים – עליכם ללכת על פי המספור אחרת לא בטוח שתגיעו

הגיעו לחנות ספורט שיש בה פרסומת בכניסה לגבר בלבד.	התחנה הבאה שלכם היא חנות בקניון המציגה תמונה גדולה של אישה ערומה בפלג גופה העליון.	מצאו חנות שבלוגו שלה יש ציור שפירושו בצרפתית הוא "קוקסינל".	

<u>מצאו חנות אשר:</u> 1. שונה במראה שלה מלליון. 2. קרובה למקדונלדס. 3. מדגישה את קבלת האחר והשונה.		אחד הדברים שנמצאו בשקית + החנות נוסדה בשנת 1925.

ביקור בעין ביקורתית בחנות הצעצועים⁶

שם החנות בה ביקרנו: _____

איזה סוגי צעצועים הכי נפוצים בחנות?

האם יש בחנות איזורים שמיועדים לבנים ואיזורים שמיועדים לבנות? האם ניתן להבחין בהם מבלי לשאול את המוכרים/ות? לפי איזה סימנים?

האם הכמות של "הצעצועים לבנות" ו"הצעצועים לבנים" זהה? האם המחירים זהים או שונים? האם גודל הקופסאות זהה? האם הצעצועים או מראה הקופסאות זהה?

האם הצלחת/ם למצוא צעצוע שפונה לכל המגדרים ולא רק לבנים או לבנות? לפי מה מזהים אותו? האם יש הרבה צעצועים כאלו בחנות?

גשו למוכר/ת ובקשו בנימוס שיראו לכם צעצוע אחד שמתאים לדעתם לבנים ואחד שמתאים לדעתם לבנות.

איזה צעצועים הציעו לכם? בחרו צעצוע שהמוכר/ת זיהו כצעצוע לבן, ועוד אחד שזיהו כצעצוע לבת - תארו אותם.

מה המיומנויות שכל צעצוע מלמד? האם הוא מעודד חשיבה? הרכבה? יצירתיות? דמיון? מלחמה? טיפול? חברות?

⁶ תודה לאיליאל קופלר, אשר מערך השיעור שלה על הביקור בחנות הצעצועים היווה את הבסיס למשימה זו כמו גם לרעיון כולו על סיור תרבות הצריכה. <http://ililkofler.wixsite.com/feministschool/untitled-c1tks>

האם יש הבדלים בין צעצועים לגילאים שונים בחנות? האם לכל גיל החנות מייעדת צעצועים במגדר מסויים?

חנות בשמים

הנושא שצריך לפצח כאן הוא ייצוג המתבטא בבובות שבחלונות הראווה.

1. עליכם להצטלם (כל הקבוצה בסופו של תהליך) מול 4 חנויות בגדים שונות בקניון שמספרות סיפור מגדרי.

צילום בו אתם עומדים כמו הבובות שבחלון.

2. עליכם לכתוב קטע קצרצר על כל צילום ולתאר את מה שראיתם בעיניים מגדריות.

לדוגמא, הסתכלו על החנות צ'ילדרנס פלייס: האם יש הבדל בין דרך העמדה של הבנים והבנות? איזה תנועות מאפיינות את הבובות? איזה צבעים הם לובשות? עד כמה הבגדים צמודים, חשופים? בחנויות בגדים של מבוגרים תוכלו גם לבדוק איך מיקמו את האישה ביחס לגבר? מה המסר לדעתכם? איך זה עוזר למכירות בחנות? שלחו אלינו את 4 התמונות עם העמדה שלכם לגבי כל תמונה.

חנות מחשבים : משימה בשני חלקים

חלק א - צלמו שלוש עטיפות של משחקים שמציגות החפצה או אי שוויון מגדרי.

ואז מלאו את הטבלה:

שם המשחק	מחיר	מה רואים בעטיפה? תארו החפצה או אי שוויון מגדרי שמצאתם.	לאיזה קהל יעד מיועד המשחק? (גיל, מין, תחומי עניין)

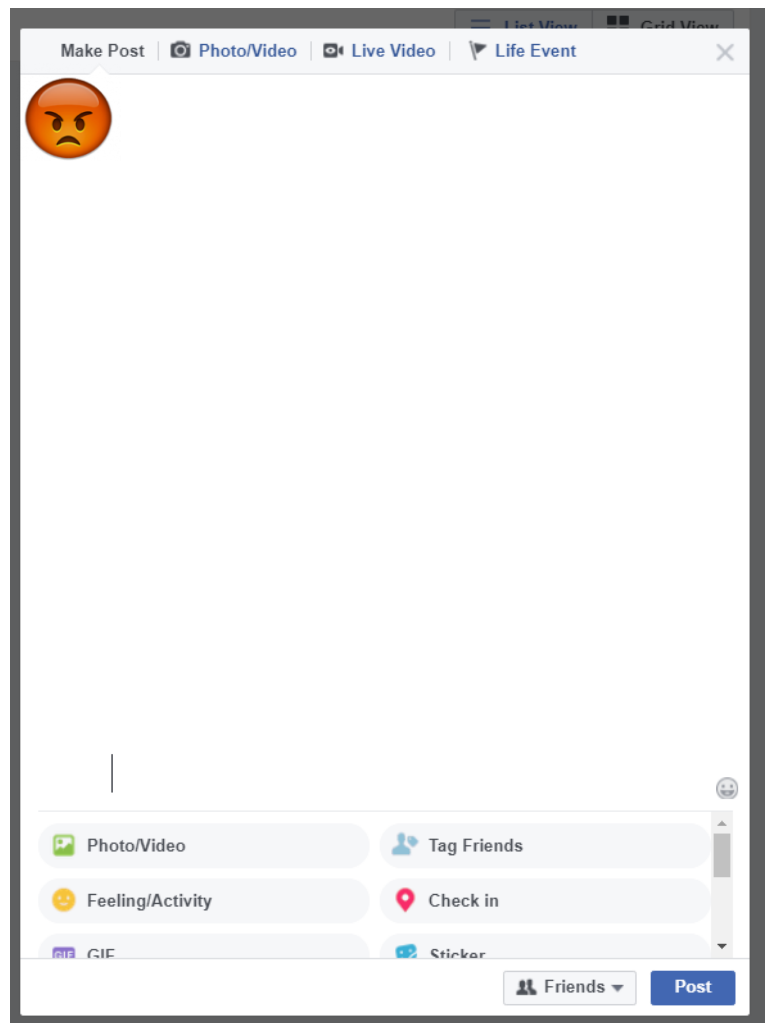
חנות מחשבים: משימה בשני חלקים

חלק ב' - רצינו לספר לכם שבתקשורת היו לאחרונה הרבה טורים ופוסטים של הורים זועמים על משחקים שונים והיותם "ממוגדרים".

כך למשל היו ביקורות על המשחק "מונופול בוטיק – משחק העסקים המוביל בעולם עם מסע קניות מיוחד לבנות", שם ניתן למצוא כרטיסיות עם ההוראות: "לכי לאקססוריז, תתחדשי במתנה", "את צריכה יישור שיניים, שלמי 100 דולר"; וכן על כך שניתן למצוא ערכת רופא אבל המקבילה היא ערכת אחות, או על כך שיש משחקים ל"בנים - בעלי מקצוע" ול"בנות - קסומות".

עכשיו תורכם לכתוב פוסט קצר (עד 10 שורות) בו אתם כהורים מביעים דעתכם על הסוגיה. כשתסיימו עליכם לצלם את הפוסט ולשלוח לנו.

מה דעתכם על הדרכים שבהן אנחנו מלמדים את הילדים והילדות שלנו, דרך צעצועים, מה המקום שלהם בעולם? כתבו פוסט זועם ומנומק.

התייעצו עם המוכר/ת וגלו לאיזו תחרות קשורות הנעליים המופיעות בתמונה המצורפת?

כתבו את שם התחרות : _____

התחנה הזו קשורה לסיפורים שבכרטיסיות הנלוות.

למרות כל השינויים שחלו במעמדן של נשים, כמו במדינות רבות בעולם, בישראל עדיין נהוגה שיטת השמות הפטרונימית. שיטה שמניחה כי שם משפחה של אישה צריך להשתנות עם השינוי שחל במצבה האישי: כשהיא נישאת עליה לקחת את שמו של בן זוגה ולהחליף את שם משפחתה מלידה, ואם היא מתגרשת, עליה לשנותו שוב.

גברים לעומת זאת, לא נדרשים לשנות את שם משפחתם. רובם נשארים עם אותו השם מיום לידתם עד יום מותם, ואף מעבירים אותו לילדיהם, במה שנראה לנשים רבות, וכמובן גם לגברים, הדבר ה"טבעי" וה"נכון" לעשות.

1. בחרו את אחד הסיפורים שבכרטיסיות ומלאו את הטופס המבוקש.

2. כתבו את שמות כל התלמידים והתלמידות בקבוצה, וכתבו הסבר קצר על שם המשפחה שלכם.

צלמו הכל ושלחו לנו.

חנות ספרים - משימה

פתרו את כתב חידה

1. מצאו את העיר שבה נולדה כוכבת הילדים שיש לה חברה בובה וחבר רובוט: _____
2. שמו הפרטי של הנשיא החמישי של מדינת ישראל: _____
3. מי אמר את המשפט: "לדבר הרבה על עצמך יכול להיות אמצעי להסתיר את עצמך".
שם המשפחה של הפילוסוף: _____
4. כתבו בגוגל את שלושת המילים שמצאתם, איזה אדם קשור בחיבור שלושת המילים? _____
מה הקשר בין המילים האלו לאותו האדם:
הקשר לעיר: _____
הקשר לנשיא: _____
הקשר לפילוסוף: _____
5. כעת, מצאו בחנות את שם המשפחה של הסופרת אשר כתבה ספר ששמו:
א. מילה ראשונה - גבר בנקבה
ב. מילה שנייה – שם המשפחה של הבוטנאי והסופר שכתב את הספר: פֶּאֶלְעֶסְטִינָא אַרְבִּיִּיט
שם הספר: _____ שם המשפחה של הסופרת: _____
6. שם המשפחה של הסופרת + שם המשפחה של האדם שמצאתם: _____
7. באיזו תחרות השתתפה הדמות שמצאתם? _____
8. מהם הקריטריונים (הדרישות) להשתתפות בתחרות זו?

9. איזה סרט הפיקה הדמות ומדוע? _____
10. בחנות הספורט מצאתם שם של תחרות. צלמו תמונה מבוימת של שני מנצחים בתחרות שמצאתם בחנות הספורט ובתחרות בה השתתפה הדמות הזו. כתבו הסבר קצר שמציין 5 הבדלים לפחות בין שתי התחרויות:

שירותים - משימה:

חלק א': הזכות להשתין בשקט – שתי נקודות מעוררות סערה

מאיזה גיל צריך/מוותר ללכת לבד לשירותים?

ברשתות החברתיות נוצרה סערה בעקבות אבא שרצה להיכנס עם בתו לשירותי הגברים בקניון.

מצד אחד – יש נשים הטוענות שלא נעים להן לראות מבטים של ילדים צעירים המציצים ומסתובבים בשירותי הנשים.

מצד שני – ישנם הורים שחוששים לשלוח את ילדיהם לבד לתאי שירותים סגורים ומלאי זרים בשלבי התפשטות והתלבשות שונים. מצורף פתק שהודבק על שירותים ציבוריים בארה"ב ומסתובב ברשתות החברתיות, שדרש מילדים בני שש ללכת לשירותים של בני מינם בלבד.

טרנסג'נדרים בשירותים ציבוריים ובבתי ספר

ספורטאית טרנסג'נדרית (MTF) שהיא תלמידת תיכון דרשה מבית הספר שיאפשר לה להשתמש בשירותים ובמלתחות של הבנות. רבים התנגדו לכך.

הזכות להשתין בשקט נשמעת כמעט מובנת מאליה, אבל בשנים האחרונות ניסו להעביר בכמה מדינות שמרניות בארצות הברית חוקים שמחייבים אדם להשתמש בשירותים ציבוריים המתאימים למין שאליו נולד. זאת למרות שאשה טרנסית או גבר טרנס, שכבר עברו תהליך מסוים של שינוי מגדרי, עלולים להיראות מאוד לא שייכים בשירותי המין שאליו נולדו.

בחרו אחת מהבעיות שהועלו ושלחו אלינו הצעה לדרך בה ניתן לפתור את הבעיה!

שלוש כניסות לשירותים בבית מלון בצפון קרוליינה. החוק עורר סערה בארצות הברית והוביל לקמפיין נרחב של חרם על המדינה
צילום: ניר ברום / אי-פי

חלק ב': בעיניים של מעצבי שירותים

- א. עליכם לצלם שתי תמונות שמוכיחות שאלו שירותי גברים/נשים ולשלוח אלינו. היו מקוריים!
- ב. אתם מעצבי שירותים במקומות ציבוריים. חשבו על 4 דברים מועילים שהייתם מוסיפים לשירותי הנשים ו-4 דברים לשירותי הגברים.

רעיונות לתכנון שירותי גברים:	רעיונות לתכנון שירותי נשים:

איסור אפליה במקומות ציבוריים (זכות)

אסור להפלות אדם מטעמי גזע, דת, לאום, ארץ מוצא, מין, נטיה מינית, השקפה, השתייכות מפלגתית, גיל, מעמד אישי, הורות או לבישת מדי כוחות הביטחון וההצלה בקבלת מוצרים ושירותים או בכניסה למקומות המספקים שירות ציבורי	✕
האיסור חל על כל עסק המספק שירות ציבורי, אפילו אם הוא בבעלות פרטית	!
אפליה במקרים אלה מהווה עבירה פלילית, והעונש בגינה הוא קנס, ובמקרים מסויימים סגירת העסק	!
אדם שהופלה בניגוד לחוק רשאי להגיש תביעת פיצויים נגד מי שהפלה אותו	⚖
למידע נוסף ראו <u>חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים</u>	📖

משימה - בגדים

מי אני? אנו מסתכלים על א/נשים ומגדירים אותם פעמים רבות לפי הלבוש והעבודה שלהם, לפי הא/נשים איתם הם מסתובבים ולפי היחס שהם זוכים לו מהסביבה.

עליכם להתבונן ולמצוא 5 טיפוסים שונים בקניון. מלאו את הטבלה:

שם הטיפוס/ סוג העיסוק (עבודה)	תיאור הלבוש	מיקום בו נמצא/ת	שייכות (אנשים איתם נמצא/ת או אליהם שייכת)	יחס האנשים בקניון כלפי הטיפוס

16.3 מחווני הערכה לדוגמה המלווים את תהליך ההוראה-למידה

16.3 מחווני הערכה לדוגמה

16.3.1 מחוון לתלמיד/ה: סקירת ספרות תלקיט מגדר

כיתה י', חלק ראשון של התלקיט

השלב	צינון	פירוט שלבי העבודה
שער		- נכלל בקטגוריית מבט העל
פתיחה	5%	- הצגת נושא הגוף במגדר כולל רקע כללי בסיסי על מגדר וגוף באופן כללי. - קישור הנושא למושגים מתחום המגדר ולמאמרים המובאים בהמשך. - הנמקת חשיבות הסוגיה המגדרית המדוברת.
סקירת ספרות מאמר ראשון	30%	התלמיד/ה יציגו את החלקים הבאים: - הצגת המקור ראשון המתייחס לסוגיה הנבחרת. - שילוב מקורות אפשריים נוספים: חוק, הצעת חוק, פסק דין, מקור הלכתי, דיון בכנסת, תקנות / החלטת ממשלה / מקור אקדמי, תקשורתית ידיעה חדשותית, כתבה או מאמר מהעיתונות הכתובה או מהעיתונות המשודרת. - יש לכתוב את הסקירה כסיכום ממוזג של המאמר הראשון והמקורות הנוספים כך שהם ישמשו כרקע להבנת הנושא. - ציון המקורות ייעשה באמצעות הערת שוליים. - במידה ויש הסתמכות על מקורות מרכזיים נוספים (שאינן אליהם גישה דרך קישור בהערות שוליים) המקורות הנוספים יצורפו כנספח לעבודה.
שאלות בונוס מאמר ראשון	10%	כל תלמיד/ה יענו על שאלת הבונוס על מנת להרחיב את ניתוח המאמר אליו מתייחסת השאלה. שלב 1 - התייחסות למושג מתחום הדעת הנלמד. שלב 2 - הצגת נקודת מבט אישית מנומקת.
סקירת ספרות מאמר שני	30%	התלמיד/ה יציגו את החלקים הבאים: - הצגת המקור ראשון המתייחס לסוגיה הנבחרת. - שילוב מקורות אפשריים נוספים: חוק, הצעת חוק, פסק דין, מקור הלכתי, דיון בכנסת, תקנות / החלטת ממשלה / מקור אקדמי, תקשורתית ידיעה חדשותית, כתבה או מאמר מהעיתונות הכתובה או מהעיתונות המשודרת. - יש לכתוב את הסקירה כסיכום ממוזג של המאמר הראשון והמקורות הנוספים

כך שהם יישמשו כרקע להבנת הנושא. - ציון המקורות ייעשה באמצעות הערת שוליים. - במידה ויש הסתמכות על מקורות מרכזיים נוספים (שאין אליהם גישה דרך קישור בהערות שוליים) המקורות הנוספים יצורפו כנספח לעבודה.		
כל תלמיד/ה יעזרו בשאלת הבונוס על מנת להרחיב את ניתוח המאמר אליו מתייחסת השאלה. שלב 1 - התייחסות למושג מתחום הדעת הנלמד. שלב 2 - הצגת נקודת מבט אישית מנומקת.	10%	שאלות בונוס מאמר שני
סיכום כללי של הסקירה והתייחסות למסקנות שעלו מהמאמרים שלב 1 - התייחסות עניינית מאמרים ולמושגים מתחום הדעת הנלמד. דיון משותף בשני המאמרים. שלב 2 - הצגת נקודת מבט אישית מגדרית מנומקת על מרכיב הגוף במגדר. שלב 3- הצעת פתרונות לקשיים שעלו מהמאמרים.	10%	סיכום ממצג
- תוספת שער מתאים בשילוב תמונה רלוונטית לנושא - שילוב מקורות המידע התקשורתיים בצורה בהירה מבחינת ניסוח וקישור לחומר. - ציון המקורות באמצעות הערת שוליים. - עמידה בלוח זמנים. - מקוריות מחשבה. - אפשרות למענה על שאלת בונוס שלישית במסגרת הסיכום הממצג.	5%	מבט על
	100%	סה"כ

16.3.2 מחוון להערכת מטלת סיכום, השפה

ברברה קרוגר, צילום מטופל, כיתה יא'

ציון:

שם הפרוייקט:

שמות התלמידות/ים:

כיתה:

נימוק וציון	הקריטריונים הנדרשים	
	דף עמדה	1.
נימוק: ציון: 20/___	✓ הצגת הנושא והדמויות הנבחרות ✓ הסבר הקשר בין הדמויות ועיצובם על פי המושגים שנלמדו ועבודות האמנית ✓ הצגת שאלות העולות מתוך יצירותיה של ברברה קרוגר ומתוך עבודתך ✓ מדוע נבחרו הנושא והדמות ✓ תיקוף נושאי על פי שפת החוק	
	תוצר	2.
נימוק: ציון: 50/___	✓ נושא הצילום המטופל בהתאם לדף העמדה ✓ שילוב חומרים ודימויים ✓ עיצוב היצירה ✓ השקעה, מקוריות ויצירתיות	
	עבודה קבוצתית	3.
נימוק: ציון: 15/___	✓ השתתפות חברי הקבוצה ✓ שיתוף הפעולה בין חברי הקבוצה ✓ הצגה קבוצתית של התוצר	
	תהליך העבודה	4.
נימוק: ציון: 15/___	✓ דיאלוג מול המורה המנחה - חליפת סקיצות, הפקת לקחים, יישום הערות ✓ עמידה בלוח זמנים	

- התלמידים/ות יקבלו רק את הציון הסופי עם הסבר בע"פ מהמורה המנחה
- במקרים חריגים ע"פ שיקול דעת המורה יינתנו ציונים שונים לחברי אותה הקבוצה

רקע: מחאה ואקטיביזם, כיתה יב'

התלמידים והתלמידות יביעו את עמדותיהם ביחס לסוגיות חברתיות מגדריות, בשפת אמנות הרחוב על קיר בביה"ס. היוזמה מתבצעת בשני שלבים ומטרתה לייצר "מעשה חושב", במסגרת "למידה מבוססת פרויקט" (PBL).

שלבי העבודה

1. חקירה, למידה ותכנון משמעותיים, הן בעקבות נושאי התוכנית השונים או הסוגייה המגדרית שבחרו והן בעקבות התפתחות הגרפיטי וכניסתו לזירת אמנות המחאה. התלמידות והתלמידים יבינו את הקשר וההשפעה בין השניים, ביחס לנושאים שבחרו.

2. שלב הביצוע על גבי קיר בביה"ס, בטכניקות שונות של אמנות רחוב, תוך בחירת דימוי מתאים: מטרתו להעביר את המסר של התלמיד אל הקהילה ולתמוך בקשר שבין אמנות לאקטיביזם ובכך לאפשר תקשורת בין האמן והקהילה. אמנות מחאה המגלמת בתוכה קונפליקטים חברתיים, מטרתה להעביר ביקורת והיא שואפת ליצירת שינוי חברתי וזקוקה לנראות ברורה ותקשורתית ולכן מקומה במרחב הציבורי.

בית הספר, כמרחב ציבורי חינוכי, מאפשר למשתתפים/ות בפרויקט, לחוות את האמנות ככלי בעל כוח הקשר והשפעה חברתית ולא רק כמסורת. התלמידות/ים יוצאים מן הכיתה ומתקשרים עם סביבתם. הפרויקט מועבר במסגרת של "למידה מבוססת פרויקט" (PBL). התלמידות/ים מתכננים ומבצעים פרויקט מורחב המוביל ליצירת תוצר, המוצג בפני קהל. למידה כזו, מזמנת להם חוויה של חקר משמעותי, התנסות בעבודת צוות ושיתוף פעולה המובילים לתוצר משותף. האירוע המסכם את הפרויקט הינו כלי המעורר מוטיבציה ללמידה. המורה איננה מקור הידע היחיד, ובכך מאפשרת לתלמידים/ות לערוך את מחקריהם העצמאיים לכדי "מעשה חושב". ייחודו של הפרויקט בכך שמוסיף על תכנית הלימודים ומזמנת לתלמידים/ות, בנוסף ללמידה בסדנה, יציאה ליצירה במרחב הציבורי להתנסות אמנותית "אותנטית" המתקשרת עם הסביבה החיצונית בשפת אמנות רחוב. הפרויקט מזמן יצירה, המבוססת על חקירה בעקבותיה יחוו התלמידים את הקשר האינהרנטי אמנות-חברה-תרבות. הצלחת הפרויקט תתבטא הן בתהליך והן בתוצר וכשניתן יהיה לקיים שיעורי מגדר, אמנות, היסטוריה, חברה ופילוסופיה, תוך כדי ביקור בתערוכת יצירות האמנות של התלמידים שהשתתפו ביוזמה.

מחונן להערכת פרויקט גרפיטי

קריטריונים	פירוט הדרישות	הערכה מילולית	ציון
הפרויקט 60%	מיומנות (על פי רמות ביצוע שיקבעו בהתאם לתוצרים)	התלמיד/ה הוכיחו שליטה והבנה בשפת האמנות ובטכניקות שבחרו כדי לייצג את רעיונותיהם.	
	מעורבות	הפרויקט מייצג באופן אוטנטי את תפיסת עולמו של התלמיד/ה. ניכרים בעבודות: ביטוי אישי, חשיבה יצירתית, ייחודיות ומקוריות של התלמיד/ה.	
ייצוג הפרויקט 15%	ניסוח	הקפיד על עברית טובה. מיקוד – נמנע מניסוחים כללים. דיוק – הקפיד על שימוש מדויק במושגים ובציטוטים.	
	תוכן	בהירות - נימקו והציגו את הבחירות שעשה בעבודתו באופן בהיר ופשוט. (הסבר הבחירה בטכניקה/חומרים, אופן תצוגה ומיקום, מקורות השראה, התלבטויות, רעיונות)	
	שיחה	מציגים את עבודתם באופן רהוט. משתמש במושגים ממגר ומשפת האמנות באופן מותאם. התייחסות לבחירות השונות ולהקשרים של העבודה לעולם הגרפיטי והחברתי.	
סקיצות לתוצר הסופי 15 %	מגוון	מגוון סקיצות לגרפיטי הסופי בטכניקות שונות.	
	תהליכי עבודה	הסקיצות משקפות תהליכי התפתחות ביצירת התלמיד/ה ומעידות על בנית יכולות ופיתוח דרכי מבע אישיות.	
רקע עיוני לפרויקט 10%	איסוף המידע והטמעתו בפרויקט	התלמיד/ה חקרו ובדקו את הרקע העיוני לעבודותם. במהלך היצירה ניכרת הפנמה של המידע שאספו ועשו בו שימוש מושכל בעבודה.	
סה"כ			
הערכה כללית:			
ציון הפרויקט:			

